

VARTOTOJŲ TEISIŲ APSAUGA VARTOJIMO SUTARTINIUOSE SANTYKIUOSE: TEISINIO REGULIAVIMO IR TEISMŲ PRAKTIKOS APŽVALGA II

(vartojimo pirkimo–pardavimo, vartojimo rangos, civilinės atsakomybės vartojimo teisiniuose santykiuose taikymo klausimai)

Įvadas

Vartojimo sutartys, kaip sutarčių grupė, išskiriamos atsižvelgiant į specifinę sutarties šalių (vartotojo ir verslininko) padėtį bei vartotojo tikslus. Vartojimo sutarties instituto tikslas – dėl nelygiavertės vartotojo ir verslininko padėties iškreiptos sutarties šalių interesų pusiausvyros atkūrimas, specialiu teisiniu reguliavimu užtikrinant vartotojo, kaip silpnesniosios šalies, teisių ir teisėtų interesų apsaugą. Vartojimo sutartims greta bendrųjų prievolių teisės bei sutarčių teisės normų taikomos specialios taisyklės sutarčių sudarymo, aiškinimo, sutarties šalių teisių ir pareigų, nesąžiningų sutarčių sąlygų, sutarčių pabaigos ir kt. klausimams reguliuoti, palyginus su kitomis sutartimis, nustatomos platesnės silpnesniosios sutarties šalies (vartotojo) interesų garantijos ir pažeistų teisių gynimo būdai. Teismai, spręsdami iš vartojimo teisinių santykių kylančius ginčus, turi pareigą užtikrinti, kad vartojimo sutartys būtų identifikuotos, o vartotojo teisės tinkamai ginamos. Teismas ginčo sutartį turi kvalifikuoti vartojimo sutartimi *ex officio* (CPK 265 straipsnio 1 dalis).

Vartojimo sutartys gali būti įvairios pagal savo dalyką. Sutarties dalykas ar objektas nėra kvalifikuojamieji vartojimo sutarties požymiai. Kartu pažymėtina, kad pagal galiojančią teisinį reguliavimą šie požymiai gali būti pagrindas atskiroms vartojimo sutarčių rūšims išskirti (pvz., vartojimo pirkimas–pardavimas, vartojimo ranga ir kt.). Taigi vartojimo sutartiniai santykiai kvalifikuojami dviem lygmenimis. *Pirma*, pagal bendruosius požymius, kuriuos identifikavus, šalių sudaryta sutartis priskiriama vartojimo sutarčių grupei; šiuo pagrindu taikomos bendrosios vartotoją ginančios teisės normos. *Antra*, pagal dalyką šios sutartys gali būti priskiriamos atskirai vartojimo sutarčių rūšiai; tokiu atveju, be bendrųjų vartojimo sutarčių instituto normų, taikomi ir papildomi, specialūs, tik tai sutarties rūšiai būdingi silpnesniosios sutarties šalies teisių gynimo būdai. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tam tikros sutartys negali būti kvalifikuojamos vartojimo sutartimis dėl savo pobūdžio – vartojimo sutartimis nelaikomos darbo sutartys, sutartys, susijusios su teisėmis į paveldėjimą, sutartys, susijusios su teisėmis pagal šeimos teisę, ir bendrovių steigimo ar reorganizavimo sutartys arba ūkinių bendrijų sutartys (1993 m. balandžio 5 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse preambulės 11 pastraipa). Pagal vartojimo sutarčių dalyką Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (toliau – Civilinis kodeksas, CK) išskiriamos vartojimo pirkimo–pardavimo (CK 6.350–6.370 straipsniai), vartojimo nuomos (CK 6.504–6.511 straipsniai), vartojimo rangos (CK 6.672–6.680 straipsniai), paslaugų teikimo vartotojams sutartys (CK 6.716 straipsnio 4 dalis) ir kt. Atsižvelgiant į tai, kad konkrečios vartojimo sutartys pasižymi tam tikra specifika ir kartu vartotojui teikiamos apsaugos ypatumais, siekiant užtikrinti vartotojo teisių ir teisėtų interesų apsaugą nagrinėjant civilines bylas, kylančias iš įvairių sutartinių santykių, taip pat ir nagrinėjant civilinės atsakomybės taikymo vartojimo teisiniuose santykiuose klausimus, tikslinga apibendrinti esmines teisinio reglamentavimo nuostatas bei šiais klausimais formuojamą teismų praktiką.

Šioje teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalgoje (toliau – Apžvalga) pateikiami 2001–2010 m. priimtose nutartyse suformuluoti Lietuvos bendrosios kompetencijos teismų praktikai reikšmingi išaiškinimai, susiję su vartotojų teisių apsaugos nuostatų bei pažeistų teisių gynimo būdų taikymu konkrečiose vartojimo sutartyse: vartojimo pirkimo–pardavimo, vartojimo rangos, taip pat pagrindiniai civilinės atsakomybės taikymo vartojimo teisiniuose santykiuose principai. Apžvalgoje taip pat remiamasi Europos Sąjungos teisės ir nacionalinės teisės aktų nuostatomis bei aktualia Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo Teismas) praktika. Apžvalgoje pateikiami išaiškinimai, suformuluoti ne cituojamose teismų nutartyse,

vertintini kaip rekomendacinio pobūdžio teisės normų taikymo išaiškinimai, neturintys privalomosios galios ir oficialiai paskelbtos teismų praktikos reikšmės.

I. Vartojimo pirkimo–pardavimo sutartis

Sutarties samprata

Vartojimo pirkimo–pardavimo sutartinius santykius reglamentuoja Civilinio kodekso šeštosios knygos IV dalies ketvirtojo skirsnio „Vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių ypatumai“ (CK 6.350–6.370 straipsniai) normos. Šiame skirsnyje, atsižvelgiant į vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties specifiką, įtvirtintos specialiosios normos bendrojo pirkimo–pardavimo sutartinių santykių reglamentavimo atžvilgiu (CK 6.305–6.349 straipsniai). Pagal CK 6.350 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties apibrėžtį, vartojimo pirkimo–pardavimo sutartimi pardavėjas – asmuo, kuris verčiasi prekyba, pardavėjo atstovas įsipareigoja parduoti prekę – kilnojamąjį daiktą pirkėjui – fiziniam asmeniui pastarojo asmeniniams, šeimos ar namų ūkio poreikiams, nesusijusiems su verslu ar profesija, tenkinti, o pirkėjas įsipareigoja sumokėti kainą.

Vartojimo pirkimo–pardavimo sutartimis CK 6.350–6.370 straipsnių prasme kvalifikuojamos pirkimo–pardavimo sutartys, kurios: *pirma*, atitinka bendruosius vartojimo sutarties požymius: prekes ar paslaugas perka fizinis asmuo; fizinis asmuo prekes ir paslaugas perka savo asmeniniams (ne verslo ar profesiniams poreikiams); prekes ar paslaugas parduoda verslininkas (asmuo, veikiantis verslo ar profesiniais tikslais) (žr. Teismų praktikos apžvalgą, skelbtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje *Teismų praktika* 30); *antra*, kurių dalykas yra kilnojamasis daiktas. Toks teisinis reguliavimas neturi būti suprantamas kaip reiškiantis, kad pirkimo–pardavimo sutartys, kurių dalykas yra nekilnojamasis daiktas, negali būti vartojimo sutartys. Kai vartotojas perka nekilnojamąjį daiktą, tokiems sutartiniams santykiams taikomos ne CK šeštosios knygos IV dalies XXIII skyriaus ketvirtojo skirsnio „Vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių ypatumai“, o aštuntojo skirsnio „Nekilnojamojo daikto pirkimo–pardavimo sutartys“ (CK 6.392–6.401 straipsniai) normos, tačiau tai nepaneigia tokios pirkimo–pardavimo sutarties, kaip vartojimo sutarties, pobūdžio ir bendrųjų vartotojo apsaugą įtvirtinančių teisės normų (CK 1.39 straipsnio 1 dalis, 6.188 straipsnis, kt.) taikymo. Atitinkamai pagal bendruosius vartojimo sutarčių požymius gali būti kvalifikuojamos energijos pirkimo–pardavimo ir kitos pirkimo–pardavimo sutartys

(plačiau žr. Teismų praktikos apžvalgą, skelbtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje *Teismų praktika* 30).

Pirkimo–pardavimo teisinių santykių svarba civilinėje apyvartoje lemia dažną šiuos santykius reglamentuojančių teisės normų praktinį taikymą, vartojimo pirkimo–pardavimo taisyklės svarbios ir kitoms vartojimo sutartims, nes jas (pavyzdžiui, vartojimo rangą, vartojimo nuomą) reglamentuojančios normos atskirais atvejais *mutatis mutandis* nukreipia į Civilinio kodekso straipsnius, reglamentuojančius vartojimo pirkimo–pardavimo sutartį.

Sutartinius vartojimo pirkimo–pardavimo teisinius santykius reglamentuojančios normos įtvirtintos ir specialiuosiuose įstatymuose, kurių svarbiausias – Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas (toliau – Vartotojų teisių apsaugos įstatymas) bei poįstatyminiuose teisės aktuose (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 11 d. nutarimu Nr. 697 patvirtintose **Mažmeninės prekybos taisyklėse**; Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2001 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. 217 patvirtintose **Daiktų gražinimo ir keitimo taisyklėse**; Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2002 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. 170 patvirtintose **Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženklinimo ir kainų nurodymo taisyklėse** su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) ir kt.

Lietuvos Respublikai esant Europos Sąjungos nare, būtina užtikrinti ir Europos Sąjungos teisės aktų taikymą, todėl nacionalinės teisės nuostatos turi būti suderintos su Europos Sąjungos vartotojų

teisių apsaugos *acquis* nuostatomis, o nacionalinė teisė aiškinama taip, kad neprieštarautų Europos Sąjungos teisei ir Teisingumo Teismo formuojamai praktikai. Europos Sąjungos teisės aktai yra Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis ir teisės normų kolizijos atveju turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus, išskyrus Lietuvos Respublikos Konstituciją.

Vartojimo pirkimo–pardavimo teisiniams santykiams aktualios visų pirma bendrojo pobūdžio vartotojų teisių apsaugos direktyvos (1993 m. balandžio 5 d. Europos Bendrijų Tarybos **direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais**, 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos **direktyva 98/6/EB dėl vartotojų apsaugos, žymint vartotojams siūlomų prekių kainas**, 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos **direktyva 99/44/EB dėl tam tikrų vartojimo prekių pardavimo ir su tuo susijusių garantijų aspektų**, 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos **direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje**). Greta bendrojo pobūdžio direktyvų paminėtinos ir su specifiniais sektoriais ar pardavimo metodais susijusios direktyvos, reglamentuojančios tam tikrus su vartojimo pirkimu–pardavimu susijusius aspektus (1985 m. gruodžio 20 d. Tarybos direktyva 85/577/EEB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su sutartimis, sudarytomis **ne prekybai skirtose patalpose**, 1994 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 94/47/EB dėl pirkėjų apsaugos, susijusios su **teisės tam tikru laiku naudotis gyvenamosiomis patalpomis** pirkimo sutarčių tam tikrais aspektais, 1997 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1997/7/EB dėl vartotojų apsaugos, **susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis**) ir kt.

Vartojimo pirkimo pardavimo sutarčių sąlygų kontrolės ir vartotojų teisių gynimo būdų taikymo aspektais itin reikšminga 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos **direktyva 99/44/EB dėl tam tikrų vartojimo prekių pardavimo ir su tuo susijusių garantijų aspektų**. Tai minimalaus derinimo direktyva, todėl nacionaliniuose įstatymuose negali būti pažeidžiamos jos nuostatos dėl minimalios vartotojų teisių apsaugos, kartu ši direktyva nedraudžia nacionaliniuose įstatymuose nustatyti palankesnes vartotojams taisykles. Direktyvos – netiesioginio taikymo teisės aktai, šių teisės aktų nuostatos valstybėse narėse įgyvendinamos perkeltiant jas į nacionalinius teisės aktus, todėl praktikoje gali kilti tinkamo direktyvų perkėlimo ir atitinkamai – direktyvos nuostatų tiesioginio veikimo klausimų. Direktyvos nuostatomis nacionaliniame teisme gali būti remiamasi tiesiogiai, *tik esant tam tikroms išimtinėms sąlygoms* (plačiau žr. Teismų praktikos apžvalgą, skelbtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje *Teismų praktika* 30). Teisingumo Teismas byloje *Faccini Dori v Recreb[1]* konstatavo, kad pasibaigus direktyvos įgyvendinimo terminui nesant nacionalinės teisės akto, perkeliančio į nacionalinę teisę direktyvos nuostatas, jomis tiesiogiai galima remtis tik prieš valstybę, bet ne prieš pardavėją (privatą asmenį) (t. y. šioje byloje konstatuotas horizontalaus tiesioginio veikimo direktyvų atveju negalimumas). Direktyva pati savaime negali įpareigoti privataus asmens, todėl vartotojai negali kildinti savo teisės atsisakyti ne prekybos vietose sudarytos sutarties tiesiogiai iš direktyvos ir direktyvos nuostatomis remtis nacionaliniame teisme prieš pardavėją tiesiogiai. Tokiais atvejais turi būti vadovaujama direktyvų netiesioginio veikimo doktrina (nacionalinės teisės normos turi būti aiškinamos remiantis direktyvos tekstu ir atsižvelgiant į jos paskirtį, siekiant priimti jos tikslą atitinkantį sprendimą), arba jei direktyvos tikslai negali būti pasiekti ir tokiu būdu, reikalaujama žalos atlyginimo už valstybės narės pareigos perkelti direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę nevykdymą (1994 m. liepos 14 d. Sprendimas C-91/92, Rink. p. I-3325, 25, 26, 27 punktai).

Vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties sąlygų kontrolė

Esant vartojimo sutartiniams santykiams, sutarties laisvės principas ribojamas, įstatyme įtvirtinant griežtesnius, negu kitų sutarčių atveju, reikalavimus sutarties sąlygoms, taip atkuriant sugebėjimo derėtis požiūriu nelygiaverčių sutarties šalių interesų pusiausvyrą. Vartojimo pirkimo–pardavimo sutartims visų pirma yra taikomos bendrosios nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų instituto nuostatos (CK 6.188 straipsnis). Įstatyme įtvirtintas nesąžiningų sutarčių sąlygų draudimas ir tokių sąlygų neprivalomumas vartotojui – esminis vartojimo sutarčių instituto ypatumas ir vartotojo teisių gynimo teisinis mechanizmas. Sutartį pripažinus vartojimo sutartimi, jos sąlygos teismo *ex*

officio turi būti vertinamos pagal Civilinio kodekso 6.188 straipsnyje nustatytus sąžiningumo kriterijus (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-256/2009*)(taip pat žr. Teismų praktikos apžvalgą, skelbtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje *Teismų praktika* 30).

Kitas įstatyme įtvirtintas reikalavimas vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių sąlygoms – CK 6.350 straipsnio 2 dalyje nustatytas imperatyvas, kad vartojimo pirkimo–pardavimo sutartyse negali būti sąlygų, pasunkinančių vartotojo (pirkėjo) padėtį arba panaikinančių ar suvaržančių vartotojo (pirkėjo) teisę pareikšti ieškinį pardavėjui dėl sutarties sąlygų pažeidimo. Ši teisės norma taikytina sistemiskai su bendrosiomis nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų instituto nuostatomis (CK 6.188 straipsnis). Imperatyviosiose įstatymo normose įtvirtintos pirkėjo (vartotojo) teisių garantijos yra bendrojo sutarčių laisvės principo išimtis, todėl negali būti pakeistos šalių susitarimu (CK 6.156 straipsnio 4 dalis, 6.157 straipsnis). Vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties sąlygos, pažeidžiančios CK 6.350 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą imperatyvą, yra niekinės, jų niekinį pobūdį, kaip ir visais niekinių sandorių atvejais, teismas turi konstatuoti *ex officio*. (CK 1.80, 1.78, 6.225 straipsniai). Sprendžiant, ar vartotojo padėtis dėl konkrečios sutarties sąlygos pablogėja, turi būti įvertinta sutarties sąlygų visuma (vienos sąlygos nepalankus pakeitimas gali būti kompensuojamas kitose sutarties sąlygose).

Siekiant apsaugoti pirkėją (vartotoją) nuo pardavėjo veiksmų, galinčių sutrukdyti jam laisvai apsispręsti dėl pirkimo–pardavimo sandorio ir daryti įtaką vartotojo interesų neatitinkančių sutarčių sudarymui (pvz., nereikalingų, nevertingų prekių įsigijimui), įstatymo leidėjo nustatyta, kad vartojimo pirkimo–pardavimo sutartyse draudžiamos sąlygos, atitinkančios CK 6.350 straipsnio 3 dalies 1, 2 punktuose įtvirtintus požymius: 1) nustatančios, kad pirkimo–pardavimo sutartis sudaroma tik tuo atveju, jei tuo pat metu ar kitomis sąlygomis nuperkamas tam tikras daiktų kiekis, 2) suteikiančios teisę pirkėjui iš karto ar per tam tikrą terminą po sutarties sudarymo gauti dovanų ar priedą prie daikto, išskyrus reklaminius priedus ar nusipirkto daikto priklausinius. Analogišku tikslu CK 6.350 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas konkrečių pardavėjo veiksmų, galinčių pažeisti vartotojo interesus (tokių, kaip reikalavimas įsigyti tam tikrą daiktų kiekį, dovanų teikimas sudarius sutartį, įkyrus ir gerai moralei bei viešajai tvarkai prieštaraujantis daiktų ar paslaugų siūlymas), draudimas. Jeigu aptartus požymius atitinkančios sąlygos yra įtrauktos į konkrečią vartojimo pirkimo–pardavimo sutartį, bylą nagrinėjantis teismas turi konstatuoti jų niekinį pobūdį dėl imperatyviųjų įstatymo nuostatų pažeidimo, dėl visos pirkimo–pardavimo sutarties galiojimo tokiu atveju turi būti sprendžiama pagal CK 1.96 straipsnio ir 6.188 straipsnio 7 dalies taisykles.

Pardavėjo pareiga suteikti pirkėjui būtiną informaciją

Vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties sąlygos turi atitikti bendruosius sąžiningumo kriterijus, vienas sutarties sąlygos sąžiningumo kontrolės aspektų yra vertinimas, ar sąlygos yra skaidrios, t. y. ar sutarties sąlygos yra aiškios ir suprantamos vartotojui, ir ar verslininkas pateikė vartotojui visą reikšmingą sutarčiai sudaryti informaciją (plačiau žr. Teismų praktikos apžvalgą, skelbtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje *Teismų praktika* 30).

Bendrojo pobūdžio sutarties šalių pareiga atskleisti viena kitai jų turimą informaciją, turinčią esminę reikšmę sutarties sudarymui, įtvirtinta CK 6.163 straipsnio 4 dalyje. Vartojimo pirkimo–pardavimo sutartyje pirkėjo (vartotojo) pažeidžiamumas reiškiasi ir tuo, kad pardavėjas yra savo srities profesionalas, jis turi daugiau žinių apie prekę ir kitais svarbiais sutarties sudarymo klausimais. Šiam sutarties šalių nelygiavertiškumui kompensuoti įstatyme įtvirtintas specialus pardavėjo pareigos suteikti vartotojui visapusišką informaciją, būtiną vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčiai, atitinkančiai tikrusios vartotojo poreikius bei interesus, sudaryti, reglamentavimas. Pirkėjas renkasi konkretų pardavėją pagal jo dalykines savybes, patirtį toje verslo srityje, dalykinę reputaciją ir turi pagrįstą pagrindą pasitikėti pardavėju, kad šis suteiks visą sutarčiai sudaryti reikalingą informaciją, o įsigytos prekės atitiks pateiktą informaciją apie jas.

CK 6.353 straipsnyje apibrėžta minimali informacijos, kurią būtina pateikti apie siūlomą vartojimo prekę, apimtis, turinys bei įtvirtinti šios pareigos pažeidimo padariniai. CK 6.353 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pardavėjas nurodydamas parduodamo daikto etiketėse ar kitokiu būdu privalo suteikti pirkėjui būtiną, teisingą ir visapusišką informaciją apie parduodamus daiktus: jų kainą, kokybę, vartojimo būdą ir saugumą, kokybės garantijos terminą, tinkamumo naudoti terminą bei kitas daiktų ir jų naudojimo savybes, atsižvelgiant į daiktų pobūdį, jų paskirtį, vartotojo asmenį bei mažmeninės prekybos reikalavimus. Informacija apie parduodamus daiktus neturi būti klaidinanti (CK 6.353 straipsnio 2 dalis). Pardavėjo pareiga informuoti pirkėją įtvirtinta ir Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatant, kad vartotojai turi teisę gauti teisingą ir visapusišką informaciją valstybine kalba apie parduodamas prekes, teikiamas paslaugas. To paties įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad gamintojas, pardavėjas, paslaugos teikėjas vartotojams privalo valstybine kalba suteikti Civiliniame kodekse ir kituose teisės aktuose nustatyta informaciją ir teisės aktų nustatyta tvarka ženklinti prekes. Reikalavimai pateiktinos informacijos turiniui detalizuojami poįstatyminiu teisės aktu – Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2002 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. 170 patvirtintomis Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženklinimo ir kainų nurodymo taisyklėmis su vėlesniais pakeitimais ir papildymais. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nurodytų nacionalinių teisės aktų normos įgyvendina 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 98/6/EB **dėl vartotojų apsaugos, žymint vartotojams siūlomų prekių kainas**, todėl taikant šiuos teisės aktus būtina atsižvelgti į direktyvoje įtvirtintą teisinį reglamentavimą.

Pardavėjas, pažeidęs pareigą informuoti pirkėją, turi kompensuoti dėl to pirkėjo patirtus nuostolius (CK 6.353 straipsnio 1 dalis). To paties straipsnio 9, 10 dalyse ši pardavėjo pareiga detalizuojama. Pagal CK 6.353 straipsnio 9 dalį, jeigu pardavėjas nesudarė galimybės pirkėjui nedelsiant daiktų pardavimo vietoje gauti 6.353 straipsnio 1–7 dalyse nurodytą informaciją, pirkėjas turi teisę reikalauti iš pardavėjo atlyginti nuostolius, atsiradusius dėl vengimo sudaryti sutartį, o jeigu sutartis sudaryta, – per protingą terminą vienašališkai nutraukti sutartį ir pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą bei atlyginti kitus nuostolius. Koks terminas yra protingas, įstatyme neapibrėžta, tai yra vertinamojo pobūdžio aplinkybė, dėl kurios teismas turi spręsti konkrečios bylos faktinių aplinkybių kontekste. Pagal CK 6.353 straipsnio 10 dalį pardavėjas, nesuteikęs pirkėjui informacijos, reikalingos tinkamam nupirkto daikto naudojimui pagal paskirtį, taip pat turi pareigą atsakyti už daiktų trūkumus, *išaiškėjusius po daiktų perdavimo pirkėjui*, jeigu pirkėjas įrodo, kad trūkumai atsirado dėl to, kad jis neturėjo reikiamos informacijos, taip išplečiant pardavėjo atsakomybės už perduoto daikto trūkumus ribas (pagal bendrąją taisyklę pardavėjas atsako už neaptartus trūkumus, buvusius daikto perdavimo momentu).

Pirkėjo teisės nutraukti sutartį, reikalauti nuostolių, pareikšti reikalavimus dėl daikto trūkumų atsiranda tada, kai dėl nepakankamos informacijos apie prekę turėjimo jis patiria neigiamų padarinių: nusiperka neatitinkantį poreikių daiktą, negali nusipirkti reikalingo daikto, išaiškėja daikto trūkumai. Kilus ginčui dėl pardavėjo suteiktos informacijos nepakankamumo, pareiga įrodyti patirtus neigiamus padarinius, nuostolių faktą, priežastinį ryšį tarp informacijos nesuteikimo ir neigiamų padarinių tenka pirkėjui, o pareiga įrodyti, kad buvo pateikta būtina ir teisinga informacija – pardavėjui.

Kaip ir kitais iš vartojimo santykių kilusių ginčų atvejais, būtina turėti omenyje tai, kad įstatyme įtvirtintų vartotojo teisių garantijų taikymas neturi sudaryti galimybės vartotojui piktnaudžiauti savo teisėmis. Ar pirkėjo pateikta informacija atitiko įstatyme nustatytus reikalavimus, turi būti sprendžiama neapsiribojant subjektyviuoju kriterijumi, t. y. kaip konkretus vartotojas suvokė pateiktą informaciją, lemiamą reikšmė tokiu atveju turi būti teikiama objektyviajam kriterijui – ar pardavėjo pateikta informacija buvo pakankama ir tinkama suvokti „vidutiniam vartotojui“, t. y. profesionalių žinių neturinčiam, bet vidutiniškai informuotam, protingai atidžiam ir apdairiam asmeniui. „Vidutinio vartotojo“ sąvoka suformuluota Teisingumo Teismo bylose dėl klaidinančios reklamos ir plėtojama nacionalinių teismų praktikoje (plačiau žr. Teismų praktikos apžvalgą, skelbtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje *Teismų praktika* 30). „Vidutinio vartotojo“ sąvoka įtvirtinta Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo

įstatymo (kuriuo nacionalinėje teisėje įgyvendinta 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos) 2 straipsnio 13 dalyje nustatant, kad vidutinis vartotojas – tai vartotojas, kuris yra pakankamai informuotas, protingai atidus ir apdairus, atsižvelgiant į socialinius, kultūrinius ir kalbinius veiksnius.

Pažymėtina, kad „vidutinio vartotojo“ samprata remtasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje sprendžiant turtinės ir neturtinės žalos, turistams suteikus netinkamos kokybės apgyvendinimo paslaugas, atlyginimo klausimą pagal ieškovų V. P., R. P., G. P., I. P., S. B. ir A. B. ieškinį atsakovui UAB „TEZ TOUR“. *Byloje ginčas kilo dėl turizmo paslaugų teikimo sutarčių, kuriomis kasatorius (kelionių organizatorius) įsipareigojo už atlyginimą ieškovams (turistams) užtikrinti iš anksto organizuotą turistinę kelionę (kelionės paketą), vykdymo. Pagal sudarytas su atsakovu turizmo paslaugų teikimo sutartis ieškovai V. P. ir R. P. įsigijo turistinę kelionę į Kretą (12 nakvynių), kelionės kaina 5135 Lt, viešbutis „AKTI CORALI“ (trys žvaigždutės); ieškovai G. P. ir I. P. įsigijo turistinę kelionę į Kretą (7 nakvynės), kelionės kaina 3240 Lt, viešbutis „AKTI CORALI“ (trys žvaigždutės); ieškovai S. B. ir A. B. įsigijo turistinę kelionę į Kretą (7 nakvynės), kelionės kaina 3152 Lt, viešbutis „AKTI CORALI“ (trys žvaigždutės). Atvykus į viešbutį paaiškėjo, kad pastarasis neatitiko trijų žvaigždžių viešbučių kategorijos, elementarių higienos ir saugumo reikalavimų: viešbutis buvo netoli pramoninio rajono, sutemus neapšviečiamas, be informacinių orientyrų, aplink viešbutį vyko statybos, paplūdimys, priklausantis viešbučiui, buvo purvinas ir užterštas, be takų, gelbėjimosi priemonių ir budinčių gelbėtojų, visiškai nepritaikytas turistų poilsiui, viešbučio personalas naktį triukšmavo, trukdydamas ilsėtis ieškovams. Turistai nedelsiant pareiškė pretenzijas, tačiau kelionės organizatorė su jais susitiko tik po paros. Kelionės organizatoriui neturint galimybės pasiūlyti kito tokios pačios (trijų žvaigždžių) kategorijos viešbučio, ieškovams buvo pasiūlyta apsigyventi penkių žvaigždžių kategorijos viešbutyje „VANTARIS PALACE“, už kurį ieškovams reikėjo papildomai sumokėti visą apgyvendinimo kainą. Ieškovai prašė atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, patirtą dėl netinkamo turizmo paslaugų sutarties vykdymo. Kasacinis teismas sprenddamas dėl kelionių organizatoriaus pareigos suteikti informaciją ir užtikrinti teikiamų turizmo paslaugų kokybę rėmėsi vidutinio vartotojo samprata ir išaiškino, kad vidutinis vartotojas suprantamas kaip tam tikras standartas, hipotetinis visų vartotojų (ar tam tikros vartotojų grupės) vidurkis, kuriuo remiantis vertinama, ar pateikta informacija, atsižvelgiant į jos turinį bei pateikimo aplinkybes, gali klaidinti vidutinį vartotoją ir paveikti jo ekonominę elgesį. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje „vidutinis vartotojas“ bendrąja prasme reiškia protingai gerai informuotą, protingai atidų ir apdairų vartotoją (1998 m. liepos 16 d. sprendimas *Gut Springenheide and Tusky* C-210/96, Rink. p. I-4657, 31 punktas; 2000 m. sausio 13 d. sprendimas *Estee Lauder* C-220/98, Rink. p. I-117, 27 punktas; 2001 m. spalio 25 d. Sprendimas *Toshiba Europe* C-112/99, Rink. p. I-7945, 52 punktas; 2002 m. spalio 24 d. sprendimas *Linhart* C-99/01, Rink. p. I-9375, 31 punktas; 2003 m. balandžio 8 d. sprendimas *Pippig Augenoptik* C-44/01, Rink. p. I-3095, 55 punktas; kt.). Kasacinis teismas pabrėžė, kad vidutinio vartotojo atidumo laipsnis konkrečiomis prekių ar paslaugų savybėmis gali būti skirtingas atsižvelgiant į tam tikras prekių ar paslaugų rūšis ar kategorijas, tačiau ekonominis vidutinio vartotojo elgesys paprastai siejamas su bendru išpūdžiu apie prekę ar paslaugą, jos savybes, kainą ir pan. Dėl šių priežasčių teisėjų kolegija konstatavo, kad kasacinio skundo argumentai, jog ieškovai, būdami vidutiniai vartotojai, turėjo patys gauti visą reikalingą papildomą informaciją apie kelionę, yra nepagrįsti, nes vidutinio vartotojo sąvoka siejama su gautos informacijos suvokimu, o ne gebėjimu ją gauti, be to, tokios pareigos nustatymas turistui nepagrįstai apsunkina jo padėtį, iškreipia sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą bei pažeidžia teisės aktų reikalavimus (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-201/2010*).*

Ginčas, susijęs su tinkamu pirkėjo (vartotojo) informavimu šiam įsigyjant prekes ir paslaugas, buvo sprendžiamas kasacinio teismo civilinėje byloje pagal ieškovo V. S. ieškinį atsakovui UAB „Rasmitas“ dėl prievolės įvykdymo. *Byloje nustatyta, kad ieškovas, fizinis asmuo, pirkimo–pardavimo sutarties pagrindu išsimokėtinai, naudodamasis UAB „VB lizingas“ paslaugomis, iš atsakovo įsigijo automobilį „Opel Zafira“ (ieškinio pareiškimo metu ieškovas už automobilį jau buvo visiškai atsiskaitęs). Pagal sutarties sąlygas automobilio kėbului buvo suteikta dvylikos metų*

antikorozinė garantija, tačiau praėjus dvejiems metams jis surūdijo. Ieškovas teismo prašė įpareigoti atsakovą priimti atgal automobilį „Opel Zafira“, grąžinti už automobilį sumokėtą 50 957,70 Lt sumą ir sumokėti 7265,28 Lt žalą, kaip ieškovo sumokėtus mokesčius. Kasacinis teismas, palikdamas nepakeistus žemesnių instancijų teismų sprendimus, kuriais buvo patenkinti ieškovo reikalavimai, konstatavo, kad automobilis yra netinkamos kokybės, nes jo kėbulas nusėtas korozijos židinių. Teismas išaiškino, kad pardavėjas suklaidino pirkėją, sutarties sudarymo metu pateikdamas netinkamą informaciją apie prekę: sutarties sąlygose dėl antikorozinės garantijos suteikimo jis nenurodė, kad ši garantija galioja tik kiauryminiam prarūdijimui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 20 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-350/2005).

Pirkėjo teisių gynbos būdų specifika

Pagrindinė pardavėjo pareiga pagal pirkimo–pardavimo sutartį – perduoti pirkėjui tinkamą daiktą (prekę), t. y. tokį, kurio kokybė, kiekis ir kiti kriterijai atitinka pirkimo–pardavimo sutarties sąlygas bei daiktų kokybę nustatančių dokumentų reikalavimus ir kuris yra tinkamas naudoti pagal paskirtį; pardavėjas atsako už neaptartus daiktų trūkumus, buvusius daikto perdavimo momentu arba po jo perdavimo dėl priežasčių, už kurias yra atsakingas pardavėjas (CK 6.327 straipsnis, 6.333 straipsnio 1 dalis).

Vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių atveju, be bendrosios nuostatos, kad parduodamas daiktas turi būti tinkamos kokybės, t. y. atitikti pirkimo–pardavimo sutartyje ir techniniame reglamente (jei toks yra) nustatytas savybes, įstatyme įtvirtinti papildomi reikalavimai, kuriuos turi atitikti sutarties dalykas (CK 6.363 straipsnis). Pagal įstatymą vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties dalyku esanti prekė yra tinkamos kokybės, jei ji atitinka įprastus tokiems gaminiams keliamus reikalavimus ir pagrįstus vartotojo lūkesčius: įstatyme įtvirtinta, kad daikto savybės atitinka pirkimo–pardavimo sąlygas, jeigu: 1) daiktas atitinka daikto gamintojo nurodytus pateikiamų norminių dokumentų reikalavimus; 2) daiktas tinka naudoti tam, kam tokios rūšies daiktai paprastai naudojami; 3) daiktas atitinka kokybinius rodiklius, kurių galima tikėtis atsižvelgiant į daikto prigimtį bei daikto gamintojo, jo atstovo ar pardavėjo viešai paskelbtus pareiškimus dėl daikto kokybės (CK 6.363 straipsnio 3 dalis). Šie reikalavimai pirkimo–pardavimo dalykui taikomi visoms vartojimo pirkimo–pardavimo sutartims įstatymo pagrindu, nepriklausomai nuo to, ar yra įtraukti į konkrečios sutarties sąlygas.

Pagal vartojimo pirkimo–pardavimo sutartį parduodami daiktai turi būti saugūs (CK 6.363 straipsnio 1 dalis), t. y. atitikti specialiuosiuose įstatymuose ir kt. teisės aktuose nustatytus reikalavimus (saugių produktų (paslaugų) sąvoka plačiau aptariama šios Apžvalgos skyriuje „Deliktinė atsakomybė: atsakomybė už žalą, padarytą netinkamos kokybės produktais arba paslaugomis“). Draudžiama perduoti daiktus, kurių tinkamumo naudoti terminas pasibaigęs (CK 6.363 straipsnio 2 dalis).

Vartojimo pirkimo–pardavimo atveju laikoma, kad pardavėjas visais atvejais garantuoja daiktų kokybę (garantija pagal įstatymą). Šios pardavėjo pareigos turinys atskleistas CK 6.333 straipsnio 2 dalyje ir reiškia tai, kad pardavėjas garantuoja pirkėjui, kad parduodamas daiktas atitinka sutarties sąlygas ir kad sutarties sudarymo metu nėra paslėptų trūkumų, dėl kurių daikto negalima naudoti tam tikslui, kuriam jį naudoti ketino pirkėjas, arba dėl kurių pirkėjas nebūtų daikto pirkęs iš viso arba nebūtų mokėjęs tokios kainos. Kai prekei nustatytas garantijos terminas, pardavėjo suteikiama kokybės garantija ir atitinkamas įsipareigojimas atsakyti už šio termino metu atsiradusius daikto trūkumus galioja tam tikrą laiką (CK 6.335 straipsnio 1 dalis).

Pirkėjas, kuriam perduotas neatitinkantis įstatyme įtvirtintų reikalavimų, t. y. netinkamos kokybės, daiktas, turintis pardavėjo neaptartų trūkumų, gali pasinaudoti įstatyme nurodytais pažeistų teisių gynbos būdais. Vartojimo pirkimo–pardavimo sutartinių santykių atveju vartotojo, kaip specialaus civilinių teisinių santykių subjekto – silpnesniosios šalies, teisių apsaugos garantijos

inter alia užtikrinamos CK 6.363 straipsnio 4–8 dalyse įtvirtinant platesnius, nei kitų pirkimo–pardavimo teisinių santykių atvejais, pirkėjo (vartotojo) pažeistų teisių gynbos būdus.

Pagal CK 6.363 straipsnio 4 dalį pirkėjas, kuriam buvo parduotas netinkamos kokybės daiktas (išskyrus maisto produktus), *turintis pardavėjo neaptartų trūkumų*, savo pasirinkimu turi teisę reikalauti iš pardavėjo 1) pakeisti netinkamos kokybės daiktą tinkamos kokybės daiktu; 2) atitinkamai sumažinti prekės kainą; 3) per protingą terminą neatlygintinai pašalinti prekės trūkumus; 4) atlyginti prekės trūkumų pašalinimo išlaidas, jeigu pardavėjui per protingą terminą jų nepašalinus, trūkumus pašalino vartotojas pats ar trečiųjų asmenų padedamas. *Vietoj nurodytų reikalavimų* pirkėjas turi teisę vienašališkai nutraukti pirkimo–pardavimo sutartį ir pareikalauti grąžinti už prekę sumokėtą kainą (CK 6.363 straipsnio 8 dalis). Analogiškos pirkėjo, įsigijusio netinkamos kokybės prekę, teisės įtvirtintos poįstatyminiame teisės akte – Daiktų grąžinimo ir keitimo taisyklėse, patvirtintose 2001 m. birželio 19 d. ūkio ministro įsakymu Nr. 217.

Pažymėtina, kad tuo atveju, kai parduodamas daiktas su aptartais trūkumais, pardavėjas neatleidžiamas nuo atsakomybės už kitus, neaptartus daikto trūkumus. Pavyzdžiui, ta aplinkybė, kad pirkėjas perka prekę iš specialaus „Prekių su defektais“ skyriaus, nereiškia, kad jis negali reikšti pardavėjui jokių pretenzijų dėl prekės trūkumų, kurie ją parduodant pardavėjo nebuvo atskleisti.

CK 6.363 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta pirkėjo teisė vietoj kitų gynbos būdų vienašališkai nutraukti sutartį yra esminė pažeistų vartotojo teisių gynimo ypatybė – pagal bendrąją pirkimo–pardavimo sutartims normą, įtvirtintą CK 6.334 straipsnio 1 dalies 4 punkte, netinkamos kokybės daiktą nusipirkęs pirkėjas gali atsisakyti sutarties tik tuo atveju, kai netinkamos kokybės daikto pardavimas yra esminis sutarties pažeidimas (CK 6.217 straipsnis); tuo tarpu pagal CK 6.363 straipsnio 8 dalį vartotojo teisė nutraukti pirkimo–pardavimo sutartį įstatyme nesiejama su esminiu sutarties pažeidimu, įstatyme *expressis verbis* neįtvirtinta jokių šios teisės įgyvendinimo sąlygų. Šiame kontekste būtina atkreipti dėmesį į tai, kad pirkėjo teisė rinktis vieną ar kitą teisių gynimo būdą vis dėlto negali būti suabsoliutinta, nes ir vartojimo sutartiniuose santykiuose galioja bendrieji civilinių santykių reglamentavimo principai, *inter alia*, taikomų priemonių proporcingumo, civilinių santykių dalyvių interesų pusiausvyros, civilinės apyvartos stabilumo, kt. Proporcingumo ir interesų derinimo principo taikymas ginant vartotojo teises reiškia, kad specialiais gynimo būdais turi būti siekiama užtikrinti (atkurti) teisėtų pirkėjo ir pardavėjo interesų pusiausvyrą, o ne ją nepagrįstai iškreipti vartotojo naudai ir sudaryti sąlygas piktnaudžiauti teise. Nesuderinamomis su proporcingumo principu laikytinos situacijos, kai pardavėjo interesų suvaržymas yra neadekvatus vartotojo interesų pažeidimui. Sutartinių teisinių santykių stabilumas neatskiriamas nuo jų subjektų teisinio saugumo, teisinės padėties apibrėžtumo, todėl sutarties nutraukimas turi būti taikomas ne beatodairiškai, o konstatavus pakankamą įstatyminių ir faktinių pagrindą.

Pažymėtina, kad CK įtvirtintos palankesnės vartotojui pažeistų teisių gynimo būdų taikymo sąlygos negu 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos minimalaus derinimo direktyvoje 1999/44/EB **dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų**. Tai nereiškia prieštaravimo Europos Sąjungos teisei, nes ši direktyva yra minimalaus derinimo.

Dėl vartotojo teisių gynimo būdų specifikos sutartiniuose santykiuose Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė nagrinėdamas civilinę bylą pagal ieškovės V. J. ieškinį atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Lambatas“ dėl sutarties nutraukimo, daiktų grąžinimo, sumokėtų pinigų grąžinimo ir neturtinės žalos atlyginimo. *Šioje byloje buvo sprendžiamas ginčas, kilęs iš ieškovės (užsakovės), fizinio asmens, su atsakovu (rangovu), baldų gamyba užsiimančia įmone, sudarytos vartojimo rangos sutarties, pagal kurią rangovas įsipareigojo iš savo medžiagų ir savo priemonėmis pagaminti, surinkti bei pristatyti nestandartinius virtuvės baldus buitinių užsakovės poreikių tenkinimui, o užsakovė įsipareigojo darbą priimti ir už jį sumokėti. Atsakovas baldus pagamino, pristatė ieškovei bei surinko (sumontavo), ieškovė sumokėjo už darbus pagal atsakovo*

*pateiktą sąskaitą–faktūrą, darbų priėmimo–perdavimo aktas nebuvo surašytas. Ieškovė teigė, kad atsakovas pateikė netinkamos kokybės baldus ir negerai juos sumontavo, būtinei technikai įmontuota netinkamai, tai neleidžia saugiai ir patogiai naudoti virtuvės baldų pagal paskirtį. Anot ieškovės, atsakovas keletą kartų bandė taisyti greitai išryškėjusius trūkumus, bet jam to nepavyko padaryti. Ieškovė prašė nustatyti, kad ji vienašališkai nutraukia su atsakovu sudarytą sutartį, ir priteisti iš atsakovo už prekę sumokėtus 6600 Lt. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad teismų nustatyti darbo rezultato kokybės trūkumai, ypač akcentuojant netinkamą buitinės technikos įmontavimą bei saugaus ir patogaus naudojimo pagal paskirtį neužtikrinimą, sudarė pagrindą taikyti ieškovės pasirinktą teisių gynimo būdą. Šioje byloje kasacinis teismas išaiškino, kad vartojimo sutarties instituto specifiška, be kita ko, reiškiasi platesniu vartotojo teisių gynimo būdu nustatymu, atitinkamais atvejais suteikimu vartotojui teisės nutraukti vartojimo sutartį specialiose vartojimo teisinius santykius reglamentuojančiose teisės normose, kurios su CK 6.217 straipsnio 1 dalimi koreliuoja kaip specialiosios su bendrąja, nustatytais pagrindais. Aiškinimas, kad CK 6.363 straipsnio 8 dalyje įtvirtinto vartotojo teisių gynimo būdo taikymas yra galimas tik CK 6.217 straipsnio 2 dalyje nurodytais pagrindais, neatitiktų teisinio reguliavimo bei vartojimo sutarties instituto tikslų. CK 6.363 straipsnyje nustatytų gynimo būdų taikymą lemia netinkama daikto kokybė ir vartotojo pasirinkimas. Kiekvienu atveju, atsižvelgiant į konkrečias faktines aplinkybes, sprendina dėl daikto atitikties tinkamos kokybės reikalavimams, o nustatius, kad daiktas yra netinkamos kokybės, vertintina, ar nustatyti nukrypimas nuo kokybės reikalavimų ir daikto netinkama kokybė yra tokie, jog sudaro pagrindą taikyti vartotojo pasirinktą teisių gynimo būdą, tarp jų ir įtvirtintą CK 6.363 straipsnio 8 dalyje. Ginčą nagrinėjantis teismas, įvertindamas vartotojo pasirinkto teisių gynimo būdo taikymo galimybę, turi atsižvelgti į konkrečias teisiškai reikšmingas aplinkybes ir siekti civilinių teisinių santykių reguliavimui būdingo proporcingumo principo įgyvendinimo, kad vartotojo teisių gynimo būdas būtų proporcingas prievolių pažeidimo mastui ir nesukeltų pažeidimui neadekvačių teisinių padarinių (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-7-581/2008*).*

Dėl taikytinų pažeistų vartotojo teisių gynybos būdų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pasisakyta ir nagrinėjant ieškovo D. Ž. ieškinį atsakovui UAB „Titlis“ dėl skolos priteisimo ir atsakovo UAB „Titlis“ priešieškinį ieškovui D. Ž. dėl nuostolių atlyginimo. *Byloje nustatyta, kad ieškovas (užsakovas), fizinis asmuo, D. Ž. kreipėsi į teismą su ieškiniu ir prašė priteisti iš atsakovo UAB „Titlis“ skolą, delspinigius, palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki visiško teismo sprendimo įvykdymo, nurodydamas, kad 2005 m. spalio 21 d. sutartimi atsakovas (rangovas), verslo įmonė, įsipareigojo pristatyti jam baldus per 25 darbo dienas po avanso gavimo dienos, o ieškovas – už prekes atsiskaityti su atsakovu. Ieškovas sumokėjo iš anksto 3340 Lt, tačiau atsakovas sutartu laiku baldų nepristatė ir pinigų negrąžino. Atsakovas UAB „Titlis“ pareiškė priešieškinį, kuriuo prašė priteisti jam iš ieškovo skolą už baldus ir palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme iki sprendimo visiško įvykdymo. Atsakovas nurodė, kad UAB „Titlis“ sutartį įvykdė ir ieškovo užsakytus baldus pagamino, tačiau ieškovas nepagrįstai įvairiais pretekstais atsisako baldus priimti ir už juos atsiskaityti, todėl turi būti įpareigotas atsiskaityti. Byloje nustatyta, kad atsakovas neįvykdė sutartinės prievolės pranešti ieškovui apie baldų pagaminimą ir pasirengimą juos pristatyti sutartyje sulygtais terminais, taip pat nustatyta, kad atsakovas neįvykdė užsakymo sulygtais terminais, o jam pristatė baldus, net jų nesumontavus, ieškovas pastebėjo užsakymo įvykdymo trūkumų ir dėl to atsisakė sudaryti sąlygas jiems montuoti. Kasacinio teismo teisėjų kolegija, palikdama galioti apeliacinės instancijos teismo sprendimą, kuriuo iš esmės patenkinti užsakovo ieškinio reikalavimai, konstatavo, kad CK 6.363 straipsnio 4–8 dalyse įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, kuriuo užsakovui (pirkėjui) suteikiama teisė rinktis jam naudingiausią pažeistos teisės dėl netinkamos kokybės daikto pagaminimo (pardavimo) gynimo būdą, tarp jų ir nutraukti sutartį bei pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą. CK 6.363 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta vartotojo teisių apsaugos priemonė yra specialus vartotojo teisių gynimo būdas, todėl CK 6.217 straipsnyje nustatyti reikalavimai dėl esminio sutarties pažeidimo šiuo atveju netaikytini. Kartu nurodytų argumentų kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad ginčą nagrinėjantis teismas, įvertindamas vieno ar kito vartotojo teisių gynimo būdo pasirinkimo pagrįstumą, turi atsižvelgti į konkrečias teisiškai reikšmingas aplinkybes ir siekti civilinių teisinių*

santykių reguliavimui būdingo proporcingumo principo įgyvendinimo, kad vartotojo teisių gynimo būdas būtų proporcingas prievolių pažeidimo mastui ir nesukeltų pažeidimui neadekvačių teisinių padarinių. Teismas sprendė, kad byloje nustatyti faktai rodo prievolių vykdymo pažeidimų daugetą iš rangovo pusės, kuris sudaro pagrindą taikyti vartotojo (ieškovo), tinkamai ir sąžiningai vykdžiusio savo prievolės pagal sutartį, pasirinktą gynybos būdą – vienašališkai nutraukti sutartį reikalauti grąžinti sumokėtą sumą (CK 6.363 straipsnio 8 dalis) (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gegužės 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-237/2008*).

Vartotojo teisės pasirinkti jam naudingiausią pažeistos teisės dėl netinkamos kokybės daikto pagaminimo (pardavimo) gynimo būdą klausimas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtas ir civilinėje byloje pagal ieškovės N. Č. ieškinį atsakovui UAB „Makveža“ dėl pirkimo–pardavimosutarties nutraukimo ir žalos atlyginimo. *Šioje byloje ieškovė, fizinis asmuo, teigė, kad 2006 m. spalio 27 d. už 2083,83 Lt atsakovo statybinių medžiagų parduotuvėje įsigijo 67 vienetus rudo beasbestinio šiferio, kuriuo uždengė savo gyvenamojo namo stogą. Nepraėjus metams, šiferio lakštai pabalo ir deformavosi. Teigdama, kad šiferį pirko atsakovo parduotuvėje, kad pašalinti stogo dangos trūkumus galima tik stogą uždengus nauja danga, ieškovė prašė nutraukti pirkimo–pardavimo sutartį, grąžinti už šiferį sumokėtus 2083,83 Lt, priteisti 6120 Lt stogo dangos keitimo išlaidų ir 1000 Lt neturtinės žalos, pasireiškusių dvasiniais išgyvenimais ir turėtais nepatogumais, įsigijus netinkamos kokybės prekę.* Pasisakydamas dėl pirkėjo teisių gynimo būdų vartojimo pirkimo–pardavimo sutartiniuose santykiuose, kasacinis teismas konstatavo, kad vartojimo sutarties instituto specifika reiškiasi ir sutarčių pabaigos (sutarties nutraukimo ar atsisakymo) teisiniame reguliavime, kuris daugeliu atveju suteikia vartotojui teisę atsisakyti vartojimo sutarties ar nutraukti sutartį palankesne tvarka negu kitų sutarčių atveju. Tokio reguliavimo atvejis yra ir CK 6.363 straipsnio 8 dalyje nustatyta pirkėjo teisė vienašališkai nutraukti vartojimo pirkimo–pardavimo sutartį, kai jam parduotas netinkamos kokybės daiktas. CK 6.363 straipsnio 4–8 dalyse nustatytas teisinis reguliavimas, kuriuo užsakovui (pirkėjui) suteikiama teisė rinktis jam naudingiausią pažeistos teisės dėl netinkamos kokybės daikto pagaminimo (pardavimo) gynimo būdą, tarp jų – ir nutraukti sutartį bei pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą. Vartotojas turi teisę spręsti, kuri iš įstatyme įtvirtintų teisių gynimo būdų rinktis. Ginčą nagrinėjantis teismas, įvertindamas vieno ar kito vartotojo teisių gynimo būdo pasirinkimo pagrįstumą, turi atsižvelgti į konkrečias teisiškai reikšmingas aplinkybes ir siekti, kad vartotojo teisių gynimo būdas būtų proporcingas prievolių pažeidimo mastui ir nesukeltų pažeidimui neadekvačių teisinių padarinių (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 1 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-256/2009*).

CK 6.363 straipsnio 6 dalyje nustatytas vienas iš vartotojo, nusipirkusio netinkamos kokybės prekę, teisės rinktis gynybos būdą ribojimų patvirtina įstatymų leidėjo valią vartojimo pirkimo–pardavimo santykiuose laikytis proporcingumo principo: pakeisti techniškai sudėtingą ir brangią prekę pirkėjas turi teisę reikalauti, jeigu tos prekės kokybei nustatyti reikalavimai iš esmės pažeisti. Logiška, kad tokio daikto pirkimo–pardavimo sutarties nutraukimui neturi būti taikomi žemesni reikalavimai. Kas yra techniškai sudėtinga ir brangi prekė ir ar daikto trūkumai esminiai, yra vertinamojo pobūdžio klausimas. Dėl CK 6.363 straipsnio 6 dalies taikymo kasacinis teismas pasisakė nagrinėdamas civilinę bylą pagal ieškovės A. D. Č. ieškinį atsakovui UAB „Vytaras“ dėl netinkamos kokybės daikto pakeitimo. *Šioje byloje ieškovė ginčijo išperkamosios nuomos sutarties pagrindu įsigyto automobilio kokybę, remdamasi tuo, kad, automobilį pradėjus eksploatuoti, paaiškėjo, kad šis sunaudoja degalų daugiau, negu nurodyta atsakovo komercinio pasiūlymo techniniuose duomenyse, be to, automobilis per garantinio termino laiką daug kartų gedo.* Aiškindama CK 6.363 straipsnio 6 dalies normą, kasacinio teismo teisėjų kolegija konstatavo, kad, sprendžiant dėl pirkėjo teisės reikalauti pakeisti techniškai sudėtingą ir brangią prekę, esminę reikšmę turi daikto kokybės trūkumų dydis, bet kuriuo atveju nedideli daikto trūkumai pagal įstatymą nėra pagrindas tenkinti tokį pirkėjo reikalavimą. Pirkėjo reikalavimas pakeisti automobilį kitu šioje byloje teismų atmestas konstatavus, kad automobilio gedimai pašalinti pardavėjui jį suremontavus, o ieškovės pretenzija, kad automobilis sunaudoja degalų daugiau, nei nurodyta atsakovo komercinio pasiūlymo techniniuose duomenyse, nepagrįsta. Šioje byloje kasacinis

teismas taip pat išaiškino, kad alternatyvių pirkėjo teisių gynimo priemonių nustatymas reiškia, kad pirkėjo reikalavimu tinkamai pašalinus jo teisių pažeidimą vienu iš įstatyme nustatytų (CK 6.363 straipsnio 4 ir 8 dalyse) būdų, pirkėjas neturi teisinio pagrindo, remdamasis tomis pačiomis faktinėmis aplinkybėmis dėl parduoto daikto kokybės trūkumų, reikalauti, jog pardavėjas atsakytų ir kuriuo nors kitu būdu, nes prievoliniai santykiai, atsiradę dėl tam tikro kokybės trūkumo ar trūkumų, jau yra pasibaigę (CK 6.123 straipsnis) (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-239/2006*). Pabrėžtina, kad tokiais atvejais dėl tinkamo pirkėjo pažeistų teisių pašalinimo neturi kilti abejonių. Priešingu atveju, pavyzdžiui, kai pirkėjas kreipiasi į pardavėją dėl neatlygintinio prekės trūkumų pašalinimo, tačiau net ir po kelių prekės taisymų jos naudoti pagal paskirtį neįmanoma, akivaizdu, kad pirkėjo teisė į gynybą nėra tinkamai įgyvendinta ir vartotojas išlaiko teisę savo pažeistas teises ginti kitais įstatyme įtvirtintais būdais, pavyzdžiui, nutraukti vartojimo pirkimo–pardavimo sutartį ir reikalauti grąžinti už prekę sumokėtus pinigus.

Pažeistos vartotojo teisės turi būti ginamos laikantis *restitutio in integrum* principo, tais atvejais, kai vartotojas patiria nuostolių, kurių CK 6.363 straipsnio 4 ir 8 dalyse nurodytų pirkėjų teisių gynimo būdų taikymas nekompensuoja, vartotojas turi teisę į kitus civilinių teisių gynimo būdus. Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje *N. Č. v. UAB „Makveža“* išaiškino, kad, be CK 6.363 straipsnio 4 ir 8 dalyse numatytų vartotojo teisių gynimo būdų, visais atvejais vartotojas turi teisę į nuostolių, atsiradusių dėl netinkamos kokybės prekės pardavimo, atlyginimą (CK 6.363 straipsnio 5 dalis). Įstatymo garantuota vartotojo teisė tiek į turtinės, tiek į neturtinės žalos, padarytos netinkamos kokybės prekės pardavimu, atlyginimą. Vartotojo teisė į neturtinės žalos (nuostolių) atlyginimą įtvirtinta Vartotojų teisių apsaugos įstatymo (2007 m. sausio 12 d. įstatymo Nr. X-1014 redakcija) 3 straipsnio 1 dalies 5 punkte (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 1 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-256/2009*). Kartu pažymėtina, kad sprendžiant dėl vartotojo teisės į neturtinės žalos atlyginimą ypatingas dėmesys turi būti skiriamas padarinių, kuriuos netinkamos kokybės daikto pardavimas sukėlė pirkėjui (vartotojui), vertinimui. Turi būti sprendžiama, ar netinkamos kokybės prekės pardavimu sukelti neigiami išgyvenimai, nepatogumai ir kt. buvo intensyvūs ir ar tai yra pakankamas pagrindas neturtinei žalai atlyginti.

Pirkėjui vienašališkai nutraukus pirkimo–pardavimo sutartį netinkamos kokybės daiktą pardavėjo reikalavimu pirkėjas turi grąžinti pardavėjo sąskaita. Pardavėjas, grąžindamas pirkėjui sumokėtą kainą, neturi teisės iš jos išskaičiuoti sumą, kuria sumažėjo daikto vertė dėl jo naudojimo ar daikto išvaizdos praradimo arba dėl kitokių aplinkybių (CK 6.363 straipsnio 8 dalis).

Dėl atsiskaitymų pakeitus netinkamą prekę tinkamos kokybės preke, Teisingumo Teismas sprendė byloje *Quelle[2]*. Byla iš esmės susijusi su 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos minimalaus derinimo direktyvos 1999/44/EB **dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų** 3 straipsnio nuostatų aiškinimu. Remiantis direktyvos 3 straipsnio 1 dalimi, pardavėjas yra atsakingas vartotojui už bet kokią prekės pateikimo momentu esamą neatitiktį. Direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje išvardijamos teisės, kuriomis vartotojas gali naudotis, kai parduota netinkama prekė. Pirmiausia vartotojas turi teisę reikalauti užtikrinti, kad prekė atitiktų sutartį. Jei prekės atitiktis negali būti užtikrinta, jis gali reikalauti sumažinti kainą arba atsisakyti sutarties. Dėl prekės atitikties sutarčiai užtikrinimo, direktyvos 3 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad vartotojas turi teisę reikalauti, jog pardavėjas pataisytų arba pakeistų prekę, abiem atvejais nemokamai, nebent jo reikalavimo nebūtų įmanoma patenkinti arba jis yra neproporcingas. Aiškindamas šias nuostatas Teisingumo Teismas konstatavo, kad tuo atveju, jei pardavėjas pateikia sutarties neatitinkančią prekę, jis netinkamai įvykdo pardavimo sutartimi prisiimtą įsipareigojimą ir todėl turi prisiimti tokio netinkamo sutarties įvykdymo padarinius. Gaudamas naują prekę, pakeičiančią sutarties neatitinkančią, vartotojas, kuris savo ruožtu sumokėjo pardavimo kainą, taigi tinkamai įvykdė sutartinį įsipareigojimą, netampa nepagrįstai praturtėjusiu. Jis tiesiog pavėluotai gauna sutarties nuostatas atitinkančią prekę, kokią turėjo gauti iš pat pradžių. Dėl šios priežasties Direktyvos 1999/44/EB 3 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad jis draudžia nacionalinės teisės aktus, leidžiančius pardavėjui, pardavusiam sutarties neatitinkančią vartojimo prekę, reikalauti iš

virtotojo kompensacijos už sutarties neatitinkančios prekės naudojimą iki jos pakeitimo nauja (2008 m. balandžio 17 d. Sprendimas, C-404/06, Rink. p. I-2685, 26, 27, 28, 41, 43 punktai).

Kilus ginčui dėl vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties, pardavimo faktą turi įrodyti pirkėjas (virtotojas) (CPK 178 straipsnis). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje pagal ieškovės N. Č. ieškinį atsakovui UAB „Makveža“ dėl pirkimo–pardavimosutarties nutraukimo ir žalos atlyginimo nagrinėjo ir įrodymų leistinumą klausimą, pardavėjui ginčijant netinkamos kokybės šiferio pardavimo pirkėjui faktą. Šioje byloje šiferio pirkimo–pardavimo faktas buvo pripažintas įrodytu, nors pirkėja neišsaugojo kasos kvito. Kasatorius teigė, kad vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties faktas gali būti įrodytas tik PVM sąskaita–faktūra, arba kvitu ir ši savo teiginių grindė Pridėtinės vertės mokesčio įstatymu bei 2001 m. birželio 19 d. ūkio ministro įsakymu Nr. 217 patvirtintomis Daiktų grąžinimo ir keitimo taisyklėmis. Teisėjų kolegija atmetė šiuos kasacinio skundo argumentus kaip nepagrįstus ir nurodė, kad aiškinant teisės normos turinį ir taikymą turi būti atsižvelgiama ir į tai, kokių tikslų įstatymų leidėjo priimtas teisės aktas, kuriame ta norma yra. Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (2002 m. kovo 5 d. įstatymo Nr. IX-751 redakcija) yra viešosios mokesčių teisės aktas, kuris turi specialią paskirtį – jis nustato apmokestinimą pridėtinės vertės mokesčiu (PVM), taip pat apmokestinamųjų asmenų, mokesčio mokėtojų ir kitų asmenų prievoles, susijusias su šio mokesčio mokėjimu ir nereglamentuoja civilinių pirkimo–pardavimo santykių aspektų ir nenustato nei formos reikalavimų pirkimo–pardavimo sutarčiai, nei įrodinėjimo priemonių sutarties sudarymo faktui nustatyti kilus ginčui dėl sutarties vykdymo. Daiktų grąžinimo ir keitimo taisyklės, patvirtintos 2001 m. birželio 19 d. ūkio ministro įsakymu Nr. 217, yra priimtos įgyvendinant CK 6.362 straipsnio 4 dalį ir skirtos daiktų grąžinimo ir keitimo procedūrai ne ginčo tvarka prekių pirkimo vietoje ar kitoje pardavėjo nurodytoje, pirkėjui patogioje vietoje ir nustato, kokius dokumentus turi pateikti pirkėjas tam, kad pardavėjas pakeistų ar grąžintų prekę. Daiktų grąžinimo ir keitimo taisyklės nereglamentuoja kitų vartojimo pirkimo–pardavimo sutartinių santykių klausimų ir įrodinėjimo teisme kilus ginčui dėl vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties, jose nėra teisės normų, kurios nustatytų specialias vartojimo pirkimo–pardavimo fakto įrodinėjimo priemones teisme CPK 177 straipsnio 4 dalies prasme. Teismas išaiškino, kad, įrodinėjant vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo faktą tais atvejais, kai procesinių ar kitų įstatymų normų, nustatančių specialias tam tikros faktinės aplinkybės įrodinėjimo priemones, nėra, ta aplinkybė gali būti nustatoma bet kuriais įrodymais, kuriais remdamasis teismas suformuoja savo įsitikinimą. Įstatymo nenustatyta, kad vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties faktas teisme gali būti įrodinėjamas tik tam tikromis įrodinėjimo priemonėmis, todėl ši aplinkybė byloje gali būti įrodinėjama visomis leistinomis įrodinėjimo priemonėmis pagal bendrąsias įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisykles, įtvirtintas CPK II dalies XIII skyriuje, bei CK ar kitų įstatymų normose įtvirtintus įrodinėjimo ypatumus, nulemtus sandorių rūšies ar formos (pvz., CK 1.93 straipsnio 2 dalis, kt.) (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 1 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-256/2009*).

Virtotojas turi teisę per įstatyme nustatytą laiką apsigalvoti dėl nupirktos tinkamos kokybės prekės tinkamumo (reikalingumo) ir ją pakeisti analogiška arba grąžinti (CK 6.362 straipsnis). Ši virtotojo teisė nesiejama su prekės trūkumais ar kitokiais sutarties pažeidimais iš pardavėjo pusės. Pirkėjas, įsigijęs tinkamos kokybės daiktą, tačiau nepatenkintas dėl jo konstrukcijos (komplektacijos), turi teisę per keturiolika dienų (jeigu pardavėjas nėra nustatęs ilgesnio termino) nuo ne maisto daiktų perdavimo jam pakeisti nusipirktus daiktus analogiškais kitokių matmenų, formos, spalvos, modelio ar komplektiškumo daiktais. Daiktų keitimo ir grąžinimo tvarka tais atvejais, kai pirkėjui nepatinka nusipirktos prekės forma, dydis, spalva, modelis ar komplektiškumas, detalizuojama poįstatyminiame teisės akte – Daiktų grąžinimo ir keitimo taisyklėse, patvirtintose 2001 m. birželio 19 d. ūkio ministro įsakymu Nr. 217. Taisyklės skirtos daiktų grąžinimo ir keitimo procedūrai ne ginčo tvarka prekių pirkimo vietoje ar kitoje pardavėjo nurodytoje, pirkėjui patogioje vietoje, reglamentuoti. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ne visos prekės gali būti pakeistos ar grąžintos (CK 6.362 straipsnio 4 dalis). Negrąžinamų ir nekeičiamų prekių sąrašas yra įtvirtintas Daiktų grąžinimo ir keitimo taisyklių 18 punkte.

Jeigu keičiant kokybiškus daiktus susidaro kainų skirtumas, pirkėjas su pardavėju privalo atsiskaityti pagal perskaičiuotas kainas (CK 6.362 straipsnio 1 dalis). Pirkėjas taip pat turi teisę per analogišką terminą grąžinti daiktus pardavėjui ir atgauti už juos sumokėtą kainą, kai pardavėjas neturi pakeitimui tinkamų daiktų (CK 6.362 straipsnio 2 dalis). To paties straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad pirkėjo reikalavimas pakeisti daiktus tenkinamas, jeigu daiktai nebuvo naudojami, nesugadinti, išsaugotos jų vartojamosios savybės bei nepraradę prekinės išvaizdos ir pirkėjas turi įrodymus, patvirtinančius, kad jis daiktus pirko iš to pardavėjo.

Terminai reikalavimams dėl parduotų daiktų trūkumų pareikšti; daiktų kokybės garantijos, tinkamumo naudoti terminai, jų santykis su ieškinio senaties terminu

Pardavėjas atsako už parduoto daikto trūkumus, jeigu pirkėjas apie juos pareiškia per tam tikrą terminą. Pagal CK 6.363 straipsnio 4 dalį vartotojo reikalavimams pardavėjui dėl netinkamos kokybės daiktų pareikšti taikomi CK 6.338 straipsnyje nustatyti bendri pirkimo–pardavimo sutartims terminai. CK 6.350 straipsnio 2 dalis draudžia vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių sąlygas, kurios pasunkina vartotojo padėtį, todėl vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių sąlygos, nustatančios trumpesnius negu įstatyme terminus vartotojo teisėms įgyvendinti ar ginti, yra neprivalomos vartotojui, tokios sąlygos laikytinos niekinėmis (CK 1.80 straipsnis).

Kai nenustatytas daikto kokybės garantijos ar tinkamumo naudoti terminas, tai pirkėjas reikalavimus dėl daikto trūkumų pardavėjui gali pareikšti per protingą terminą, bet ne vėliau kaip per dvejus metus nuo daikto perdavimo dienos, jeigu įstatymai ar sutartis nenumato ilgesnio termino (CK 6.338 straipsnio 2 dalis). Paprastai, kai nenustatytas prekės kokybės garantijos ar tinkamumo naudoti terminas, pardavėjas atsako už daikto trūkumus, jeigu pirkėjas įrodo, kad jie buvo daikto perdavimo metu ar atsirado dėl iki daikto perdavimo metu buvusių priežasčių (CK 6.333 straipsnio 1 dalis). Vartojimo pirkimo–pardavimo atveju šios teisės normos turi būti taikomos kartu su Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 14 straipsnyje įtvirtinta taisykle, kad jeigu neįrodoma kitaip, prekės ar paslaugos trūkumai, išaiškėję per 6 mėnesius nuo prekės perdavimo ar paslaugos suteikimo, laikomi buvusiais perdavimo ar suteikimo vartotojui metu, išskyrus atvejus, kai tai yra nesuderinama su prekės, paslaugos ar jos trūkumo pobūdžiu. Toks teisinis reguliavimas reiškia įrodinėjimo naštos persikirstymą – preziumuojama, kad per šešis mėnesius nuo prekės perdavimo vartotojui išaiškėję trūkumai buvo prekės perdavimo momentu, pirkėjas šios aplinkybės neturi įrodinėti, o pardavėjas gali šią prezumpciją nugincyti.

Kai yra nustatytas daikto kokybės garantijos terminas, reikalavimai dėl daikto trūkumų gali būti reiškiami, jeigu trūkumai nustatyti per garantijos terminą. (CK 6.338 straipsnio 3 dalis). Pardavėjo atsakomybės ribos ir įrodinėjimo našta kokybės garantijos atveju, palyginus su situacija, kai tokio termino nėra, pasikeičia pirkėjo naudai: kai pardavėjas garantuoja daiktų kokybę, jis atsako už garantijos termino metu atsiradusius daiktų trūkumus, jeigu neįrodo, kad jie atsirado po daiktų perdavimo pirkėjui dėl to, kad pirkėjas pažeidė daikto naudojimo ar saugojimo taisykles, arba dėl trečiųjų asmenų kaltės ar dėl nenugalimos jėgos (CK 6.333 straipsnio 3 dalis). Ši pardavėjo pareiga galioja per visą daiktų kokybės garantijos terminą (CK 6.335 straipsnio 1 dalis).

Kai sutartyje nustatytas trumpesnis nei dveji metai daikto kokybės garantijos terminas ir daikto trūkumai nustatyti pasibaigus šiam terminui, tačiau nepraėjus daugiau kaip dvejiems metams nuo daikto perdavimo dienos, pardavėjas atsako už daikto trūkumus, jeigu pirkėjas įrodo, kad trūkumas atsirado iki daikto perdavimo arba dėl iki daikto perdavimo atsiradusių priežasčių, už kurias atsako pardavėjas (CK 6.338 straipsnio 5 dalis). Vartojimo pirkimo–pardavimo atveju ši teisės norma turi būti taikoma kartu su aptartu Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 14 straipsniu.

Reikalavimus dėl daikto, kuriam nustatytas tinkamumo naudoti terminas, trūkumų pirkėjas gali pareikšti, jeigu jie nustatyti per daikto tinkamumo naudoti terminą (CK 6.338 straipsnio 4 dalis). Daiktų tinkamumo naudoti terminas – tai įstatymo ar kitų teisės aktų nustatytas terminas, kuriam praėjus atitinkami daiktai laikomi netinkamais naudoti pagal jų paskirtį (CK 6.336 straipsnio 1 dalis) (pvz., maisto produktai, gėrimai ir pan. prekės).

Garantinio termino sampratos klausimu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė civilinėje byloje pagal ieškovų O. Z. ir V. Z. ieškinį atsakovui UAB „Prienų langai“ dėl pirkimo–pardavimo sutarčių nutraukimo ir žalos atlyginimo. *Šioje byloje ginčas kilo ieškovams iš atsakovo įsigijus aliuminio profilio su pilnaviduriu užpilu langus, orlaides ir palanges, kurių dalį sumontavo atsakovas, likusius – kiti asmenys. Išryškėjus langų defektams (įsigytieji langai vidaus patalpų pusėje rasojo, stipriau pašalus, ant jų susidarydavo ledas, vėliau aliuminio profilio su pilnaviduriu užpilu langų profiliai sutrūkinėjo, langų staktų ir rėmų kampinių sujungimų vietose atsirado 1,0–1,5 mm plyšių, ties stiklo ir rėmo paviršiais išsikraipė stiklajuostės) ieškovai prašė nutraukti langų bei orlaidžių pirkimo–pardavimo sutartis, įpareigojant atsakovą grąžinti ieškovams 15 355,47 Lt, t. y. jų įsigijimo kainą, ieškovams išmontuojant šiuos langus bei orlaides ir grąžinant juos atsakovui paties atsakovo sąskaita. Kasacinis teismas šioje byloje išaiškino garantinio termino sampratą ir konstatavo, kad garantinis terminas – tai įstatymo arba šalių susitarimu nustatytas terminas, per kurį galioja vienos iš sutarties šalių garantija, kad perduotas ir tinkamai naudojamas daiktas atitinka sutartyje daiktų kokybę reglamentuojančiuose dokumentuose nustatytus kokybės reikalavimus, bei galės patikimai tarnauti arba būti patikimai naudojamas (CK 6.335, 6.664 straipsniai). Garantinių terminų pasibaigimas paprastai nulemia sandorio šalies suteiktos garantijos pasibaigimą, taigi ir atsakomybės už daiktų arba paslaugų kokybės trūkumus, išaiškėjusius po garantinio termino pabaigos, išnykimą. Tai reiškia, kad asmuo netenka teisės į ieškinį dėl daiktų arba paslaugų kokybės trūkumų, paaiškėjusių po garantinio termino pabaigos (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-43/2007*).*

Daiktų kokybės garantijos ir tinkamumo naudoti terminas neatskiriamai susijęs su ieškinio senaties termino taikymu. Ieškinio senatis – tai įstatymų nustatytas laiko tarpas (terminas), per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareikšdamas ieškinį (CK 1.124 straipsnio 1 dalis). Ieškinio senaties terminas prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos, o teisė į ieškinį atsiranda nuo tos dienos, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Garantinio termino ir ieškinio senaties termino santykio klausimu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė pirmiau nurodytoje civilinėje byloje pagal ieškovų O. Z. ir V. Z. ieškinį atsakovui UAB „Prienų langai“ dėl pirkimo–pardavimo sutarčių nutraukimo ir žalos atlyginimo ir išaiškino, kad paprastai garantinis terminas lemia vėliausią momentą, kada gali prasidėti ieškinio senaties termino eigos pradžia ieškiniams dėl daiktų arba paslaugų trūkumų pareikšti. Jeigu apie daikto arba paslaugos trūkumus gaminio įgijėjas nepareiškia per garantinį terminą, garantija pasibaigia ir išnyksta asmens atsakomybė už daikto arba paslaugos trūkumus. Tokiu atveju pareikštas ieškinys dėl daikto arba paslaugos trūkumų atmetamas dėl jo nepagrįstumo, o ne dėl ieškinio senaties pasibaigimo, nes ieškinio senaties termino eiga prasideda tik esant teisės pažeidimui (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-43/2007*).

CK 1.125 straipsnio 5 dalies 2 punkte ieškiniams dėl parduotų daiktų trūkumų nustatytas sutrumpintas šešių mėnesių ieškinio senaties terminas taikytinas ir vartojimo pirkimo–pardavimo santykiams.

CK 6.363 straipsnio 9 dalyje nustatyta, kad išreikalauti sumokėtą kainą pirkėjas šio straipsnio numatytais atvejais gali per dvejų metų ieškinio senaties terminą. Kai pirkėjo reikalavimas nesusijęs su kainos išreikalavimu, taikytina bendroji CK 1.125 straipsnio 5 dalies 2 punkto norma.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos **direktyvos 99/44/EB dėl tam tikrų vartojimo prekių pardavimo ir su tuo susijusių garantijų aspektų** 5 straipsnyje nustatyta, kad jeigu pagal nacionalinės teisės aktus 3 straipsnio 2 dalyje nustatytoms pirkėjo teisėms dėl parduotų daiktų trūkumų yra taikomas ieškinio senaties terminas, šis terminas nesibaigia per dvejus metus nuo prekių pateikimo. Kadangi ši direktyva yra minimalaus derinimo – įpareigojanti valstybės nares neblogini joje įtvirtintų vartotojų teisių garantijų, tai taikant nacionalinius įstatymus turėtų būti užtikrinta, kad pirkėjo teisė kreiptis į teismą dėl parduotų daiktų trūkumų nepasibaigtų anksčiau nei per dvejus metus nuo prekės gavimo.

II. Vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių rūšys, išskiriamos pagal specifinį sutarties sudarymo būdą

Vartotojų teisių apsauga elektroninės komercijos srityje

Vartojimo rinkoje populiarėja prekių ir paslaugų įsigijimas ne tik tradicinės komercijos būdu, bet ir naudojant ryšio priemones (elektroninės komercijos būdu). Elektroninė komercija apima ne tik internetinę komerciją, bet ir bet kokią kitą komercinę veiklą, atliekamą elektroninėmis ryšio priemonėmis (pvz., elektroniniu paštu, telefonu, faksu, kt.). Elektroninė komercija palyginus su įprastine, pasižymi ne tik tam tikrais privalumais (plati pasiūla, žemesnės prekių ir paslaugų kainos, galimybė įsigyti prekes ir paslaugas neišeinant iš namų), bet ir tam tikra rizika – prieš sudarydami sutartį vartotojai iš esmės neturi galimybių pamatyti prekių ar įvertinti teikiamų paslaugų. Elektroninės komercijos ypatumai bei specifinis šių santykių pobūdis lemia papildomos vartotojų apsaugos, įtvirtintos specialiuju teisės normų, poreikį. Nuostatos, reglamentuojančios daiktų pirkimo–pardavimo sutartis, sudarytas naudojant ryšio priemones, įtvirtintos CK 6.366–6.368 straipsniuose, taip pat Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2001 m. rugpjūčio 17 d. įsakymu Nr. 258 patvirtintose **Daiktų pardavimo ir paslaugų teikimo, kai sutartys sudaromos naudojant ryšio priemones, taisyklėse** (toliau – Taisyklės). Nurodytais nacionaliniais teisės aktais yra įgyvendinta **1997 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1997/7/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis** (toliau – Direktyva 1997/7/EB). Ši direktyva yra minimalaus derinimo, be to, pagal 12 straipsnyje įtvirtintą privalomumo taisyklę vartotojas negali atsisakyti teisių, jam suteiktų perkėlus jos nuostatas į nacionalinę teisę.

Kartu pažymėtina, kad nagrinėjamiems sutartiniams santykiams aktuali ir **2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje** (Elektroninės komercijos direktyva) (toliau – Direktyva 2000/31/EB). Elektroninės komercijos direktyva nacionalinėje teisėje yra įgyvendinta 2006 m. gegužės 25 d. Informacinės visuomenės paslaugų įstatyme.

Daiktų pirkimo–pardavimo sutartis, sudaryta naudojant ryšio priemones, yra pardavėjo ir pirkėjo (vartotojo) sutartis dėl daiktų pardavimo, sudaroma naudojant tik ryšio priemones (vieną ar kelias) (CK 6.366 straipsnio 1 dalis). Tiek Direktyvos 1997/7/EB I priede, tiek ją įgyvendinančių Daiktų pardavimo ir paslaugų teikimo, kai sutartys sudaromos naudojant ryšio priemones, taisyklių 1 straipsnyje įtvirtintas nebaigtinis ryšio priemonių sąrašas, nes išsamaus neįmanoma sudaryti dėl objektyvių priežasčių – nuolatinio ryšio priemonių tobulėjimo ir kaitos. Svarbu tai, kad nuostatos, reglamentuojančios daiktų pirkimo–pardavimo sutartis, sudarytas naudojant ryšio priemones, *mutatis mutandis* taikomos ir vartojimo paslaugų bei kitoms vartojimo sutartims (CK 6.366 straipsnio 1 dalis).

Sutarties sudarymo ypatumai

Daiktų pirkimo–pardavimo sutarčių, sudaromų naudojant ryšio priemones, atveju, skirtingai nei sudarant kitas sutartis, oferta ir akceptas išreiškiami ne žodžiu ar raštu, o elektroninėmis priemonėmis. Direktyvos 2000/31/EB 9 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad valstybės narės turi užtikrinti, kad jų teisinės sistemos leistų sudaryti sutartis elektroninėmis priemonėmis ir kad sutarčių sudarymo procesui taikomi reikalavimai nesukurtų kliūčių naudoti elektronines sutartis ir kad tokios sutartys neprarastų juridinės galios vien dėl to, kad buvo sudarytos elektroninėmis priemonėmis. Išimtyms nustatytos tik direktyvos 9 straipsnio 2 dalyje nurodytoms sutarčių rūšims (sutartims dėl nekilnojamojo turto, šeimos arba paveldėjimo teisės ir panašiai).

Elektroninės komercijos sutartys gali būti sudarytos tiek prisijungimo būdu (tokie susitarimai priskiriami prie sutarčių, sudaromų pagal standartines sąlygas (CK 6.185 straipsnis), tiek derybų būdu (derybos vyksta elektroninėje erdvėje, o derybų būdu sudaryta elektroninė pirkimo–

pardavimo sutartis pasirašoma elektroniniu parašu. Elektroniniu parašu pasirašyti ir patvirtinti kvalifikuotu sertifikatu dokumentai įgyja tokią pat teisinę galią kaip ir parašas rašytiniuose dokumentuose (Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymo 8 straipsnio 1 dalis).

Atsižvelgiant į ryšio priemonės rūšį, sutarties forma gali būti tiek žodinė, tiek rašytinė. Svarbu tai, kad sutartis, sudaryta elektroninio ryšio priemonėmis, įstatymo prilyginama rašytinės formos dokumentui (CK 1.73 straipsnio 2 dalis). Norint elektroniniu būdu sudarytą sandorį prilyginti rašytinei formai, būtina užtikrinti teksto apsaugą, galimybę identifikuoti tekstą siuntusios šalies parašą (CK 6.192 straipsnio 2 dalis).

Nuotolinės prekybos sutarčių nuostatų taikymo išimtys

CK 6.366 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos šio straipsnio nuostatų, reglamentuojančių vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių, sudaromų naudojant ryšio priemones, taikymo išimtys. Šia nuostata įgyvendintos Direktyvos 1997/7/EB 3 straipsnio nuostatos.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Direktyvos 1997/7/EB nuostatos, nustatančios direktyvos taikymo išimtis, nėra tiksliai perkeltos į nacionalinę teisę. CK 6.366 straipsnio 3 dalies 3 ir 4 punktuose įtvirtinta, kad nuostatos, reglamentuojančios vartojimo pirkimo–pardavimo sutartis, sudaromas naudojant ryšio priemones, netaikomos: *dėl maisto produktų ar kitų kasdieniam vartojimui skirtų daiktų pirkimo–pardavimo ir (arba) pristatymo; dėl apgyvendinimo, transporto, maitinimo ar laisvalaikio paslaugų, kai paslaugų teikėjas įsipareigoja pateikti šias paslaugas tam tikru laiku arba tam tikru laikotarpiu*. Tuo tarpu direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad įvardytoms paslaugoms netaikomi tik kai kurie jos straipsniai (4, 5, 6, 7 straipsnio 1 dalis), o ne visos nuostatos.

CK 6.366 straipsnio 3 dalies 6 punkte įtvirtinta, kad straipsnio nuostatos netaikomos sutartims, kurios sudaromos: *per ryšio priemonių operatorių, t. y. asmenį, kurio verslas yra teikti vieną ar kelias ryšių paslaugas, kuriomis gali naudotis pardavėjas ar paslaugų teikėjas daiktų pirkimo–pardavimo ar paslaugų teikimo sutarčiai su vartotoju sudaryti*. Tuo tarpu analogiška direktyvos nuostata analogišką išimtį formuluoja 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtinant, kad direktyva netaikoma sutartims, *sudarytoms su telefoninio ryšio operatoriais, naudojančioms viešaisiais mokamaisiais telefonais*. Nurodyta nuostata iš esmės apima tik viešuosius telefono aparatus, o ne eliminuoja visas sutartis, sudarytas per ryšio priemonių operatorių.

Taip pat pažymėtina, kad 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad direktyva netaikoma sutartims, *susijusioms su nekilnojamojo turto statyba, pardavimu arba kitomis teisėmis į nekilnojamąjį turtą, išskyrus nuomą*. Ši nuostata į nacionalinę teisę perkelta nebuvo, taip nustatant platesnio pobūdžio vartotojų teisių apsaugą.

Viena išimčių, kuriai netaikoma dalis Direktyvos 97/7/EB nuostatų, įvardyta 3 straipsnio 2 dalyje (atitinkama norma įtvirtinta CK 6.366 straipsnio 3 dalies 4 punkte) – transporto paslaugos. Teisingumo Teismo byloje *easyCar*[3] buvo sprendžiamas klausimas, ar automobilių nuomos be vairuotojo paslaugos, bendrovės klientams rezervuojant nuomai skirtus automobilius internetu, yra transporto paslaugos direktyvos 3 straipsnio 2 dalies prasme ir ar šių sutarčių atveju gali būti netaikoma direktyvoje įtvirtinta vartotojo teisė atsisakyti sutarties. Teisingumo Teismas nurodė, kad Direktyva 97/7/EB buvo siekiama vartotojams, sudarantiems nuotolinės prekybos sutartis su tiekėjais, užtikrinti didelę apsaugą, suteikiant jiems tam tikrų teisių, įskaitant teisę atsisakyti sutarties, tačiau Direktyvos 97/7/EB 3 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta šių teisių išimtis keturiuose ūkinės veiklos sektoriuose, tarp kurių yra ir transporto paslaugos. Teisingumo Teismas visų pirma pabrėžė, kad jeigu sąvokos, kurių neapibrėžia Bendrijos teisė, yra įtvirtintos nuostatoje, kuri laikoma tam tikro principo išimtimi, konkrečiai – Bendrijos vartotojų apsaugos teisės normų išimtimi, jos turi būti aiškinamos siaurai (2001 m. sausio 18 d. Sprendimo *Komisija prieš Ispaniją*, C-83/99, Rink. p. I-445, 19 punktą ir 2001 m. gruodžio 13 d. Sprendimo *Heininger*, C-481/99, Rink. p. I-9945, 31 punktą). Teisingumo Teismas taip pat išaiškino, kad, kurdamas išimties

nuostatas, teisės aktų leidėjas vartojo ne sąvoką „transporto sutartys“, paprastai vartojamą valstybių narių teisės sistemose, susijusių tik su keleivių ar prekių vežimu, kuri atlieka transportuotojas, o daug platesnę sąvoką – „sutartys <...> dėl transporto <...> paslaugų suteikimo“, kuri gali būti susijusi su visomis sutartimis, reglamentuojančiomis paslaugas transporto srityje, įskaitant ir apimančias veiklą, kuri savaime nėra kliento ar jo turto pervežimas, bet kuriomis siekiama suteikti pastarajam galimybę atlikti tokį pervežimą. Taigi iš direktyvos 3 straipsnio 2 dalies teksto išplaukia, kad teisės aktų leidėjas ketino apibrėžti šioje nuostatoje įtvirtintą išimtį ne sutarčių rūšimi, o taip, kad išimtis būtų taikoma visoms sutartims dėl apgyvendinimo, transporto, maitinimo ir laisvalaikio paslaugų suteikimo, išskyrus tas sutartis, kurios neturi būti įvykdytos tam tikrą dieną arba per tam tikrą laikotarpį. Transporto priemonės suteikimas vartotojui yra paslaugų, susijusių su transporto sektoriumi, dalis. Dėl to konstatuotina, kad direktyvos 3 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, jog automobilių nuomos paslaugų teikimo sutartys patenka į „sutarčių dėl transporto paslaugų suteikimo“ sąvoką (2005 m. kovo 10 d. Sprendimas, C-336/03, Rink. p. I-1947, 21, 23, 24, 31 punktai).

Vartotojo teisė į informaciją

Sudarant vartojimo sutartį ryšio priemonėmis, svarbu užtikrinti, kad jų naudojimas neribotų vartotojui suteikiamos informacijos. Dėl šios priežasties įstatyme nustatyti reikalavimai, užtikrinantys, kad vartotojui prieš sutarties sudarymą ir ją sudarius bus pateikta būtina informacija. Taigi pardavėjas iki sutarties sudarymo privalo naudojamomis ryšio priemonėmis pateikti pirkėjui CK 6.366 straipsnio 4 dalyje nurodytą informaciją, kurios turinys, atsižvelgiant į sutarties sudarymo specifiką, iš esmės skiriasi nuo informacijos, kurią būtina pateikti įprastų vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių sudarymo atveju (CK 6.353 straipsnis). Reikalavimai pateikiamai informacijai, kai sutartys sudaromos naudojant ryšio priemones, detalizuojami Daiktų pardavimo ir paslaugų teikimo, kai sutartys sudaromos naudojant ryšio priemones, taisyklių 7 punkte. Šiomis nuostatomis įgyvendintas Direktyvos 97/7/EB 4 straipsnis.

CK 6.366 straipsnio 4 dalyje nurodytos informacijos komercinis pobūdis turi būti aiškiai ir suprantamai išreikštas bei atitikti naudojamas ryšio priemones (CK 6.366 straipsnio 5 dalis). Be to, Direktyvos 97/7/EB 4 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad informacija turi būti perduodama atsižvelgiant į verslo sandorių sąžiningumo principus ir į valstybių narių teisės aktuose apibrėžtų asmenų, pvz., nepilnamečių, negalinių išreikšti savo sutikimo, apsaugos principus.

Sudarant vartojimo pirkimo–pardavimo sutartį naudojant ryšio priemones, CK nustato papildomą reikalavimą pateikti informaciją iki sutarties sudarymo, o kai daiktai tiekiami, – iki daiktų pateikimo (jeigu juos pateikia ne pardavėjo įgaliotas trečiasis asmuo) ir nustato tokios informacijos privalomą pateikimo būdą – rašytinę formą, išskyrus atvejus, kai tokia informacija raštu jau buvo pateikta pirkėjui prieš sutarties sudarymą (CK 6.366 straipsnio 6 dalis, Daiktų pardavimo ir paslaugų teikimo, kai sutartys sudaromos naudojant ryšio priemones, taisyklių 9 punktas). Pareiga įrodyti, kad ši informacija raštu buvo įteikta pirkėjui, tenka pardavėjui. Atitinkamai Direktyvos 97/7/EB 5 straipsnyje įtvirtinta šios informacijos pateikimo pareiga reiškia informacijos patvirtinimą raštu.

Teisė atsisakyti sutarties

Prieš sudarydami nuotolinės prekybos sutartį vartotojai iš esmės neturi galimybių pamatyti prekių ir įvertinti teikiamų paslaugų pobūdžio, todėl vartotojų interesus elektroninės komercijos srityje ginantys teisės aktai įtvirtina vieną svarbiausių vartotojų teisių apsaugos ypatumų – teisę atsisakyti ryšio priemonėmis sudarytos pirkimo–pardavimo sutarties. Pirkėjas turi teisę atsisakyti sutarties, sudarytos naudojant ryšio priemones, pranešdamas apie tai raštu pardavėjui per septynias darbo dienas nuo daikto pristatymo dienos (arba sutarties sudarymo dienos paslaugų teikimo atveju). Atsisakyti sutarties pirkėjas gali nenurodydamas priežasties, laikydamasis šių sąlygų: 1) pardavėjui apie sutarties atsisakymą turi būti pranešta raštu; 2) pranešimas turi būti pateiktas per CK nustatytą terminą; 3) daiktų pirkimo–pardavimo atveju pirkėjas gali pasinaudoti teise nutraukti sutartį, jeigu

daiktas nebuvo sugadintas ar jo išvaizda iš esmės nepasikeitė (CK 6.367 straipsnio 1, 2, 5 dalys, Daiktų pardavimo ir paslaugų teikimo, kai sutartys sudaromos naudojant ryšio priemones, taisyklių 16, 19 punktai). Šiomis nuostatomis įgyvendinamos Direktyvos 97/7/EB 6 straipsnio 1 dalies nuostatos. Vartotojo teisės atsisakyti sutarties ribojimai įtvirtinti CK 6.367 straipsnio 4 dalyje, Daiktų pardavimo ir paslaugų teikimo, kai sutartys sudaromos naudojant ryšio priemones, taisyklių 18 punkte. Šios nuostatos įgyvendina Direktyvos 97/7/EB 6 straipsnio 3 dalies nuostatas, kurios iš esmės plačiau reglamentuoja teisės atsisakyti sutarties taikymo išimtis (įtvirtina tris papildomus atsisakymo teisės negaliojimo atvejus).

Svarbu tai, kad yra draudžiama pirkėjo teisę atsisakyti sutarties suvaržyti papildomais įsipareigojimais ar įmokomis arba bet koku kitu būdu apriboti ar panaikinti, išskyrus pirmiau nurodytus ribojimus (CK 6.367 straipsnio 3 dalis). Pardavėjas, gavęs pranešimą apie sutarties atsisakymą, privalo per 15 dienų atsiimti daiktą ir grąžinti pirkėjui (vartotojui) už jį sumokėtus pinigus, o paslaugų teikėjas – grąžinti už paslaugą sumokėtus pinigus (Daiktų pardavimo ir paslaugų teikimo, kai sutartys sudaromos naudojant ryšio priemones, taisyklių 21 punktas). Tuo tarpu Direktyvos 97/7/EB 6 straipsnio 2 dalyje nustatytas ilgesnis pinigų grąžinimo terminas, be to, įtvirtinta ir pardavėjo teisė reikalauti tiesioginių prekių grąžinimo išlaidų nustatant, kad jeigu vartotojas pasinaudoja sutarties atsisakymo teise, tiekėjas privalo grąžinti vartotojo įmokėtas sumas be jokio papildomo mokesčio. Vienintelis galimas vartotojo mokestis (jam atsisakius sutarties) yra tiesioginės prekių grąžinimo išlaidos. Sumos turi būti grąžintos kuo greičiau, bet ne vėliau kaip per 30 dienų.

Byloje *Messner*[4] buvo keliamas klausimas, ar Direktyvos 97/7 6 straipsnio 1 dalies antrojo sakinio ir antros dalies nuostatos (šiose nuostatose *inter alia* įtvirtina, kad vienintelis vartotojo mokestis, jam atsisakius sutarties, gali būti tiesioginės prekių grąžinimo išlaidos) turi būti aiškinamos kaip draudžiančios nacionalinės teisės aktuose numatyti tiekėjo galimybę reikalauti iš vartotojo kompensacijos už nuotolinės prekybos sutartimi įgyto daikto naudojimą tuo atveju, kai pastarasis laiku pasinaudojo teise atsisakyti sutarties. Teisingumo Teismas išaiškino, kad jeigu vartotojui būtų nustatyta pareiga mokėti kompensaciją dėl to, kad jis patikrino ir išbandė nuotolinės prekybos sutartimi įgytą prekę, kiltų klausimas dėl teisės atsisakyti sutarties funkcionalumo ir veiksmingumo. Vis dėlto, Direktyvos 97/7 tikslai ir, be kita ko, jos 6 straipsnio 1 dalies antrajame sakinyje ir 2 dalyje nustatytas draudimas iš principo neužkerta kelio tam, kad valstybė narė įpareigotų vartotoją sumokėti sąžiningai apskaičiuojamą kompensaciją, jeigu jis pasinaudotų nuotolinės prekybos sutartimi įgytu daiktu tokiu būdu, kuris neatitiktų civilinės teisės principų, kaip antai sąžiningumas arba praturtėjimas be pagrindo. Tačiau šia diskrecija turi būti naudojama paisant direktyvos tikslų ir neturi būti pakenkta teisės atsisakyti sutarties funkcionalumui ir veiksmingumui. Taip atsitiktų, jeigu tokios kompensacijos dydis pasirodytų esąs neproporcingas nagrinėjamos prekės pirkimo kainai arba jeigu nacionalinės teisės nuostatose vartotojui būtų nustatyta pareiga įrodyti, kad jis nenaudojo šio daikto per teisės atsisakyti sutarties terminą tokiu būdu, kuris viršytų tai, kas būtų reikalinga siekiant suteikti jam galimybę veiksmingai pasinaudoti teise atsisakyti sutarties. Galiausiai Teisingumo Teismas konstatavo, kad Direktyvos 97/7 6 straipsnio 1 dalies antrojo sakinio ir 2 dalies nuostatos turi būti aiškinamos kaip draudžiančios nacionaliniame reglamentavime numatyti bendrą tiekėjo galimybę reikalauti iš vartotojo kompensacijos už nuotolinės prekybos sutartimi įgyto daikto naudojimą, pastarajam laiku pasinaudojus teise atsisakyti sutarties. Tačiau šios nuostatos nedraudžia nustatyti vartotojui pareigą mokėti kompensaciją už šio daikto naudojimą tuo atveju, jeigu jis būtų pasinaudojęs daiktu tokiu būdu, kuris neatitiktų civilinės teisės principų, kaip antai sąžiningumas arba praturtėjimas be pagrindo, su sąlyga, kad nebūtų pakenkta direktyvos tikslui ir visų pirma teisės atsisakyti sutarties funkcionalumui ir veiksmingumui, o tai turi nustatyti nacionalinis teismas (2009 m. rugsėjo 3 d. Sprendimas, C-489/07, dar nepaskelbtas Rinkinyje 24, 25, 26, 27, 29 punktai).

Vartotojų teisės sutarties vykdymo metu

Pardavėjai ar paslaugų teikėjai privalo pateikti prekes ar paslaugas per 30 kalendorinių dienų nuo sutarties sudarymo dienos, jeigu sutartis nenumato ko kita (CK 6.366 straipsnio 8 dalis, Daiktų

pardavimo ir paslaugų teikimo, kai sutartys sudaromos naudojant ryšio priemones, taisyklių 6 punktą). Šia norma įgyvendinta Direktyvos 97/7/EB 7 straipsnio 1 dalies nuostata.

Šiame kontekste taip pat kyla tinkamo direktyvos nuostatų perkėlimo klausimas: direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje taip pat nustatyta, kad jei pardavėjas ar paslaugų teikėjas negali gauti vartotojui užsakytų prekių ar paslaugų, jis privalo nedelsdamas apie tai informuoti vartotoją ir ne vėliau kaip per 30 dienų grąžinti jam sumokėtas sumas; taisyklė neperkelta į nacionalinius įstatymus, šia apimtimi susiaurinant vartotojų teises.

Vartotojų teisių apsauga sudarant sutartis ne prekybai skirtose patalpose

Pirkimo–pardavimo sutarčių, sudarytų prekybai skirtose patalpose, ypatumas yra tas, kad paprastai būtent pardavėjas pradeda sutarties derybas, kurioms vartotojas nėra pasirengęs arba yra netikėtai užkluptas, todėl vartotojas tokių sutarčių atveju dažnai negali palyginti pasiūlymo kokybės ir kainos su kitais prieinamais pasiūlymais. Dėl šios priežasties sudarant sutartis ne prekybai skirtose patalpose būtina apsaugoti vartotojus nuo rizikos, kylančios dėl tokio sutarčių sudarymo. Nuostatos, reglamentuojančios daiktų pirkimo–pardavimo sutartis, sudarytas ne prekybai skirtose patalpose, įtvirtintos CK 6.357 straipsnyje, Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2001 m. liepos 11 d. įsakymu Nr. 226 patvirtintose **Daiktų pardavimo ne prekybai skirtose patalpose taisyklėse**. Šiomis normomis nacionalinėje teisėje įgyvendinama 1985 m. gruodžio 20 d. Tarybos direktyva 85/577/EEB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su sutartimis, sudarytomis **ne prekybai skirtose patalpose** (toliau – Direktyva 85/577/EEB, direktyva). Ši direktyva yra minimalaus derinimo, valstybėms narėms paliekant galimybę nustatyti platesnes vartotojų teisių apsaugos priemones; vartotojai negali atsisakyti Direktyvoje jiems suteiktų teisių (6,8 straipsniai).

Remiantis 6.357 straipsnio 1 dalimi, daiktų pirkimo–pardavimo sutartis, sudaryta ne prekybai skirtose patalpose, yra sutartis, kurią pardavėjas ir vartotojas sudaro pardavėjo organizuotos išvykos už jo verslo patalpų metu arba pardavėjo vizito į to vartotojo gyvenamąją patalpą, jo darbo, mokymosi ar kitą vietą metu. Normos, reglamentuojančios daiktų pardavimą ne prekybai skirtose patalpose, *mutatis mutandis* taikomos ir vartojimo paslaugų sutartims.

Daiktų pardavimo ne prekybai skirtose patalpose nuostatų taikymo išimtys

CK 6.357 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos daiktų pardavimo ne prekybai skirtose patalpose nuostatų taikymo išimtys, nustatant, kad šios nuostatos netaikomos sutartims dėl: kasdieniam vartojimui skirtų daiktų pirkimo–pardavimo, daiktų pirkimo–pardavimo ar paslaugų teikimo, kai pardavėjas ar paslaugų teikėjas atvyksta pagal aiškiai pareikštą vartotojo prašymą, draudimo paslaugų teikimo, kai buvo sudaryta notarinės formos sutartis ir kt. Šiose normose įgyvendinama Direktyvos 85/577/EEB 3 straipsnio 2 dalis.

Pažymėtina, kad direktyvos 3 straipsnio 2 dalies a punkte įtvirtinta, kad direktyva netaikoma *sutartims dėl nekilnojamojo turto statybos, pardavimo ir nuomos arba sutartims dėl kitų su nekilnojamuoju turtu susijusių teisių*. Į šią nuostatą atsižvelgtina taikant CK 6.357 straipsnio 3 dalies 6 punkto nuostatą, kurioje įtvirtinta išimtis sutartims, sudarytoms notarine forma, nekonkretizuojant jų dalyko (CK 6.357 straipsnio 3 dalies 6 punktą).

Teisingumo Teismo praktikoje klausimas dėl direktyvos taikymo išimties sutarčių dėl nekilnojamojo turto sudarymo atveju nagrinėtas byloje *Travel Vac*[5]. Šioje byloje nagrinėtas klausimas dėl įmonės Travel-Vac ir p. Antelm Sanchis sudarytos sutarties dėl teisės tam tikru laiku naudotis gyvenamosiomis patalpomis pirkimo (reglamentuojamos 1994 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/47/EB dėl pirkėjų apsaugos, susijusios su **teisės tam tikru laiku naudotis gyvenamosiomis patalpomis** pirkimo sutarčių tam tikrais aspektais) nutraukimo. Sutartis buvo sudaryta kitoje nei vartotojo gyvenamoji ar pardavėjo verslo vietos, todėl Teisingumo Teismas konstatavo, kad tokie sutarčiai, be nurodytos direktyvos, taikytinos ir Direktyvos 85/577 taisyklės. Teisingumo Teismas išaiškino, kad Direktyvos 85/577 3(2) a

straipsnyje įtvirtinta šios direktyvos taikymo išimtis (pagal kurią ji nereglamentuoja sutarčių dėl nekilnojamojo turto statybos, pardavimo ir nuomos arba sutarčių dėl kitų su nekilnojamoju turtu susijusių teisių), netaikoma teisės tam tikru laiku naudotis nekilnojamoju turtu pirkimo sutarčiai, nes nagrinėjamos bylos atveju buvo nustatyta, kad ši sutartis neatskiriamai susijusi ir priklauso didelei tam tikrų atskirų paslaugų sutarčių grupei, kuriai priklauso hipoteka užtikrinta paskolos sutartis, kaupiamoji statybos sutartis ir nekilnojamojo turto administravimo sutartis ir dėl to pastarosios sutartys laikomos paslaugų, kurių vertė yra didesnė negu nekilnojamojo turto, teikimo sutartimis. Kadangi nagrinėjamu atveju išimtimi dėl Direktyvos 85/577 nuostatų netaikymo nekilnojamojo turto statybos, pardavimo ir nuomos sutartims remtis nebuvo pagrindo, tai konstatuota vartotojo teisė pasinaudoti Direktyvos 85/577 5(1) straipsnyje nustatyta teise atsisakyti sutarties. Teisingumo Teismas išaiškino, kad pasinaudodamas šia teise vartotojas neturi pareigos įrodyti, kad, sudarant sutartį ne prekybai skirtose patalpose, jis buvo pardavėjo veikiamas ar juo buvo manipuluojama. Teismas taip pat pažymėjo, kad sutarties atsisakymo atveju vartotojas atleidžiamas nuo visų pareigų pagal sutartį. Direktyva 85/577 draudžia įtraukti į sutartį nuostatą, įtvirtinančią pareigą vartotojui sumokėti baudą už pardavėjui sukeltą žalą, kurią šis patyrė išimtinai dėl to, kad vartotojas pasinaudojo savo teise atsisakyti sutarties (1999 m. balandžio 22 d. Sprendimas, C-423/97, Rink. p. I-2195, 22, 24, 25, 38, 44, 52, 57, 60 punktai).

Vartotojo teisė į informaciją. Teisė atsisakyti sutarties ir šio atsisakymo padariniai

CK 6.357 straipsnio 4 dalyje nurodyta informacija, kurią pirkėjui įteiktame dokumente privalo nurodyti pardavėjas, parduodamas daiktą ne prekybai skirtose patalpose. Pareiga įrodyti, kad nurodytas dokumentas buvo įteiktas vartotojui, tenka pardavėjui (CK 6.357 straipsnio 5 dalis). Remiantis CK 6.357 straipsnio 4 dalies nuostata, pardavėjas *inter alia* turi pareigą pateikti pirkėjui rašytinę informaciją apie teisę atsisakyti sutarties (CK 6.357 straipsnio 4 dalies 6 punktas). Taigi įstatyme nustatyta vartotojo apsaugos sistema, kuria siekiama užtikrinti ne tik tai, kad vartotojas, kaip silpnesnioji šalis, turėtų teisę nutraukti sutartį, bet ir tai, kad šios teisės įgyvendinimas būtų garantuotas vartotoją su ja supažindinant.

Teisingumo Teismo praktikoje pardavėjo pareigos raštu pranešti vartotojams apie jų teisę nutraukti ne prekybai skirtose patalpose sudarytą sutartį turinys išaiškintas sprendime *Martin Martin*[6]. Teisingumo Teismas, aiškindamas Direktyvos 85/577/EEB 4 straipsnį, įtvirtinantį pardavėjo pareigą raštu pranešti vartotojams apie jų teisę nutraukti ne prekybai skirtose patalpose sudarytą sutartį, konstatavo, kad šis straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad juo nedraudžiama, jog nacionalinis teismas *ex officio* pripažintų negaliojančia į šios direktyvos taikymo sritį patenkančią sutartį remdamasis tuo, kad vartotojas nebuvo informuotas apie jo teisę nutraukti sutartį, nors šiuo negaliojimu vartotojas kompetentinguose nacionaliniuose teismuose niekada nesirėmė. Ši išvada nereiškia, kad pirma, kitos priemonės irgi negalėtų užtikrinti minėto apsaugos lygio, kaip anai, sutarties nutraukimui taikomų terminų atnaujinimas, leidžiantis vartotojui pasinaudoti pagal direktyvos 5 straipsnio 1 dalį suteikta teise. Antra, bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas taip pat turėtų turėti galimybę tam tikromis aplinkybėmis atsižvelgti į vartotojo norą, kad nagrinėjama sutartis nebūtų panaikinta (2009 m. gruodžio 17 d. Sprendimas, C-227/08, 35, 36 punktai).

Pirkėjas turi teisę atsisakyti sutarties (nutraukti sutartį), sudarytos ne prekybai skirtose patalpose, apie tai pranešdamas raštu pardavėjui per septynias dienas nuo nurodytos informacijos gavimo dienos. Jeigu šio straipsnio CK 6.357 straipsnio 4 dalyje nurodytas dokumentas pirkėjui nebuvo įteiktas, pirkėjas turi teisę nutraukti sutartį per tris mėnesius nuo sutarties sudarymo dienos (CK 6.357 straipsnio 6 dalis). Sutartis nutraukiama CK 6.357 straipsnio 6–8 dalyse nustatyta tvarka. Pardavėjas, gavęs pranešimą apie sutarties nutraukimą, per penkiolika dienų privalo atsiimti pirkėjo grąžintą daiktą ir grąžinti pirkėjui už daiktą sumokėtą pinigų sumą. Jeigu pirkėjas atsisakė sutarties, bet daiktas negali būti grąžintas, nes jis žuvo ar sugedo dėl pirkėjo kaltės, tai pirkėjas turi grąžinti jo vertę ar vertės sumažėjimą (CK 6.357 straipsnio 9–10 dalys). Svarbu tai, kad įstatyme nustatyta pirkėjo pareiga sumokėti už daikto naudojimą bei kitas paslaugas, suteiktas iki teisės atsisakyti sutarties įgyvendinimo momento (CK 6.357 straipsnio 11 dalis).

Vartotojo teisė atsisakyti sutarties, sudarytos ne prekybai skirtose patalpose, bei šios sutarties nutraukimo teisiniai padariniai įvairiais aspektais nagrinėti Teisingumo Teismo praktikoje. Byloje *Faccini Dori v Recreb*[7] nagrinėta vartotojo teisė atsisakyti sutarties, sudarytos ne prekybai skirtose patalpose, remiantis Direktyvos 85/577/EEB nuostatomis tiesiogiai. Teisingumo Teismas nusprendė, kad, pasibaigus direktyvos įgyvendinimo terminui, nesant nacionalinės teisės akto, perkeliančio į nacionalinę teisę direktyvos nuostatas, jomis tiesiogiai galima remtis tik prieš valstybę, bet ne prieš pardavėją (privatų asmenį) (t. y. šioje byloje buvo konstatuotas horizontalaus tiesioginio veikimo direktyvų atveju negalimumas). Direktyva pati savaime negali įpareigoti privataus asmens, todėl vartotojai negali kildinti savo teisės atsisakyti ne prekybos vietose sudarytos sutarties tiesiogiai iš direktyvos nuostatų ir direktyvos nuostatomis remtis nacionaliniame teisme prieš pardavėją tiesiogiai. Tokiais atvejais turi būti vadovujamasi direktyvų netiesioginio veikimo doktrina (nacionalinės teisės normos turi būti aiškinamos remiantis direktyvos tekstu ir atsižvelgiant į jos paskirtį, siekiant priimti jos tikslą atitinkantį sprendimą), arba jei direktyvos tikslai negali būti pasiekti ir tokiu būdu, reikalaujama žalos atlyginimo už valstybės narės pareigos perkelti direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę nevykdymą (1994 m. liepos 14 d. Sprendimas, C-91/92, Rink. p. I-3325, 18, 21, 25, 26, 27 punktai).

Sprendime *Heininger*[8] nagrinėtas klausimas dėl kredito sutarties, sudarytos ne prekybai skirtose patalpose, skirtos nekilnojamajam turtui įsigyti ir užtikrintos hipoteka, nutraukimo. Teisingumo Teismas, pasisakydamas dėl tokios sutarties nutraukimo, išaiškino, kad Direktyva 85/577 taikoma nekilnojamojo turto kredito sutartims, t. y. kredito sutartims, kurios skirtos nekilnojamojo turto įsigijimui finansuoti. Teisingumo Teismas nurodė, kad, net jei tokia sutartis yra susijusi su nekilnojamuoju turtu susijusia teise, nes suteikta paskola turi būti užtikrinta hipoteka, tokio sutarties elemento nepakanka kvalifikuoti minėtą sutartį sutartimi dėl su nekilnojamuoju turtu susijusios teisės (3 straipsnio 2 dalies a punkto prasme (3 straipsnyje įtvirtintos direktyvos nuostatų taikymo išimty 2 dalies a punkte nustatant, kad direktyva netaikoma sutartims dėl nekilnojamojo turto statybos, pardavimo ir nuomos arba sutartims dėl kitų su nekilnojamuoju turtu susijusių teisių). Teisingumo Teismas taip pat pabrėžė, kad vartotojas, sudaręs nekilnojamojo turto kredito sutartį išnešiojamosios prekybos būdu, turi direktyvos 5 straipsnyje įtvirtintą teisę ją nutraukti. Teismas patikslino, kad galimo nekilnojamojo turto kredito sutarties nutraukimo pagal direktyvą *padariniai nekilnojamo turto pirkimo sutarčiai ir hipotekos nustatymui nustatomi pagal nacionalinę teisę*. Galiausiai Teisingumo Teismas priminė, kad septynių dienų terminas, per kurį sutartis gali būti nutraukta, turi būti skaičiuojamas nuo momento, kai vartotojas gavo pardavėjo pranešimą apie savo teisę nutraukti sutartį. Teismas sprendė, kad direktyva nacionaliniam įstatymų leidėjui nesuteikia teisės nustatyti maksimalų vienerių metų nuo sutarties sudarymo terminą per kurį galima pasinaudoti teise nutraukti sutartį pagal direktyvos 5 straipsnį tuo atveju, kai vartotojas negavo direktyvos 4 straipsnyje nurodytos informacijos apie teisę nutraukti sutartį (2001 m. gruodžio 13 d. Sprendimas, C-481/99, Rink. p. I-9945, 32, 35, 48 punktai).

Byloje *Hamilton*[9] buvo sprendžiama dėl teisės nacionalinėje teisėje nustatyti terminą, per kurį galima nutraukti ne prekybai skirtose patalpose sudarytą ilgalaikės paskolos sutartį, kuri nutraukimo metu jau yra įvykdyta. Pažymėtina, kad Direktyva 85/577/EEB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su sutartimis, sudarytomis ne prekybai skirtose patalpose, nustato, jog prekybininkas turi informuoti vartotoją apie jo teisę nutraukti sutartį ir jog šios direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje nurodytas septynių dienų laikotarpis pradedamas skaičiuoti nuo momento, kai vartotojas iš prekybininko gauna su šia teise susijusią informaciją. Tuo tarpu nacionalinės teisės aktuose buvo nustatyta, kad, nesuteikus tokios informacijos, kliento teisė nutraukti sutartį pasibaigia praėjus vienam mėnesiui po to, kai abi šalys visiškai įvykdo savo įsipareigojimus pagal sutartį. Taikant šią nuostatą klaidingos informacijos suteikimas prilyginamas informacijos nesuteikimui. Svarbu tai, kad A. Hamilton iš *Volksbank* gavo klaidingą informaciją, susijusią su nagrinėjamos paskolos sutarties nutraukimu, todėl jai buvo atimta galimybė pasinaudoti šia teise. Taigi nagrinėjamoje byloje iš esmės buvo keliamas klausimas, ar nacionalinė priemonė, pagal kurią Direktyvos 85/577/EEB 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta teise nutraukti sutartį galima pasinaudoti mėnesį po to, kai šalys visiškai įvykdė įsipareigojimus pagal ilgalaikę paskolos sutartį, vartotojui gavus klaidingą informaciją, susijusią su teise nutraukti sutartį, gali būti laikoma tinkama vartotojo apsaugos

priemone. Atsakydamas į tai, Teisingumo Teismas konstatavo, kad Tarybos direktyva 85/577/EEB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su sutartimis, sudarytomis ne prekybai skirtose patalpose, turi būti aiškinama taip, kad nacionalinės teisės aktų leidėjas gali numatyti, jog šios direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta teise nutraukti sutartį galima pasinaudoti vėliausiai per mėnesį po visiško sutarties šalių įsipareigojimų pagal ilgalaikę paskolos sutartį įvykdymo, kai vartotojas gavo klaidingą informaciją apie pasinaudojimo šia teise sąlygas (2008 m. balandžio 10 d. Sprendimas, C-412/06, Rink. p. I-2383, 37, 49 punktai).

Sprendimuose *Crailsheimer Volksbank* bei *Schulte*[10] nagrinėti paskolos sutarties, sudarytos ne prekybai skirtose patalpose ir skirtos nekilnojamojo turto įsigijimui finansuoti, nutraukimo teisiniai padariniai. Nagrinėdamas šį klausimą Teisingumo Teismas išaiškino, kad Direktyvos 85/577/EEB 5 straipsnio 2 dalis, kurioje *inter alia* nustatyta, kad vartotojo pranešimo apie sutarties atsisakymą pateikimas atleidžia vartotoją nuo bet kokių įsipareigojimų pagal nutrauktą sutartį, neprieštarauja tam, kad *pirma*, vartotojas, pasinaudojęs savo teise nutraukti sutartį pagal direktyvą, turi grąžinti paskolos davėjui paskolos sumą, net jeigu, remiantis kapitalo investavimui parengtu planu, paskola skirta išimtinai nekilnojamojo turto įsigijimui ir sumokama tiesiogiai šio turto pardavėjui, *antra*, būtų reikalaujama paskolos sumą grąžinti nedelsiant, *trečia*, nacionalinis teisės aktas nekilnojamojo turto įkeitimu užtikrinto kredito sutarties nutraukimo atveju nustatytų vartotojui pareigą ne tik nedelsiant grąžinti paskolos davėjui pagal šią sutartį gautas sumas, bet ir sumokėti rinkoje mokamas palūkanas. Tačiau tuo atveju, kai akivaizdu, kad Bankui tinkamai įvykdžius pareigą pranešti vartotojui apie jo teisę nutraukti sutartį pastarasis galėtų išvengti investavimui, kuris nagrinėjamas pagrindinėse bylose, būdingos rizikos, svarbu tai, kad direktyvos 4 straipsnis (pareiga pranešti vartotojams apie jų teisę nutraukti sutartį) įpareigoja valstybes nares užtikrinti, kad jų nacionalinės teisės aktuose būtų nustatytos atitinkamos vartotojų apsaugos priemonės tais atvejais, kai šiame straipsnyje nurodyta informacija nepateikiama (2005 m. spalio 25 d. Sprendimas, C-229/04, Rink. p. I-9273, 49 punktas).

III. Vartojimo rangos sutartis

Sutarties samprata

Vartojimo rangos sutartis yra sutartis, kuri pagal savo dalyką yra rangos, t. y. sutartis sudaryta pagaminti arba perduoti tam tikrą darbo rezultatą arba atlikti kitokius darbus, kurių metu sukurtas rezultatas perduodamas užsakovui (CK 6.645 straipsnio 1 dalis), ir kartu pagal sutarties šalių subjektinę sudėtį – vartojimo sutartis.

CK šeštosios knygos XXXIII skyriuje, reglamentuojančiame rangos santykius, išskiriamas vartojimo rangos institutas (tik vartojimo rangos sutartiniams santykiams taikytinų teisės normų grupė) (XXXIII skyriaus antrasis skirsnis – CK 6.672–6.680 straipsniai). Šiame skirsnyje pateikiamoje vartojimo rangos sutarties apibrėžtyje įtvirtinta, kad pagal vartojimo rangos sutartį rangovas, kuris verčiasi tam tikru verslu, įsipareigoja pagal fizinio asmens (vartotojo) užsakymą atlikti tam tikrą darbą, skirtą tenkinti buitinius ar asmeninius užsakovo ar jo šeimos poreikius, o užsakovas įsipareigoja priimti darbo rezultatą ir už jį sumokėti (CK 6.672 straipsnio 1 dalis). „Vartojimo rangos“ skirsnio normose įtvirtinto teisinio reguliavimo paskirtis išryškėja palyginus vartojimo rangos apibrėžtį su bendrąją rangos sutarties apibrėžtimi (CK 6.644 straipsnio 1 dalis), pagal kurią rangos sutartimi viena šalis (rangovas) įsipareigoja atlikti tam tikrą darbą savo rizika pagal kitos šalies (užsakovo) užduotį ir perduoti šio darbo rezultatą užsakovui, o užsakovas įsipareigoja atliktą darbą priimti ir už jį sumokėti. Akivaizdu, kad aptariamose įstatymo normose vartojimo ranga iš bendrųjų rangos santykių išskiriama tik pagal vartotojo ir verslininko požymius (bet ne pagal dalyką ar kitus ypatumus). Toks teisinis reguliavimas leidžia daryti išvadą, kad CK XXXIII skyriaus antrojo skirsnio (CK 6.672–6.680 straipsniai) „Vartojimo ranga“ normų reglamentuojami tie vartojimo rangos santykių ypatumai, kurie susiję su jos, kaip vartojimo sutarties, pobūdžiu, t. y. vartotojo ir verslininko padėties nelygiavertiškumu. Vartojimo sutartinių santykių reglamentavimas visų pirma grindžiamas vartotojo, kaip silpnesniosios sutarties šalies, doktrina, specialiu vartojimo sutartinių santykių reglamentavimu siekiama atkurti sutarties šalių

interesų pusiausvyrą, suteikiant vartotojui papildomas teisių apsaugos garantijas, kompensuojančias jo padėties esant sutartiniams santykiams trūkumus. Į šią aplinkybę turi būti atsižvelgiama aiškinant ir taikant „Vartojimo rangos“ skirsnio normas – jos yra specialiosios kitų teisės normų atžvilgiu vartotojo ir verslininko teisių ir pareigų rangos santykiuose klausimais, ir teisės normų kolizijos atveju turi būti taikomos prioritetiškai prieš kitas teisės normas.

Kartu pažymėtina, kad CK 6.672–6.680 straipsnių normos neapima visų vartojimo rangos sutarties pagrindu susiklostančių santykių, pvz., kai kurių bendrųjų rangos klausimų (rangos dalykas (CK 6.645 straipsnis), darbų atlikimo terminai (CK 6.652 straipsnis), kt.); vartojimo rangos instituto normose neatsispindi pagal dalyką išskiriamų rangos sutarčių rūšių, tokių kaip statybos ranga, projektavimo ir tyrinėjimo darbų ranga, specifika. Sprendžiant dėl vartojimo rangos instituto normų santykio su kitomis rangos santykius reglamentuojančiomis normomis, taikytina rangos normų tarpusavio konkurencijos taisyklė, įtvirtinta CK 6.644 straipsnio 2 dalyje: bendrosios rangos nuostatos (XXXIII skyriaus pirmasis skirsnis CK 6.644–6.671 straipsniai) atitinkamai taikomos atskiroms rangos rūšims (buitinė ranga, statybos ranga ir kt.), jeigu ko kita nenustato kitų šio skyriaus skirsnų normos. Buitinių, asmeninių vartotojo poreikių tenkinimo tikslas yra vienas vartojimo rangos požymių (CK 6.672 straipsnio 1 dalis), ši aplinkybė leidžia teigti, kad buitinės rangos terminą aptariamoje normoje įstatymų leidėjas vartoja būtent vartojimo rangai apibūdinti.

Aptartas teisinis reglamentavimas leidžia daryti išvadą, kad rangos santykius reglamentuojančių normų konkurencijos atveju vartojimo rangos santykiams kaip specialiosios visų pirma turi būti taikomos CK XXXIII skyriaus antrojo skirsnio „Vartojimo ranga“ normos, santykiams, kurių nurodytos normos nereglamentuoja – atskirų rangos rūšių, išskiriamų pagal sutarties dalyką, normos, santykiams, kurių nereglamentuoja nei „Vartojimo rangos“, nei atskirų rangos rūšių normos – rangos –, „Bendrosiose nuostatose“ nustatytos taisyklės.

Atsižvelgiant į tai, kad vartojimo ranga iš kitų rangos sutarčių išskiriama pagal specifinę sutarties šalių padėtį, vartojimo rangos sutarčiai, be specialiųjų normų, *mutatis mutandis* (t. y. paraleliai su „Vartojimo rangos“ instituto normomis – santykiams, kurių šios normos nereguliuoja, ir su atitinkamais vartojimo rangos santykių specifikos nulemtais pakeitimais) taikomas nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų institutas (CK 6.188 straipsnis, įgyvendinantis 1993 m. balandžio 5 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyvą 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais, bei vartojimo pirkimo–pardavimo taisyklės (CK 6.350–6.370 straipsniai) (CK 6.672 straipsnio 2 dalis). Vartojimo rangos santykiams taikomos ir kitos bendrosios CK nuostatos dėl vartojimo sutarčių (CK 1.39 straipsnis), sutarties aiškinimo vartotojo naudai (*contra proferentem*) taisyklė (CK 6.193 straipsnio 4 dalis) ir kt. (plačiau žr. Teismų praktikos apžvalgą, skelbtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje *Teismų praktika* 30).

Kitos CK nuostatos taikomos vartojimo rangos santykiams pagal bendrąsias teisės normų konkurencijos taisykles – tiek, kiek jų nereglamentuoja vartojimo ir rangos santykių normos.

Vartojimo rangos teisiniams santykiams, kurių Civilinio kodekso normos nenustato, taikomi ir kiti įstatymai, susiję su vartotojų teisių apsauga (CK 6.672 straipsnio 3 dalis), kurių svarbiausias – Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Vartotojų teisių apsaugos įstatyme vartojama autonominė paslaugos sąvoka, kuri apima tiek rangą, tiek atlygintines paslaugas – pagal šio įstatymo 2 straipsnio 7 dalį paslauga tai – atlygintina veikla arba (ir) jos rezultatas, kuriais siūloma tenkinti ar yra tenkinamas konkretus vartotojo poreikis.

Dėl CK 6.672 straipsnio 3 dalies taikymo kasacinis teismas pasisakė nagrinėdamas civilinę bylą pagal ieškovės V. J. ieškinį atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Lambatas“ dėl vartojimo rangos sutarties nutraukimo. *Šioje byloje buvo sprendžiamas ginčas, kilęs iš ieškovės (užsakovės), fizinio asmens, su atsakovu (rangovu), baldų gamyba užsiimančia įmone, sudarytos vartojimo rangos sutarties, pagal kurią rangovas įsipareigojo iš savo medžiagų ir savo priemonėmis pagaminti, surinkti bei pristatyti nestandartinius virtuvės baldus buitinių užsakovės poreikių tenkinimui, o užsakovė įsipareigojo darbą priimti ir už jį sumokėti. Atsakovas baldus pagamino,*

pristatė ieškovei bei surinko (sumontavo), ieškovė sumokėjo už darbus pagal atsakovo pateiktą sąskaitą–faktūrą, darbų priėmimo–perdavimo aktas nebuvo surašytas. Ieškovė teigė, kad atsakovas pateikė netinkamos kokybės baldus ir negerai juos sumontavo, buitinė technika buvo įmontuota netinkamai, tai neleido saugiai ir patogiai naudoti virtuvės baldų pagal paskirtį. Anot ieškovės, atsakovas kelis kartus bandė taisyti greitai išryškėjusius trūkumus, tačiau jų nepašalino. Ieškovė prašė nustatyti, kad ji vienašališkai nutraukia su atsakovu sudarytą sutartį ir priteisti iš atsakovo už prekę sumokėtus 6600 Lt. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad CK 6.672 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta norma, kad vartotojų teisių gynimo ir kiti su šių teisių gynimu susiję įstatymai taikomi tik tiems vartojimo rangos santykiams, kurių CK normos nenustato, yra viena bendrosios taisyklės, kad CK jo reglamentuojamiems santykiams turi pirmumą prieš kitus to paties lygmens nacionalinius įstatymus, išraiškų. Byloje nagrinėjamus ginčui išspręsti aktualius vartojimo rangos teisinius santykius, susijusius su darbo rezultato (prekės) kokybe, vartotojo teisių gynimo būdais, jų taikymo sąlygomis, terminu reikalavimams dėl trūkumų pareikšti ir pan., reglamentuoja CK normos, todėl konstatuota, kad Vartotojų teisių gynimo įstatymo (2000 m. rugsėjo 19 d. įstatymo Nr. VIII-1946 redakcija) 7 straipsnio nuostatos dėl prekių kokybės, vartotojo teisių gynimo būdų, jų taikymo sąlygų, termino reikalavimams dėl prekės trūkumų pareikšti ir pan. šioje byloje netaikytinos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-7-581/2008).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje laikomasi taisyklės, kad rangos sutarties kvalifikavimui vartojimo rangos sutartimi būtina konstatuoti šių požymių visetą: a) darbai atliekami fiziniam asmeniui; b) fizinis asmuo darbų rezultatą įsigyja savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti; c) prekes ar paslaugas teikia verslininkas ar asmuo, vykdamas profesinę veiklą. Nagrinėdamas civilinę bylą pagal ieškovo S. J. ieškinį atsakovui G. A. dėl apmokėjimo už atliktus darbus ir atsakovo priešieškinį ieškovui dėl nuostolių atlyginimo kasacinis teismas konstatavo, kad ginčo statybos rangos sutartis, kuria rangovas, fizinis asmuo, pagal patentą vertėsis statybos darbais, įsipareigojo atlikti atsakovui (fiziniam asmeniui) garažo, skirto buitinių šeimos poreikių tenkinimui, įrengimo ir teritorijos sutvarkymo darbus, bylą nagrinėjusių teismų pagrįstai pripažinta vartojimo sutartimi (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-207/2005).

Ginčas, susijęs su statybos rangos sutarties kvalifikavimu vartojimo sutartimi, buvo sprendžiamas ir civilinėje byloje pagal ieškovo UAB „Damava“ ieškinį atsakovei R. E. C. dėl skolos pagal rangos sutartį priteisimo ir atsakovės priešieškinį dėl sutarties nutraukimo ir pinigų grąžinimo. Byloje nustatyta, kad ginčo šalys sudarė rangos sutartį, pagal kurią rangovas, verslo įmonė, įsipareigojo savo paruoštomis nendrėmis pagal užsakovės, fizinio asmens, pateiktą projektinę dokumentaciją uždengti namo stogą. Kilus ginčui dėl apmokėjimo už atliktus darbus ir ieškovui pareiškus ieškinį, o atsakovei priešieškinį, pirmosios instancijos teismas vadovavosi normomis, reglamentuojančiomis statybos rangos teisinius santykius, ir nurodė, kad šiuo atveju negali būti taikomos vartojimo rangą reglamentuojančios normos, apeliacinės instancijos teismas priešingai laikė, kad tarp sutarties šalių susiklostė vartojimo rangos teisiniai santykiai. Kasacinis teismas šioje byloje konstatavo, kad sprendžiant kokiomis teisės normomis – vartojimo rangos ar statybos rangos (esant šių teisės normų konkurencijai) – turi būti reglamentuojami tarp ginčo šalių kilę teisiniai santykiai, ir jų teisiniai padariniai, kiekvienu konkrečiu atveju būtina identifikuoti sutarties šalis bei nustatyti atliktų statybos darbų paskirtį. Apeliacinės instancijos teismas, taikydamas vartojimo rangos sutarties normas, nesiaiškino gyvenamojo namo, kuris buvo dengiamas nendrėmis, paskirties: ar šis namas bus naudojamas verslo reikalams, profesiniams poreikiams tenkinti, ar bus naudojamas tik asmeniniams, šeimos ar namų ūkio poreikiams, todėl byla buvo perduota apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 27 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-66/2007).

Analogišką klausimą kasacinis teismas sprendė civilinėje byloje pagal ieškovo UAB „Autokausta“ ieškinį atsakovui A. V. dėl skolos, delspinigių ir procesinių palūkanų priteisimo. Ieškovas (rangovas), verslo įmonė) ir atsakovas (užsakovas), ūkininkas, sudarė statybos rangos sutartį, pagal

kurią ieškovas įsipareigojo įrengti ūkinio pastato vakuumines grindis, o atsakovas įsipareigojo už atliktus darbus sumokėti per 15 kalendorinių dienų nuo darbų priėmimo–perdavimo akto pasirašymo ir sąskaitų–faktūrų pateikimo dienos. Teisėjų kolegija konstatavo, kad šioje byloje pirmiausia turi būti išspręstas tinkamo rangos sutarties kvalifikavimo klausimas, t. y. atitiktis vartojimo sutarties požymiams. Nagrinėtu atveju turėjo būti nustatytos aplinkybės, susijusios su ūkinio pastato paskirtimi: ar jis naudojamas ūkininko, kaip registruoto ūkio subjekto, veikloje, ar skirtas ūkininko šeimos buitiniams poreikiams, nesusijusiems su vertimusi ūkininkavimu. Kasacinio teismo nutartimi byla buvo perduota apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo *inter alia* ir dėl netinkamo sutarties kvalifikavimo (*Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 27 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-535/2009*).

Siekiant užtikrinti vartotojų teisių apsaugą esant rangos sutartiniams santykiams, teismas kiekvienu konkrečiu atveju *ex officio* turi įvertinti, ar šalių sudaryta rangos sutartis atitinka vartojimo rangos kvalifikuojamuosius požymius, atitinkamai užsakovui suteikiant galimybę pasinaudoti įstatyme įtvirtintomis teisių garantijomis.

Vartojimo rangos sutarties šalių teisių ir pareigų reglamentavimo ypatumai

Specialiu vartojimo rangos santykių reglamentavimu siekiama kompensuoti užsakovo (vartotojo), kaip silpnesniosios sutarties šalies, padėties nelygiavertiškumą objektyviai verslo srityje pranašesnio rangovo (verslininko) atžvilgiu. Šio tikslo įstatymų leidėjas siekia vartojimo rangos teisiniame reguliavime, palyginanti su įprastinių rangos sutartinių santykių reglamentavimu, įtvirtindamas daugiau nuostatų užsakovui, kaip silpnesniajai vartojimo rangos santykių šaliai, suteikiančių papildomų garantijų ir teisių, o rangovui nustatydamas platesnio turinio pareigas. Minėta, kad pagal CK 6.672 straipsnio 2 dalies normą vartojimo rangos santykiams *mutatis mutandis* turibūti taikomi CK 6.350–6.370 straipsniai, reglamentuojantys vartojimo pirkimo–pardavimo santykius. „Vartojimo rangos“ institute nėra taisyklių, apibrėžiančių konkrečių vartojimo rangos sutarties sąlygų santykį su CK normose nustatytais vartojimo rangos sutarties šalių teisėmis ir pareigomis, todėl vartojimo rangos sutartims *mutatis mutandis* taikytina CK 6.350 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta norma: vartojimo rangos sutartyse negali būti sąlygų, pasunkinančių vartotojo (užsakovo) padėtį arba panaikinančių ar suvaržančių vartotojo (užsakovo) teisę pareikšti ieškinį rangovui dėl sutarties sąlygų pažeidimo. Ši teisės norma aiškintina sistemiškai su CK 6.188 straipsnyje įtvirtinto nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų draudimo instituto normomis. Imperatyviosiose įstatymo normose įtvirtintos užsakovo (vartotojo) teisių garantijos yra bendrojo sutarčių laisvės principo išimtis, todėl negali būti pakeistos šalių susitarimu (CK 6.156 straipsnio 4 dalis, 6.157 straipsnis). Vartojimo rangos sutarties sąlygos, pažeidžiančios CK 6.350 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą imperatyvą, yra niekinės, jų niekinį pobūdį, kaip ir visais niekinių sandorių atvejais, teismas turi konstatuoti *ex officio* (CK 1.78, 1.80, 6.225 straipsniai).

Įstatyme įtvirtintų imperatyviųjų garantijų tikslas – užtikrinti minimalų vartotojo teisių apsaugos lygį, įstatyme nustatytos būtiniosios sutartims vartotojo teisės nėra jo pareigos, todėl vartotojas yra laisvas spręsti, kaip vykdant sutartį šiomis teisėmis naudotis.

CK 6.350 straipsnio 2 dalies norma apima ir nesąžiningų sąlygų draudimą vartojimo rangos sutartyse. Vartojimo rangos sutarties sąlygos, kaip ir visais vartojimo sutarčių atvejais, bylą nagrinėjančio teismo *ex officio* turi būti vertinamos pagal CK 6.188 straipsnyje įtvirtintas nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų instituto normas, nesąžiningos vartojimo rangos sutarties sąlygos yra neprivalomos vartotojui (plačiau žr. Teismų praktikos apžvalgą, skelbtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje *Teismų praktika* 30).

Užsakovo, kaip silpnesniosios vartojimo rangos sutarties šalies, pažeidžiamumas *inter alia* reiškiasi tuo, kad vartotojas turi mažiau specialiųjų žinių atskirose verslo srityse negu atitinkama veikla profesionaliai užsiimantis rangovas, be to, yra silpnesnis už jį ekonomiškai, tai objektyviai apriboja jo galimybes pasirinkti tinkamiausią rangovą, spręsti dėl jo kompetencijos, užsakymo darbų apimties ir kt. reikšmingų vartotojo interesams aplinkybių, be to, vartotojo turtinę padėtį

skaudžiau paveikia netinkamo užsakymo rizika ir pan. veiksniai. Tokiam sutarties šalių nelygiavertiškumui kompensuoti skirtos „Vartojimo rangos“ normose įtvirtintos užsakovo teisių garantijos. Vartojimo rangos santykių reglamentavime akcentuojama rangovo pareiga suteikti užsakovui informaciją, reikalingą sutarčiai, geriausiai atitinkančiai ne tik paties rangovo, bet ir užsakovo interesus, sudaryti. Visų pirma vartojimo rangos atveju rangovas *iki sutarties sudarymo* privalo suteikti užsakovui būtiną ir teisingą informaciją, įgalinančią užsakovą pasirinkti jo poreikius atitinkantį darbo rezultata: informaciją apie siūlomus darbus, jų rūšis, kainą, apmokėjimo formą, taip pat, jeigu užsakovas paprašo, kitus su sutartimi ir atliekamu darbu susijusius duomenis; jeigu pagal darbų pobūdį tai yra reikšminga, rangovas privalo nurodyti užsakovui konkretų asmenį, kuris atliks sutartyje numatytą darbą (CK 6.674 straipsnio 1 dalis). Įstatyme taip pat įtvirtinti neigiami rangovui informavimo pareigos nevykdymo padariniai: užsakovas turi teisę nutraukti vartojimo rangos sutartį neapmokėdamas už atliktus darbus bei reikalauti atlyginti nuostolius, jei dėl rangovo pateiktos informacijos nepakankamumo ar netikslumo buvo sudaryta sutartis atlikti darbą, pagal savo savybes neatitinkantį to, ką užsakovas turėjo omenyje (CK 6.674 straipsnio 2 dalis). CK 6.672 straipsnio 2 dalies normos, nustatančios vartojimo pirkimo–pardavimo taisyklių *mutatis mutandis* taikymą vartojimo rangai, pagrindu darytina išvada, kad būtinos ir teisingos informacijos nepateikimo atveju užsakovas taip turi CK 6.353 straipsnio 9 dalyje įtvirtintą teisę reikalauti iš rangovo atlyginti nuostolius, atsiradusius dėl vengimo sudaryti sutartį. Kilus ginčui dėl informacijos nepakankamumo pareiga įrodyti priešastinį ryšį tarp informacijos nesuteikimo ir neigiamų padarinių tenka užsakovui, o pareiga įrodyti, kad buvo pateikta būtina ir teisinga informacija, tenka rangovui. Kaip ir kitais iš vartojimo santykių kilusių ginčų atvejais, būtina turėti omenyje tai, kad įstatyme įtvirtintų vartotojo teisių garantijų taikymas neturi sudaryti galimybės vartotojui piktnaudžiauti savo teisėmis. Ar rangovo pateikta informacija atitiko įstatyme nustatytus reikalavimus, turi būti sprendžiama neapsiribojant subjektyviuoju kriterijumi, t. y. kaip konkretus vartotojas suvokė pateiktą informaciją, lemiamą reikšmė tokiu atveju turi būti teikiama objektyviajam kriterijui – ar rangovo pateikta informacija buvo pakankinama ir tinkama suvokti „vidutiniam vartotojui“, t. y. profesionalių žinių neturinčiam, bet vidutiniškai informuotam, protingai atidžiam ir apdairiam asmeniui. „Vidutinio vartotojo“ sąvoka suformuluota Teisingumo Teismo praktikoje (plačiau žr. Teismų praktikos apžvalgą, skelbtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje *Teismų praktika* 30) ir įtvirtinta Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo (kuriuo nacionalinėje teisėje įgyvendinta 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos) 2 straipsnio 13 dalyje nustatant, kad vidutinis vartotojas – tai vartotojas, kuris yra pakankamai informuotas, protingai atidus ir apdairus, atsižvelgiant į socialinius, kultūrinius ir kalbinius veiksnius.

Su rangovo pareigos suteikti užsakovui būtiną ir teisingą informaciją vykdymu susijusi užsakovo garantija, įtvirtinta CK 6.673 straipsnio 1 dalyje – įstatyme įtvirtintas tiesioginis draudimas rangovui reikalauti, kad į vartojimo rangos sutartį būtų įtrauktas papildomas darbas ar paslaugos, ir atitinkama užsakovo teisė atsisakyti apmokėti už sutartyje nenumatytus darbus (CK 6.673 straipsnio 1 dalis). Ši užsakovo teisių garantija reiškia, kad nepakankamos rangos rezultatui pasiekti užsakymo darbų apimties (atitinkamai ir kainos) numatymo rizika vartojimo rangos atveju tenka išimtinai profesionaliam verslininkui (rangovui), turinčiam pakankamai galimybių numatyti tikrąją rangos darbų apimtį. Ši garantija, be kita ko, apsaugo vartotoją nuo galimo rangovo piktnaudžiavimo, kai siekiant gauti užsakymą iki sutarties sudarymo neatskleidžiama tikroji reikalingų rangos rezultatui pasiekti darbų apimtis. Vartojimo sutarties atveju rangovo rizikos padariniai reiškiasi tuo, kad, užsakovui pasinaudojus teise atsisakyti apmokėti papildomus darbus, rangovas neatleidžiamas nuo prisiimtų sutartinių įsipareigojimų vykdymo – jis neįgyja teisės dėl šios aplinkybės nutraukti sutartį ir neatleidžiamas nuo atsakomybės už netinkamą sutarties vykdymą, todėl sutartyje neaptartus, bet tinkamam rezultatui pasiekti reikalingus, darbus turi atlikti savo sąskaita. Aptariamas vartojimo rangos sutartinių santykių reglamentavimo ypatumas tampa akivaizdus, palyginti su bendrosiomis, ne vartojimo sutartims taikytinomis, rangos nuostatomis: pagal CK 6.653 straipsnio 4 dalį, jeigu būtina atlikti papildomų darbų arba dėl kitų svarbių priežasčių rangovui tenka didinti kai kurių darbų kainą, jis privalo apie tai laiku pranešti užsakovui; jeigu užsakovas nesutinka padidinti kainą, rangovas turi teisę atsisakyti sutarties ir

reikalauti iš užsakovo sumokėti už atliktus darbus. Tik tuo atveju, jeigu rangovas laiku neišpėja užsakovo, kad yra būtina didinti darbų kainą, jis privalo įvykdyti sutartį už joje numatytą kainą (CK 6.653 straipsnio 4 dalis).

Esminis vartojimo rangos šalių teisių ir pareigų reglamentavimo ypatumas – CK 6.673 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta užsakovo teisė bet kada *iki darbo rezultato priėmimo* nutraukti sutartį, sumokant dalį nustatytos kainos, proporcingą atliktam darbui. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad užsakovo teisė nutraukti vartojimo rangos sutartį įstatyme nesiejama su rangovo padarytu sutarties pažeidimu, svarbiomis priežastimis ar kokiomis nors kitomis aplinkybėmis, tai reiškia, kad vartotojas rangos sutartyje gali pasinaudoti CK 6.673 straipsnio 2 dalyje nustatyta teise iki darbo rezultato priėmimo nutraukti sutartį laisva nuožiūra; ši užsakovo teisė galioja tol, kol rangovas nėra atlikęs darbo pagal sutartį, rangovui atlikus darbą, užsakovui atsiranda atliktų darbų priėmimo pareiga (CK 6.662 straipsnis). Kai sutarties nutraukimo pagrindas yra tik paties užsakovo valia (vartotojas tampa nesuinteresuotas rangos darbų rezultatu), jo apsisprendimas nesusijęs su rangovo padarytu sutarties pažeidimu, sutarties nutraukimo padarinius apima CK 6.673 straipsnio 2 dalies reguliavimas – užsakovo pareiga apmokėti dalį nustatytos kainos, proporcingą atliktam darbui. Tokiu atveju atlikto darbo kaina turi būti apskaičiuojama atsižvelgiant į konkrečios rangos sutarties sąlygas dėl darbų kainos. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad į rangos darbų kainą pagal CK 6.653 straipsnio 2 dalies normą įeina ne tik rangovo atlikto darbo atlyginimas, bet ir jo turėtų išlaidų tam darbui kompensavimas. Toks teisinis reguliavimas grindžiamas aplinkybe, kad versliškai tam tikra veikla užsiimantis rangovas turi galimybę visa tai, ko neįdėjo į pradėto užsakymo vykdymą, panaudoti kitam užsakymui, taip išvengdamas nuostolių dėl sutarties nutraukimo. Užsakovas, sumokėjęs atliktos darbo dalies kainą, atitinkamai įgyja teisę į atliktų darbų rezultatą (CK 6.671 straipsnis). Vartotojo rangos sutarties nutraukimas CK 6.673 straipsnio 2 dalyje nurodytu atveju nėra jo sutartinių prievolių pažeidimas, todėl sutartį nutraukusiam užsakovui neatsiranda civilinės atsakomybės prievolės, vartotojo garantija šiuo atveju reiškia civilinės atsakomybės išimtį (CK 6.253 straipsnio 9 dalis). Rangovas tokiu atveju nelaikomas nukentėjusia šalimi, todėl jis neturi teisės reikalauti, kad užsakovas vykdytų sutartį natūra (CK 6.213 straipsnis), taip pat neatsiranda kitų neigiamų užsakovui sutarties neįvykdymo teisinių padarinių.

Palyginus, atitinkama CK 6.658 straipsnio 4 dalies bendroji rangos sutarčių norma taip pat nustato užsakovo teisę iki darbas nebaigtas atsisakyti sutarties, tačiau ši jo teisė varžoma sąlygos, kad sutarties nutraukimas galimas tik *esant svarbioms priežastims*, be to, užsakovui kyla civilinė atsakomybė – jis ne tik turi sumokėti rangovui atlyginimą už atliktą darbo dalį, bet ir *atlyginti nuostolius*, padarytus dėl sutarties nutraukimo, įskaitant tai, ką rangovas sutaupo.

Vartotojo specialių žinių rangos dalyko srityje trūkumas *inter alia* kompensuojamas rangovo pareigos perduoti užsakovui informaciją, susijusią su darbo rezultatu, įstatyminiu reglamentavimu. Vartojimo rangos atveju pagal įstatymą rangovas privalo, perduodamas darbų rezultatą užsakovui, kartu suteikti jo naudojimo instrukcijas: įspėti užsakovą apie darbų rezultato naudojimo sąlygas ir nurodyti užsakovui reikalavimus, kurių būtina laikytis naudojant rezultatą, bei galimus tokių reikalavimų nesilaikymo padarinius užsakovui ir kitiems asmenims (CK 6.677 straipsnis). Rangovo pareigos suteikti informaciją apie darbo rezultato naudojimą netinkamo vykdymo padarinius nustato *mutatis mutandis* taikytina CK 6.354 straipsnio 10 dalis: nesuteikęs informacijos rangovas atsako už darbo rezultato trūkumus, atsiradusius po daikto perdavimo užsakovui, jeigu užsakovas įrodo, kad trūkumai atsirado dėl to, kad jis neturėjo atitinkamos informacijos. Tokio ginčo atveju užsakovas turi įrodyti priežastinį ryšį tarp informacijos nesuteikimo ir padarinių – darbo rezultato trūkumų atsiradimo, o rangovui tenka pareiga įrodyti, kad jis įvykdė CK 6.677 straipsnio reikalavimus suteikti informaciją būtiną tinkamam ir saugiam darbo rezultato naudojimui. Palyginus, bendrojoje CK 6.668 straipsnio rangos normoje atitinkama rangovo pareiga apibrėžiama kaip pareiga kartu su darbo rezultatu privaloma perduoti užsakovui informaciją apie rangos sutarties dalyko naudojimą, tik tais atvejais, jeigu tokia pareiga nustatyta rangos sutartyje arba informacijos pobūdis yra toks, kad be jos neįmanoma naudoti darbų rezultato pagal sutartyje nustatytą paskirtį.

Vartojimo rangos sutarties atveju, kaip ir bendrai rangos sutartyse, įstatyminis reguliavimas neriboja sutarties šalių teisės susitarti, iš kurios šalies – rangovo ar užsakovo – medžiagos bus atliekami rangos darbai (CK 6.647 straipsnis, 6.675 straipsnis). Rangovas, atliekantis darbą iš savo medžiagos, atsako už blogą medžiagos kokybę (CK 6.647 straipsnio 2 dalis), jeigu darbas atliekamas iš blogos kokybės medžiagos, tai gali būti pripažįstama darbo ar jo rezultato trūkumu ir užsakovas gali pasinaudoti atitinkamais teisių gynymo būdais. Vartojimo rangos atveju rangovui, suteikusiam medžiagas, tenka medžiagų kainos pasikeitimo rizika – jeigu po sutarties sudarymo medžiagos kaina pasikeičia, rangovas neturi teisės reikalauti ją perskaičiuoti (CK 6.675 straipsnio 3 dalis). Palyginus, pagal bendrąją rangos normą, įtvirtintą CK 6.654 straipsnio 6 dalyje, kai rangovo tiekiamų medžiagų ar įrenginių kaina padidėja iš esmės ir šio kainų padidėjimo rangovas negalėjo numatyti rangos sutarties sudarymo momentu, rangovas turi teisę reikalauti padidinti darbų kainą arba nutraukti sutartį pagal šio kodekso 6.204 straipsnio nustatytas sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms taisykles.

Darbų atlikimo iš užsakovo medžiagos ypatumai „Vartojimo rangos“ skirsnio normose nenustatyti, tačiau viena speciali taisyklė, skirta vartojimo rangai (buitinei rangai), yra „Bendrosiose nuostatose“ pagal CK 6.648 straipsnio 4 dalį, jeigu darbas atliekamas iš užsakovo medžiagos pagal buitinio užsakymo sutartį, tai kvite, kurį rangovas duoda užsakovui, sudarant sutartį turi būti nurodytas tikslus medžiagos pavadinimas, aprašymas ir jos įkainojimas, nustatytas šalių susitarimu.

Vartojimo rangos atveju, skirtingai nuo bendrųjų rangos santykių, suteikiant užsakovui platesnes teises ir didesnę pasirinkimo laisvę jas įgyvendinant, įstatyme reglamentuojami darbų rezultato trūkumų nustatymo teisiniai padariniai (CK 6.678 straipsnis), bei užsakovo teisės, kai rangovas neatlieka ar netinkamai atlieka sutartyje numatytą darbą (CK 6.680 straipsnis) (šie ypatumai bus atskleisti vėliau).

Vartojimo rangos ir statybos rangos institutų santykis

Statybos rangos sutartys išskiriamos pagal specifinį rangos dalyką – statybos rangos sutartimi rangovas įsipareigoja per nustatytą terminą pastatyti pagal užsakovo užduotį statinį arba atlikti kitus statybos darbus, o užsakovas įsipareigoja sudaryti rangovui būtinas statybos darbams atlikti sąlygas, priimti rezultatą ir sumokėti sutartyje nustatytą kainą (CK 6.681 straipsnio 1 dalis). Tais atvejais, kai statybos darbai atliekami vartotojo asmeniniams poreikiams tenkinti, tarp šalių susiklosto vartojimo statybos rangos teisiniai santykiai, todėl, siekiant apsaugoti užsakovo interesus, sutarčiai atitinkamai taikomos ir vartojimo rangos sutarties taisyklės (CK 6.681 straipsnio 4 dalis). Statybos rangoje susiklosto daug santykių, kurie nulemti statybos proceso specifikos ir vartojimo rangos instituto bei bendrųjų rangos normų nereguliuojamos (pvz., CK 6.698 straipsnyje nustatyti pailginti garantiniai terminai statybos rangos rezultatui). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad statybos veiklai nustatytos imperatyvios viešosios teisės normos taikomos nepaisant to, kokios paskirties – verslo ar buitinės – yra statomas objektas. Taigi, nei „Vartojimo rangos“, nei „Statybos rangos“ skirsnio normos atskirai nepakankamos vartojimo statybos rangos sutarties santykiams reglamentuoti, atsižvelgiant į tai, vartojimo statybos rangos sutartis gali būti apibrėžta kaip sutartis, kuria rangovas, kuris verčiasi statybos verslu, įsipareigoja per nustatytą terminą pastatyti pagal užsakovo fizinio asmens užduotį statinį arba atlikti kitus statybos darbus, skirtus tenkinti buitinius ar asmeninius užsakovo ir jo šeimos poreikius, o užsakovas įsipareigoja sudaryti rangovui būtinas statybos darbams atlikti sąlygas, priimti jų rezultatą ir sumokėti sutartyje nustatytą kainą.

Pagal aptartas vartojimo rangai aktualių teisės normų konkurencijos taisykles vartojimo statybos rangos santykiams, kaip specialiosios, visų pirma turi būti taikomos CK šeštosios knygos XXXIII skyriaus antrojo skirsnio „Vartojimo ranga“ normos, santykiams, kurių nurodytos normos nereglamentuoja, – to paties skyriaus trečiojo skirsnio „Statybos ranga“ normos santykiams, kurių nereglamentuoja nei „Vartojimo rangos“, nei „Statybos rangos“ normos – rangos „Bendrosiose nuostatose“ nustatytos taisyklės.

Kaip ir kitoms vartojimo rangos sutartims, vartojimo statybos rangai taip pat *mutatis mutandis* (t. y. paraleliai su „Vartojimo rangos“ instituto normomis, santykiams, kurių šios normos nereguliuoja, ir su atitinkamais statybos vartojimo rangos santykių specifikos nulemtais pakeitimais) taikomas nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų institutas (CK 6.188 straipsnis bei vartojimo pirkimo–pardavimo taisyklės (CK 6.350–6.370 straipsniai) (CK 6.672 straipsnio 2 dalis)). Vartojimo statybos rangos santykiams taikomos ir kitos bendrosios CK nuostatos dėl vartojimo sutarčių (CK 1.39 straipsnis), sutarties aiškinimo vartotojo naudai (*contra proferentem*) taisyklė (CK 6.193 straipsnio 4 dalis) ir pan. Kitos CK nuostatos taikomos vartojimo rangos santykiams pagal bendrąsias teisės normų konkurencijos taisykles – tiek, kiek jų nereglamentuoja vartojimo ir rangos santykių normos. Vartojimo statybos rangos santykiams, kurių Civilinio kodekso normos nenustato, taikomi ir kiti įstatymai, susiję su vartotojų teisių apsauga (CK 6.672 straipsnio 3 dalis), kurių svarbiausias – Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje akcentuojama, kad statybos rangos sutarties kvalifikavimui vartojimo sutartimi būtina konstatuoti visumą privalomų požymių: 1) statybos darbų užsakovas yra fizinis asmuo; 2) fizinis asmuo statybos darbų rezultatą įsigyja savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti; 3) statybos darbus atlieka verslininkas ar asmuo, vykdamas profesinę veiklą. Nagrinėdamas civilinę bylą pagal ieškovo S. J. ieškinį atsakovui G. A. dėl apmokėjimo už atliktus darbus ir atsakovo priešieškinį ieškovui dėl nuostolių atlyginimo kasacinis teismas konstatavo, kad ginčo statybos rangos sutartis, kuria rangovas, fizinis asmuo, pagal patentą vertėsis statybos darbais, įsipareigojo atlikti atsakovui (fiziniam asmeniui) garažo, skirto buitinių šeimos poreikių tenkinimui, įrengimo ir teritorijos sutvarkymo darbus, bylą nagrinėjusių teismų pagrįstai pripažinta vartojimo sutartimi (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-207/2005*).

Ginčas, susijęs su statybos rangos sutarties kvalifikavimu vartojimo sutartimi buvo sprendžiamas ir civilinėje byloje pagal ieškovo UAB „Damava“ ieškinį atsakovei R. E. C. dėl skolos pagal rangos sutartį priteisimo ir atsakovės priešieškinį dėl sutarties nutraukimo ir pinigų grąžinimo (bylos fabula aptarta Apžvalgos skyrelyje „Vartojimo rangos sutarties samprata“). Kasacinis teismas šioje byloje konstatavo, kad, sprendžiant, kokių teisės normų – vartojimo rangos ar statybos rangos (esant teisės normų konkurencijai) – turi būti reglamentuojami tarp ginčo šalių kilę teisiniai santykiai ir jų teisiniai padariniai, kiekvienu konkrečiu atveju būtina identifikuoti sutarties šalis bei nustatyti atliktų statybos darbų paskirtį. Apeliacinės instancijos teismas, taikydamas vartojimo rangos sutarties normas, nesiaiškino gyvenamojo namo, kuris buvo dengiamas nendrėmis, paskirties: ar šis namas bus naudojamas verslo reikalams, profesiniams poreikiams tenkinti, ar bus naudojamas tik asmeniniams, šeimos ar namų ūkio poreikiams, todėl byla buvo perduota apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 27 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-66/2007*).

Dėl „Vartojimo rangos“ instituto normų ir „Statybos rangos“ normų taikymo, esant šių normų konkurencijai, t. y. skirtingai reglamentuojant užsakovo ir rangovo santykius, kasacinis teismas pasisakė kitoje nutartyje, priimtoje civilinėje byloje pagal ieškovo UAB „Damava“ ieškinį atsakovei R. V. C. dėl skolos pagal rangos sutartį priteisimo ir atsakovės priešieškinį dėl sutarties nutraukimo ir pinigų grąžinimo. Teisėjų kolegija konstatavo, kad „Vartojimo rangos“ instituto normų taikymo prioritetas prieš „Statybos rangos“ normas grindžiamas tuo, kad vartojimo rangos taisyklės suteikia užsakovui (vartotojui), kaip silpnesniajai vartojimo santykių šaliai, padidintas garantijas, kurių pažeidimas turi viešąjį interesą. Bylą nagrinėję žemesniųjų instancijų teismai, sprenddami ginčą netaikė „Vartojimo rangos“ taisyklių, tai pripažinta esmine materialinių įstatymų taikymo klaida (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 14 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-666/2005*).

Užsakovo vartojimo rangos sutartyje teisių gynbos būdų specifika

Vartojimo rangos sutartyje numatytus darbus rangovas privalo atlikti tinkamai ir laiku. Rangovas atsako už netinkamos kokybės darbą, pavėluotai atliktus arba neatliktus darbus, blogą medžiagų kokybę (kai darbai atliekami iš rangovo medžiagos) ir kt. Rangovui pažeidus vartojimo rangos sutartį, užsakovas gali pasinaudoti bendraisiais užsakovo teisių gynbos būdais, nustatytais rangos „Bendrosiose nuostatose“, taip pat atskirų pagal dalyką rangos rūšių institutuose nustatytais užsakovo teisių gynimo būdais ir kaip papildomą apsaugą suteikiančiais – specialiaisiais vartotojo teisių gynbos būdais, nustatytais „Vartojimo rangos“ normose, „Vartojimo pirkimo–pardavimo“ normose ir kituose su vartotojų teisių apsauga susijusiuose įstatymuose (CK 6.672 straipsnio 2 dalis), be to, rangovui gali būti taikoma civilinė atsakomybė.

Pagrindinės teisės aiškinimo ir taikymo taisyklės dėl užsakovo (vartotojo) teisių gynbos būdų taikymo vartojimo rangos santykiuose suformuluotos nagrinėjant civilinę bylą pagal ieškovės V. J. ieškinį atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Lambatas“ dėl sutarties nutraukimo, daiktų grąžinimo, sumokėtų pinigų grąžinimo ir neturtinės žalos atlyginimo (bylos fabula aptariama Apžvalgos skyrelyje „Vartojimo rangos sutarties samprata“). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad teismų nustatyti darbo rezultato kokybės trūkumai, ypač akcentuojant netinkamą buitinės technikos įmontavimą bei saugaus ir patogaus naudojimo pagal paskirtį neužtikrinimą, sudarė pagrindą taikyti ieškovės pasirinktą teisių gynimo būdą. Sutarties nutraukimas ir sumokėtų pinigų grąžinimas ieškovei pripažintas proporcinga ir adekvačia ieškovės, kaip vartotojos, pažeistų teisių gynimo priemone, byloje nenustatyta duomenų, leidžiančių manyti, kad tokio ieškovės pažeistų teisių gynimo būdo taikymas sukeltų kasatoriui neadekvačių teisinių padarinių (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-7-581/2008*).

Aptariamoje civilinėje byloje *V. J. v. UAB „Lambatas“* Lietuvos Aukščiausiasis Teismas *inter alia* išaiškino, kad, sutarties šaliai neįvykdžius arba netinkamai įvykdžius savo sutartinę prievolę, kitos šalies reikalavimu taikomi vartojimo rangos teisinius santykius reglamentuojančiose teisės normose nustatyti pažeistų teisių gynimo būdai, taip pat atitinkamais atvejais gali būti taikoma sutartinė civilinė atsakomybė (CK 6.256 straipsnis). Kartu Teismas pabrėžė, kad, esant vartojimo rangos teisiniams santykiams, užsakovas turi teisę pasirinkti, kuriuo iš įstatyme nustatytų gynbos būdų naudotis – rangovas negali primesti užsakovui savo valios dėl pažeistų teisių gynimo būdo pasirinkimo ar apriboti užsakovo pasirinkimą. Rangovas prisiima riziką ir, žinodamas savo teises ir pareigas, turi žinoti, kad netinkamos kokybės daikto pagaminimo atveju užsakovo (vartotojo) teisės gali būti ginamos taikant įvairius įstatyme įtvirtintus pažeistų teisių gynimo būdus, kurių pasirinkimo teisę turi užsakovas (vartotojas). CK įtvirtinta vartotojo teisių gynimo būdų įvairovė, kurių taikymo pasirinkimo teisė suteikta vartotojui, yra viena iš vartojimo sutarčių instituto specifikos išraiškų.

Šioje byloje (*V. J. v. UAB „Lambatas“*) Lietuvos Aukščiausiasis Teismas suformulavo vartojimo teisinius santykius reglamentuojančių teisės normų taikymo taisyklę, pagal kurią užsakovo teisių apsaugos lygis vartojimo rangos santykiuose neturi būti žemesnis negu vartojimo pirkimo – pardavimo atveju. Kasacinis teismas išaiškino, kad CK 6.672 straipsnio 2 dalies norma, pagal kurią vartojimo rangos sutartiniams santykiams *mutatis mutandis* taikomos vartojimo pirkimo–pardavimo normos yra nukreipiamoji teisės norma, skirta visiems iš vartojimo rangos sutarties kylantiems teisiniams santykiams reglamentuoti. CK straipsniai, į kuriuos ji nukreipia, taikytini vartojimo rangos teisiniams santykiams. CK 6.350–6.370 straipsniai, į kuriuos nukreipia ši norma, sudaro CK šeštosios knygos IV dalies „Atskiros sutarčių rūšys“ XXIII skyriaus „Pirkimas–pardavimas“ ketvirtojo skirsnio „Vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių ypatumai“ turinį, t. y. jie taip pat reglamentuoja teisinius santykius, susijusius su vartotojo teisių bei teisėtų interesų apsauga, ir yra vartojimo sutarties instituto dalis. Įstatyme įtvirtinti vartotojo teisių gynbos būdai nediferencijuojami vien pagal kriterijų, ar vartotojo teisės buvo pažeistos tuo, kad jam buvo parduotas netinkamos kokybės daiktas, arba tuo, kad darbo pagal vartojimo rangos sutartį rezultatas yra su trūkumais. Esant vartojimo rangos sutartiniams santykiams užsakovas ne tik disponuoja teisėmis, įtvirtintomis CK 6.678, 6.680 straipsniuose, silpnesnioji šalis gali remtis ir vartojimo pirkimo–pardavimo teisiniams santykiams nustatytais gynbos būdais (CK 6.6.350–

6.370 straipsniai). Užsakovas (vartotojas) rangos sutartyje disponuoja CK 6.363 straipsnyje įtvirtintomis pirkėjo (vartotojo) teisėmis ir turi teisę pasirinkti kurį nors iš šio straipsnio 4–8 dalyse įtvirtintų pažeistų teisių gynimo būdų, tarp jų ir nutraukti sutartį bei pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą. CK 6.363 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta vartotojo teisių apsaugos priemonė yra specialus vartotojo teisių gynimo būdas, kurio taikymo galimybė nėra nulemta daikto nepašalinamų trūkumų egzistavimo, taigi jis gali būti taikomas ir tada, kai daikto trūkumai gali būti pašalinami. Aiškinimas, kad CK 6.363 straipsnio 8 dalyje įtvirtinto vartotojo teisių gynimo būdo taikymas yra galimas tik CK 6.217 straipsnio 2 dalyje nurodytais pagrindais, neatitiktų teisinio reguliavimo bei vartojimo sutarties instituto tikslų. CK 6.363 straipsnyje nustatytų gynimo būdų taikymą lemia netinkama daikto kokybė ir vartotojo pasirinkimas. Kiekvienu atveju, atsižvelgiant į konkrečias faktines aplinkybes, sprendžiamas dėl daikto atitikties tinkamos kokybės reikalavimams, o nustatius, kad daiktas yra netinkamos kokybės, vertintina, ar nustatyti nukrypimai nuo kokybės reikalavimų ir daikto netinkama kokybė yra tokie, jog sudaro pagrindą taikyti vartotojo pasirinktą teisių gynimo būdą, tarp jų ir įtvirtintą CK 6.363 straipsnio 8 dalyje. Esant vartojimo rangos teisiniams santykiams, daikto kokybė vertintina ir šalių individualaus susitarimo kontekste. Ginčą nagrinėjantis teismas, įvertindamas vartotojo pasirinkto teisių gynimo būdo taikymo galimybę, turi atsižvelgti į konkrečias teisiškai reikšmingas aplinkybes ir siekti civilinių teisių santykių reguliavimui būdingo proporcingumo principo įgyvendinimo, kad vartotojo teisių gynimo būdas būtų proporcingas prievolių pažeidimo mastui ir nesukeltų pažeidimui neadekvačių teisių padarinių. Taikant užsakovo teisių gynimo būdus ir sprendžiant dėl jų atitikties proporcingumo ir sutarties šalių interesų pusiausvyros principui, turi būti įvertinta vartojimo rangos sutarties dalyko specifika.

Užsakovo teises, kai rangovas neatlieka ar netinkamai atlieka sutartyje numatytą darbą, ir darbas dar nėra užbaigtas, reglamentuoja CK 6.680 straipsnis; užsakovo teises, kai darbo rezultato trūkumai išaiškėja rangovui darbą atlikus, jo rezultato perdavimo užsakovui momentu arba vėliau – CK 6.678 straipsnis.

CK 6.680 straipsnyje nustatyta, kad jeigu rangovas neatlieka arba netinkamai atlieka vartojimo rangos sutartyje numatytą darbą, užsakovas turi teisę pasinaudoti CK 6.334 straipsnyje nustatytais pirkėjo teisėmis. Ši norma reglamentuoja užsakovo (vartotojo) teises, rangovui pažeidus sutartį vartojimo rangos sutartyje numatyto darbo atlikimo metu, t. y. kol dar nėra darbo rezultato ir šalims neatsirado su atlikto darbo priėmimu susijusių teisių ir pareigų.

CK 6.334 straipsnio normos reglamentuoja bendrąsias pirkėjo teises, CK 6.334 straipsnio normos, įtvirtinančios pirkėjo teises, vartojimo rangos santykiams taikytinos *mutatis mutandis*, su būtinais vartojimo rangos santykių specifika, t. y. sutarties dalyko ir subjektinės sutarties šalių sudėties, nulemtais pakeitimais. Šie užsakovo teisių gynimo būdai turi būti derinami su CK 6.363 straipsnyje įtvirtintu reglamentavimu, nustatančiu pirkėjo (vartotojo) teises, tarp jų ir teisę nutraukti sutartį bei pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą ne tik esant esminiam sutarties pažeidimui, bet ir kitais atvejais, kai toks užsakovo pasirinktas gynimo būdas suderinamas su proporcingumo ir interesų pusiausvyros principais. Jeigu rangovas neatlieka ar netinkamai atlieka vartojimo rangos sutartyje numatytą darbą, užsakovas turi teisę savo pasirinkimu reikalauti, kad: 1) darbas būtų atliktas iš naujo, išskyrus atvejus, kai darbo trūkumai yra nedideli arba jie atsirado dėl užsakovo kaltės; 2) kad būtų atitinkamai sumažinta darbų kaina; 3) kad rangovas neatlygintinai per protingą terminą pašalintų darbų trūkumus arba atlygintų užsakovo išlaidas jiems ištaisyti, jei trūkumus įmanoma pašalinti; 4) grąžinti sumokėtą kainą ir atsisakyti sutarties.

Dėl CK 6.334 straipsnio 1 dalies 4 punkto taikymo vartojimo rangos atveju Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija pasisakė civilinėje byloje pagal ieškovo D. Ž. ieškinį atsakovui UAB „Titlis“ dėl skolos priteisimo ir atsakovo UAB „Titlis“ priešieškinį ieškovui D. Ž. dėl nuostolių atlyginimo. *Ieškovas (užsakovas), fizinis asmuo, D. Ž. kreipėsi į teismą su ieškiniu ir prašė priteisti iš atsakovo UAB „Titlis“ skolą, delspinigius, palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki visiško teismo sprendimo įvykdymo, nurodydamas, kad 2005 m. spalio 21 d. sutartimi atsakovas (rangovas), verslo įmonė, įsipareigojo*

pristatyti jam baldus per 25 darbo dienas po avanso gavimo dienos, o ieškovas – už prekes atsiskaityti su atsakovu. Ieškovas sumokėjo iš anksto 3340 Lt, tačiau atsakovas sutartu laiku baldų nepristatė ir pinigų negrąžino. Atsakovas UAB „Titlis“ pareiškė priešieškinį, kuriuo prašė priteisti jam iš ieškovo skolą už baldus ir palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme iki sprendimo visiško įvykdymo. Atsakovas nurodė, kad UAB „Titlis“ sutartį įvykdė ir ieškovo užsakytus baldus pagamino, tačiau ieškovas nepagrįstai įvairiais pretekstais atsisako baldus priimti ir už juos atsiskaityti, todėl turi būti įpareigotas atsiskaityti už baldus. Byloje nustatyta, kad atsakovas neįvykdė sutartinės prievolės pranešti ieškovui apie baldų pagaminimą ir pasirengimą juos pristatyti sutartyje sulygtais terminais, taip pat nustatyta, kad atsakovas neįvykdė užsakymo sulygtais terminais, o jam pristatčius baldus, net jų nesumontavus, ieškovas pastebėjo užsakymo įvykdymo trūkumus ir dėl to atsisakė sudaryti sąlygas jiems montuoti. Kasacinio teismo teisėjų kolegija konstatavo, kad nustatyti faktai rodo prievolių vykdymo pažeidimų daugetą iš rangovo pusės. Tai sudaro pagrindą taikyti vartotojo (ieškovo), tinkamai ir sąžiningai vykdžiusio savo prievolės pagal sutartį, pasirinktą gynybos būdą – vienašališkai nutraukti sutartį, reikalauti grąžinti sumokėtą sumą; rangovo žinioje liekančio gaminio, pagal bylos duomenis, neturinčio kokių nors specialių, nestandartiniams sprendiniams būdingų, vartojamųjų charakteristikų, panaudojimas įprastiniu būdu ir sąlygomis šalina didelių nuostolių verslininkui kilimo galimybę. Teisėjų kolegija akcentavo, kad vartotojo interesų apsaugos teisinės priemonės, nustatytos CK, turi būti aiškinamos ir taikomos sistemiškai. Vartojimo rangai taikytinos ne tik rangos santykių bendrosios nuostatos (CK XXXIII skyriaus pirmasis skirsnis), bet *mutatis mutandis* – CK 6.188, 6.350–6.370 straipsniuose nustatytos taisyklės (CK 6.672 straipsnio 2 dalis). Be to, kai rangovas neatlieka ar netinkamai atlieka vartojimo rangos sutartyje numatytą darbą, užsakovui (vartotojui) garantuojamos ir CK 6.334 straipsnyje nustatytos teisės. CK 6.334 straipsnio 1 dalies 4 punkte ir 6.217 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas koreliuoja kaip specialusis su bendroju, todėl esminio vartojimo rangos sutarties pažeidimo CK 6.334 straipsnio 1 dalies 4 punkto taikymo aspektu vertinimas tik CK 6.217 straipsnio 2 dalyje nustatytais pagrindais reikštų siaurą teisės normos aiškinimą ir neatitiktų teisinio reglamentavimo tikslų. Dėl to darytina išvada, kad teisinio faktų kvalifikavimo konkrečioje byloje pagrindu gali būti pripažinti esminiais vartojimo sutarties pažeidimais ir kiti netinkamos kokybės daikto pagaminimo (pardavimo) atvejai. CK 6.363 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta vartotojo teisių apsaugos priemonė yra specialus vartotojo teisių gynimo būdas, todėl CK 6.217 straipsnyje nustatyti reikalavimai dėl esminio sutarties pažeidimo šiuo atveju netaikytini. Kartu nurodytų argumentų kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad ginčą nagrinėjantis teismas, įvertindamas vieno ar kito vartotojo teisių gynimo būdo pasirinkimo pagrįstumą, turi atsižvelgti į konkrečias teisiškai reikšmingas aplinkybes ir siekti civilinių teisių santykių reguliavimui būdingo proporcingumo principo įgyvendinimo, kad vartotojo teisių gynimo būdas būtų proporcingas prievolių pažeidimo mastui ir nesukeltų pažeidimui neadekvačių teisių padarinių (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gegužės 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-237/2008*).

„Vartojimo rango“ instituto normose nedetalizuojama, kas laikytina netinkamu darbų atlikimu. Atskiri netinkamos rangos darbų vykdymo atvejai ir atitinkamos sutarties šalių teisės bei pareigos reglamentuojami CK „Bendrųjų nuostatų“ normose. Pvz., CK 6.652 straipsnio „Darbų atlikimo terminai“ 4 dalyje nustatyta, kad jeigu rangovas pažeidžia viso darbo atlikimo galutinį terminą, tai užsakovas turi teisę atsisakyti priimti įvykdžius prievolę atliktą darbą ir pareikalauti iš rangovo atlyginti dėl termino praleidimo padarytus nuostolius, jeigu dėl termino praleidimo prievolės įvykdymas užsakovui prarado prasmę; CK 6.658 straipsnio „Užsakovo teisės darbo atlikimo metu“ 2 dalyje nustatyta, kad jeigu rangovas nepradeda laiku vykdyti sutarties arba atlieka darbą taip lėtai, kad jį baigti iki termino pabaigos pasidaro aiškiai negalima, užsakovas turi teisę atsisakyti sutarties ir reikalauti atlyginti nuostolius; to paties straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jeigu darbo atlikimo metu pasidaro aišku, kad jis nebus tinkamai atliktas, užsakovas turi teisę nustatyti rangovui protingą terminą trūkumams pašalinti, o jeigu rangovas per nustatytą terminą šio reikalavimo neįvykdo, – atsisakyti sutarties ir arba reikalauti atlyginti nuostolius, arba pavesti trečiajam asmeniui darbą pataisyti rangovo sąskaita. Vartojimo rangos atveju nurodytos bendrosios nuostatos reikšmingos kaip nustatančios konkrečius CK 6.680 straipsnio taikymo pagrindus, t. y. atvejus, kai rangovas laikytinas neatliekančiu ar netinkamai atliekančiu rangos darbą, tuo tarpu

bendrosiose nuostatose įtvirtinti užsakovo teisių gynbos būdai turi būti taikomi pagal specialiąsias vartojimo rangos taisykles – derinant su CK 6.334 ir 6.363 straipsniuose įtvirtintu reguliavimu, užtikrinančiu aukštesnes vartotojo teisių garantijas.

Kai darbo rezultato trūkumai nustatomi darbą atlikus – jo (rezultato) priėmimo ar naudojimo metu, užsakovo teises reglamentuoja CK 6.678 straipsnis. CK 6.678 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad darbų rezultato priėmimo metu arba jo naudojimo metu nustačius darbų rezultatų trūkumus, užsakovas turi teisę per CK 6.666 straipsnyje nustatytus terminus savo pasirinkimu pareikšti vieną iš CK 6.665 straipsnyje numatytų reikalavimų arba reikalauti pakartotinai ir neatlygintinai atlikti darbus arba atlyginti trūkumų šalinimo išlaidas. CK 6.665 straipsnio 1–2 dalyse atitinkamai įtvirtinta, kad užsakovas savo pasirinkimu turi teisę reikalauti iš rangovo: 1) neatlygintinai pašalinti trūkumus per protingą terminą; 2) atitinkamai sumažinti darbų kainą; 3) atlyginti trūkumų šalinimo išlaidas, jeigu užsakovo teisė pašalinti trūkumus buvo numatyta rangos sutartyje, rangovas vietoj trūkumų pašalinimo turi teisę neatlygintinai atlikti darbą iš naujo ir atlyginti užsakovui dėl sutarties termino įvykdymo praleidimo padarytus nuostolius. Taigi, palyginus su bendroju rangos santykių reglamentavimu, užsakovui suteikiamas platesnis gynbos būdų pasirinkimas – užsakovo teisė pašalinti trūkumus savo jėgomis ir pareikalauti iš rangovo atlyginti trūkumų šalinimo išlaidas nesaistoma sąlygos, kad ji būtų numatyta rangos sutartyje; teisė vienašališkai spręsti, ar atlikti darbą iš naujo, vartojimo rangos atveju priklauso ne rangovui, o užsakovui. Pagal CK 6.665 straipsnio 3 dalį, jeigu rangovas sutarties pažeidimų ar kitokių trūkumų per protingą terminą nepašalina arba trūkumai yra esminiai ir nepašalinami, užsakovas turi teisę nutraukti sutartį ir reikalauti atlyginti nuostolius. Dėl nurodytų normų taikymo *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 23 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. 3K-7-581/2008* pagal ieškovės V. J. ieškinį atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Lambatas“, išaiškinta, kad, esant vartojimo rangos teisiniams santykiams, darbo rezultato priėmimo ar naudojimo metu nustačius jo trūkumus, užsakovas (vartotojas) turi teisę savo pasirinkimu pareikšti rangovui ne tik CK 6.665 straipsnio 1 ir 3 dalyse, bet ir 6.363 straipsnio 4–8 dalyse nustatytus reikalavimus. Užsakovas (vartotojas) turi teisę savo pasirinkimu reikšti šiose teisės normose nustatytus reikalavimus, tuo tarpu ginčą nagrinėjantis teismas patikrina, ar yra užsakovo (vartotojo) pasirinkto teisių gynbos būdo taikymo sąlygos, ir (arba) taiko užsakovo (vartotojo) pasirinktą, pirmiau nurodytame straipsnyje įtvirtintą pažeistų teisių gynimo būdą, arba argumentuotai atsisako jį taikyti ar parenka ir taiko proporcingą bei adekvatų užsakovo (vartotojo) teisių gynimo būdą.

CK 6.666 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jeigu įstatymas ar rangos sutartis nenustato ko kita, užsakovas turi teisę pareikšti reikalavimus dėl darbų rezultato trūkumų su sąlyga, jei jie buvo nustatyti per šiame straipsnyje nustatytus terminus.

Užsakovas turi teisę pareikšti reikalavimus dėl darbų rezultato trūkumų, kurie buvo nustatyti per garantinį terminą (CK 6.666 straipsnio 3 dalis). Garantinis terminas gali būti nustatytas įstatyme ar rangos sutartyje. Pvz., CK 6.698 straipsnyje nustatyti statybos rangos sutarties darbų garantiniai terminai taikytini ir vartojimo statybos rangos atveju. Jeigu nustatytas darbų kokybės garantinis terminas, darbų rezultatas turi atitikti nustatytus kokybės reikalavimus visą garantinį terminą, rangovas atsako už darbų defektus, jeigu jie nustatomi per garantinį terminą ir privalo juos savo sąskaita pašalinti (CK 6.664 straipsnio 1 dalis).

Kai nėra nustatytas garantinis terminas, darbų rezultato trūkumai turi būti nustatyti per protingą terminą, bet ne ilgesnį kaip dveji metai nuo darbų rezultato perdavimo, jeigu įstatymas ar rangos sutartis nenustato kitokio termino (CK 6.666 straipsnio 2 dalis), rangovas tokiu atveju atsakingas už trūkumus, jei užsakovas įrodo, kad trūkumai atsirado iki darbų rezultato perdavimo užsakovui momento arba dėl priežasčių, atsiradusių iki šio momento, nes rangovo atsakomybės už darbų kokybę ribas nustato CK 6.663 straipsnio 1 dalis: darbų rezultatas jo perdavimo užsakovui momentu metu turi turėti rangos sutartyje numatytas ar įprastai reikalaujamas savybes ir turi būti tinkamas naudoti pagal paskirtį protingą terminą. Šios CK normos, kaip ir vartojimo pirkimo–pardavimo santykiuose, turi būti taikomos kartu su Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 14

straipsnyje įtvirtinta taisykle, kad jeigu neįrodoma kitaip, prekės ar paslaugos trūkumai, išaiškėję per 6 mėnesius nuo prekės perdavimo ar paslaugos suteikimo, laikomi buvusiais perdavimo ar suteikimo vartotojui metu, išskyrus atvejus, kai tai yra nesuderinama su prekės, paslaugos ar jos trūkumo pobūdžiu.

Jeigu sutartis nustato trumpesnę kaip dvejų metų garantinį terminą, o trūkumus užsakovas nustatė jau pasibaigus garantiniam terminui, bet nepraėjus dvejiems metams nuo darbų rezultato perdavimo momento, rangovas atsako už šiuos trūkumus, jei užsakovas įrodo, kad trūkumai atsirado iki darbų rezultato perdavimo užsakovui momento arba dėl priežasčių, atsiradusių iki šio momento. Ši CK norma turi būti taikoma kartu su Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 14 straipsniu.

CK 6.678 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta speciali vartojimo rangos santykiams taisyklė, susijusi su viešuoju interesu užtikrinti žmonių saugumą: reikalavimą dėl neatlygintinio trūkumų pašalinimo, kai trūkumai gali kelti grėsmę užsakovo ar kitų asmenų gyvybei ar sveikatai, užsakovas ar jo teisių perėmėjas turi teisę pareikšti per du, o jeigu sutarties dalykas buvo pastatas, įrenginys ar kitoks statinys, – per dešimt metų nuo darbų rezultato priėmimo momento, jeigu įstatymai ar sutartis nenustato ilgesnio termino. Šis reikalavimas gali būti pareikštas nepaisant to, kada išaiškėjo trūkumai, taip pat jei jie buvo nustatyti pasibaigus garantiniam laikui.

CK 6.667 straipsnio normos dėl ieškinio senaties termino reikalavimams, kylantiems dėl atliktų darbų trūkumų, taikytinos ir vartojimo rangos santykiams. Bendrasis įstatyme nustatytas ieškinio senaties terminas atliktų rangos darbų trūkumams yra vieneri metai, šis terminas pradedamas skaičiuoti nuo darbų priėmimo, o tais atvejais, kai nustatytas garantinis terminas ir apie trūkumus buvo pareikšta per šį garantinį terminą, ieškinio senaties terminas prasideda nuo pareiškimo apie trūkumus dienos (CK 6.667 straipsnio 3 dalis). Vartojimo rangos santykiams *mutatis mutandis* taikytina CK 6.363 straipsnio 9 dalies norma, kad išreikalauti sumokėtą kainą pirkėjas šio straipsnio numatytais atvejais gali per dvejų metų ieškinio senaties terminą.

Dėl atlikto pagal vartojimo rangos sutartį darbo rezultato priėmimo

CK šeštosios knygos XXXIII skyriaus „Ranga“ antrojo skirsnio „Vartojimo ranga“ normos nereglamentuoja rangovo atlikto darbo rezultato perdavimo užsakovui, todėl šiam santykiui reguliuoti taikytinos CK 6.662 straipsnio nuostatos (CK 6.644 straipsnio 2 dalis). Užsakovui vartojimo rangos sutartyje galioja bendroji užsakovo pareiga apžiūrėti ir priimti atliktą rangos darbą ir pastebėjus nukrypimus nuo sutarties sąlygų, bloginančius darbų rezultato kokybę, ar kitus trūkumus, nedelsiant apie tai pranešti rangovui. Kartu pagal CK 6.679 straipsnį vartojimo rangos sutarties atveju nustatytas ilgesnis terminas, kuriam praėjus rangovas įgyja teisę parduoti rangos darbų rezultatą, gautą sumą, atsiskaitęs sau priklausančias sumas, sumokėdamas užsakovo vardu į depozitinę sąskaitą: jeigu užsakovas neatvyksta atsiimti darbų rezultato arba kitaip vengia priimti atliktą darbą, tai rangovas privalo raštu įspėti užsakovą apie jo pareigą atsiimti darbų rezultatą, jeigu užsakovas neatsiima darbų rezultato praėjus dviem mėnesiams nuo įspėjimo, rangovas turi teisę parduoti sutarties dalyką už protingą kainą; be to, vartojimo rangos sutarties atveju pardavus rangos darbų rezultatą gauta suma turi būti sumokėta būtent į užsakovo gyvenamosios vietos notaro, banko ar kitos kredito įstaigos depozitinę sąskaitą. Palyginti, pagal CK 6.662 straipsnio 6 dalį bendruoju rangos sutarties atveju rangovas įgyja teisę parduoti rangos darbų rezultatą praėjus vienam mėnesiui nuo tos dienos, kurią pagal sutartį darbai turėjo būti priimti, ir du kartus raštu įspėjęs užsakovą parduoti darbo rezultatą, o gautą sumą, atsiskaitęs sau priklausančius mokėjimus, užsakovo vardu sumokėti į depozitinę sąskaitą.

Sprendžiant dėl atlikto darbo, jo rezultato trūkumų, taip pat dėl užsakovo galimybės remtis šiais trūkumais, svarbią reikšmę turi perdavimo–priėmimo akto turinys ir jo pasirašymo aplinkybės. Pagal CK 6.662 straipsnio 2 dalį užsakovas, priimdamas atliktą darbą ir pastebėjęs trūkumus, gali trūkumų faktą remtis tik tuo atveju, jeigu darbų priėmimo akte ar kitame dokumente, patvirtinančiame darbų priėmimą, tie trūkumai buvo aptarti arba yra numatyta užsakovo teisė reikalavimą dėl trūkumų pareikšti vėliau (CK 6.662 straipsnio 2 dalis). Atliktų darbų priėmimas

įforminamas aktu, kurio esmė – užsakovo patvirtinimas (su išlygomis ar be jų), kad jis darbą priėmė, ir atitinkamas rangovo patvirtinimas, kad jis darbus pridavė. Įstatyme nenustatyta specialios privalomos perdavimo–priėmimo akto formos, todėl tokiu aktu gali būti laikomas dokumentas, atitinkantis įstatyme nurodytus perdavimo–priėmimo akto požymius. Esminę reikšmę kvalifikavimui turi ne dokumento pavadinimas, bet jo turinys, jį sudariusių šalių valia, tikslai, kurių jos siekė surašydamos konkretų vertinamą dokumentą (CK 6.193 straipsnio 1 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 23 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. 3K-7-581/2008 pagal ieškovės V. J. ieškinį atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Lambatas“ inter alia buvo sprendžiamas klausimas, ar gali būti pripažinta perdavimo–priėmimo aktu užsakovės pasirašyta sąskaita–faktūra. Šiame kontekste išplėstinė teisėjų kolegija išaiškino, kad esant vartojimo rangos santykiams, rangovas, įrodinėjantis, jog darbo rezultata užsakovui (vartotojui) perdavė ne šalių sutartyje įvardytu dokumentu (arba, jeigu šalių sutartyje toks dokumentas neįvardytas, ne paprastai įforminamu aktu, pavyzdžiui, perdavimo–priėmimo aktu), taip pat turi pareigą įrodyti, kad užsakovui (vartotojui), prieš pasirašant tą dokumentą, buvo išaiškinta to dokumento paskirtis, teisinė reikšmė, taip pat užsakovo (vartotojo) teisė tame dokumente nurodyti priimamo darbo rezultato trūkumus, jeigu tokių yra. Rangovo veiksmai, darbo rezultata užsakovui (vartotojui) perduodant ne šalių sutartyje įvardytu dokumentu (arba, jeigu šalių sutartyje toks dokumentas neįvardytas, ne paprastai įforminamu aktu, pavyzdžiui, perdavimo–priėmimo aktu) ir neišaiškinus užsakovui (vartotojui), prieš pasirašant tą dokumentą, jo (dokumento) paskirties, teisinės reikšmės, taip pat užsakovo (vartotojo) teisės tame dokumente nurodyti priimamo darbo rezultato trūkumus, vertintini kaip nesąžiningi. Teisėjų kolegija konstatavo, kad nagrinėtu atveju sutarties sąlygose šalys sulygo, jog sutarties vykdymo baigiamajame etape bus pateikti du atskiri dokumentai – PVM sąskaita–faktūra ir perdavimo–priėmimo aktas, taigi ieškovė galėjo pagrįstai tikėtis, kad tokie atskiri dokumentai ir bus pateikti. Pagal šalių sudarytą sutartį atsakovas turėjo pareigą pateikti ieškovei atskirą dokumentą – PVM sąskaitą–faktūrą. Byloje nesant duomenų, kad atsakovas, pateikdamas ieškovei PVM sąskaitą–faktūrą, būtų jai, kaip silpnesniajai sutarties šaliai, išaiškinęs, jog šiam dokumentui teikiama perdavimo–priėmimo akto reikšmė, taip pat jog ieškovė būtent šiame dokumente turėtų nurodyti darbo rezultato trūkumus, jeigu tokių yra, nes joks kitas dokumentas apie darbo perdavimą nebus forminamas, teisėjų kolegija vertino, kad pačios sutarties šalys nepripažino sąskaitos–faktūros rangos darbų priėmimo–perdavimo aktu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išreikšta pozicija, kad įstatyme įtvirtintas reikalavimas rangos darbų priėmimą įforminti abiejų šalių pasirašytu perdavimo–priėmimo aktu neturi būti suabsoliutintas, užsakovo pareiga sumokėti už atliktą darbą gali atsirasti ir jam nepasirašius darbų priėmimo akto, jeigu jis faktiškai darbų rezultata priėmė ir juo naudojasi savo poreikių tenkinimui. Tokį klausimą kasacinis teismas sprendė civilinėje byloje pagal ieškovo UAB „Autokausta“ ieškinį atsakovui A. V. dėl skolos, delspinigių ir procesinių palūkanų priteisimo. *Byloje nustatyta, kad ieškovas (rangovas), verslo įmonė, ir atsakovas (užsakovas), ūkininkas, sudarė statybos rangos sutartį, pagal kurią ieškovas įsipareigojo įrengti ūkinio pastato vakuumines grindis, o atsakovas įsipareigojo už atliktus darbus sumokėti per 15 kalendorinių dienų nuo darbų priėmimo–perdavimo akto pasirašymo ir sąskaitų–faktūrų pateikimo dienos. Ieškovas, atlikęs darbus, pateikė atsakovui PVM sąskaitą–faktūrą 88 890,86 Lt sumai, atsakovas sąskaitą–faktūrą pasirašė, jokių pretenzijų dėl atliktų darbų kokybės nepareiškė ir pradėjo mokėti nurodytą sumą dalimis, tačiau vėliau mokėjimą nutraukė ir liko skolingas už atliktus darbus 23 890,86 Lt. Atliktų darbų priėmimo–perdavimo aktas šalių nebuvo sudarytas, tačiau ieškovas teigė, kad darbai perduoti atsakovui pasirašant sąskaitą–faktūrą. Pretenzijas dėl darbų kokybės atsakovas pareiškė po dvejų metų po jų atlikimo. Ieškovas prašė priteisti iš atsakovo 23 890,86 Lt skolos už atliktus darbus.* Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad vartojimo rangą reglamentuojančios teisės normos nenustato skirtingumų nuo bendrųjų darbų priėmimo ir apmokėjimo už juos taisyklių, todėl sprendžiant klausimą ar neįvykus darbų priėmimui–perdavimui pagal aktą, tačiau užsakovui pradėjus darbų rezultatu naudotis pagal paskirtį ir gera valia vykdyti mokėjimo prievolę, yra teisinis pagrindas rangovui reikalauti visiško atsiskaitymo už atliktus darbus, šalių teisių apsaugą turi lemti ne tai, įvyko ar ne darbų priėmimas–perdavimas įstatymų nustatyta tvarka, bet

vertinimai, ar užsakovas tikrai nustatė darbų rezultato trūkumus, tai padarė per protingą terminą, bet ne ilgesnį kaip dveji metai nuo darbų rezultato faktinio naudojimo pradžios (CK 6.666 straipsnio 2 dalis), ir ar mokėjimų už atliktus darbus sustabdymas pagal prigimtį bei apimtis atitinka kurį nors iš CK 6.665 straipsnyje nustatytų rangovo teisių gynimo būdų. Faktai, kad darbų priėmimas–perdavimas pagal CK 6.644 straipsnio 1 dalyje ir 6.662 straipsnyje nustatytus reikalavimus neįvyko, tačiau užsakovas rangovo darbų rezultatą pradėjo naudoti pagal paskirtį, tai darė ilgą laiką ir gera valia pradėjo vykdyti atsiskaitymus už atliktus darbus, rodo, kad šalys pažeidė sutartinius įsipareigojimus ir nesilaikė teisės normų reikalavimų, tačiau pažeidimų faktas neatleidžia šalių nuo prievolių, kylančių iš sutarčių vykdymo principų (CK 6.200 straipsnis) bei rangos sutarties esmės, reikalaujančių, kad už tinkamą darbo rezultatą būtų sumokama sulygta kaina. Darbų priėmimo–perdavimo reikšmės mokėjimo prievolei vykdyti suabsoliutininamas prieštarautų šių procedūrų, įgyvendinamų teisių bei pareigų paskirčiai ir sudarytų prielaidas nepagrįstam praturtėjimui. Kad būtų įvertintos šalių prievolės, kylančios nustačius darbų trūkumus, ir užsakovo veiksmų teisėtumas atsisakius mokėti, būtina tirti ir vertinti, kada bei kokie darbų trūkumai nustatyti ir kokia dalimi dėl to mažintina darbų kaina, nes atsisakymas mokėti, kaip sprendina iš užsakovo paaiškinimų, reiškia jo valią mažinti darbų kainą (CK 6.665 straipsnio 1 dalies 2 punktas) (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 27 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-535/2009*).

IV. Atsakomybės taikymas esant vartojimo teisiniais santykiams

Asmens teisė į jam padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos³⁰ straipsnio 2 dalyje. Šio principo turinys, įgyvendinimo tvarka nustatoma Civilinio kodekso normose (teisinį žalos atlyginimo mechanizmą įtvirtina civilinės atsakomybės institutas). Civilinė atsakomybė – tai turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius) (CK 6.245 straipsnio 1 dalis). Civilinė atsakomybė yra papildoma prievolė, atsirandanti dėl pagrindinės prievolės neįvykdymo. Išskiriamos dvi civilinės atsakomybės rūšys: sutartinė ir deliktinė (CK 6.245 straipsnio 2 dalis).

Vartotojo teisė į pažeistų teisių gynimą ir į turtinės ir neturtinės žalos (nuostolių) atlyginimą įtvirtinta Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 5 punkte. Esant vartojimo teisiniais santykiams civilinės atsakomybės sąlygos, jų įrodinėjimo taisyklės pasižymi tam tikra specifika, kurios tikslas – papildomomis priemonėmis užtikrinti vartotojo, silpnesniosios sutarties šalies, teisių ir teisėtų interesų apsaugą sutartiniuose santykiuose su objektyviai pranašesnėje padėtyje esančiu verslininku.

Dėl vartotojo teisės į turtinės bei neturtinės žalos atlyginimą ir šios teisės santykio su kitais civilinių teisių gynimo būdais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pasisakyta nagrinėjant ieškovės N. Č. ieškinį atsakovui UAB „Makveža“ dėl pirkimo–pardavimosutarties nutraukimo ir žalos atlyginimo. *Šioje byloje ieškovė, fizinis asmuo, teigė atsakovo statybinių medžiagų parduotuvėje įsigijusi 67 vienetus rudo beasbestinio šiferio, kuriuo uždengė savo gyvenamojo namo stogą. Nepraėjus metams, šiferio lakštai pabalo ir deformavosi. Teigdama, kad šiferį pirko atsakovo parduotuvėje, kad pašalinti stogo dangos trūkumus galima tik stogą uždengus nauja danga, ieškovė prašė nutraukti pirkimo–pardavimo sutartį, grąžinti už šiferį sumokėtus 2083,83 Lt, priteisti 6120 Lt stogo dangos keitimo išlaidų ir 1000 Lt neturtinės žalos, pasireiškusių dvasiniais išgyvenimais ir turėtais nepatogumais, įsigijus netinkamos kokybės prekę.* Šioje byloje kasacinis teismas konstatavo, kad be CK 6.363 straipsnio 4 ir 8 dalyse numatytų vartotojo teisių gynimo būdų, visais atvejais vartotojas turi teisę į nuostolių, atsiradusių dėl netinkamos kokybės prekės pardavimo, atlyginimą (6.363 straipsnio 5 dalis). Įstatymu garantuota vartotojo teisė tiek į turtinės, tiek į neturtinės žalos, padarytos netinkamos kokybės prekės pardavimu, atlyginimą. Vartotojo teisė į neturtinės žalos (nuostolių) atlyginimą įtvirtinta Vartotojų teisių apsaugos įstatymo (2007 m. sausio 12 d. įstatymo Nr. X-1014 redakcija) 3 straipsnio 1 dalies 5 punkte, pagal kurį vartotojas turi teisę į pažeistų teisių gynimą ir į turtinės ir neturtinės žalos (nuostolių) atlyginimą (*Lietuvos*

Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-256/2009).

Sutartinė atsakomybė

Kai šalis sieja vartojimo sutartiniai santykiai, verslininkui neįvykdžius arba netinkamai įvykdžius sutartinę prievolę, kitos šalies reikalavimu gali būti taikomi konkretų vartojimo teisinį santykį (pavyzdžiui, vartojimo pirkimo–pardavimo, vartojimo rangos ir kt.) reglamentuojančiose teisės normose įtvirtinti pažeistų vartotojo teisių gynimo būdai. Pažeistos vartotojo teisės turi būti apgintos visiškai – laikantis *restitutio in integrum* principo, todėl, esant įstatyme nustatytioms sąlygoms, greta specialiųjų teisių gynimo būdų, gali būti taikoma ir civilinė atsakomybė. Kai kuriais atvejais vartotojo teisė be specialių pažeistų teisių gynybos būdų reikalauti taikyti verslininkui civilinę atsakomybę įstatymo leidėjo įtvirtinta tiesiogiai: pvz., CK 6.363 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad visais atvejais pirkėjas turi teisę į nuostolių, atsiradusių dėl netinkamos kokybės prekės pardavimo, atlyginimą. Pažymėtina, kad įstatyme įtvirtintų vartotojo pažeistų teisių gynybos būdų taikymas neatima teisės kartu pareikalauti atlyginti nuostolius visais atvejais, kai egzistuoja būtinos civilinės atsakomybės prielaidos, nepaisant to, ar tokia vartotojo teisė nurodyta atskirą vartojimo santykių rūšį reglamentuojančiose teisės normose. Nuostolių atlyginimas gali būti taikomas kartu su kitais teisių gynimo būdais (pavyzdžiui, sutarties nutraukimu), taip pat gali su jais konkuruoti (pavyzdžiui, gali būti taikomas tada, kai pritaikius konkretų teisių gynimo būdą nebuvo kompensuoti visi vartotojo patirti neigiami padariniai). Savo pažeistų teisių gynimo apimtį ir būdą pasirenka nukentėjusioji šalis – vartotojas. Teismas kiekvienu konkrečiu atveju vertina pasirinktą pažeistų teisių gynybos būdą atsižvelgdamas į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus (CK 1.5 straipsnis) bei proporcingumo (CK 1.2 straipsnis) principo reikalavimus.

Sutartinė civilinė atsakomybė atsiranda už sutartinės prievolės neįvykdymą arba netinkamą įvykdymą (CK 6.246 straipsnio 1 dalis, 6.256 straipsnio 1 dalis). Bendrosios civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygos yra neteisėti veiksmai (CK 6.246 straipsnis), priežastinis ryšys (CK 6.247 straipsnis), kaltė (CK 6.248 straipsnis), žala ir nuostoliai (CK 6.249 straipsnis). Civilinei atsakomybei kilti yra būtinas visų šių sąlygų buvimas. Vartojimo sutartinių santykių specifika lemia tai, kad antroji vartojimo sutarties šalis visada yra verslininkas (t. y. asmuo, kuris veikia verslo ar profesiniais tikslais, plačiau žr. Teismų praktikos apžvalgą skelbtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje *Teismų praktika* 30). Verslas yra veikimas savo rizika, todėl pagal galiojantį teisinį reglamentavimą verslininkui tenka neigiamų jo veiklos padarinių rizika. CK 6.256 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad verslininko sutartinė atsakomybė atsiranda be kaltės (t. y. atsakomybė verslininkui yra taikoma už nuostolių padarymo faktą), nebent įstatymai ar sutartis numato kitaip. Verslininkas sutartį įvykdyti gali tiek pats, tiek pasitelkdamas trečiuosius asmenis (pavyzdžiui, paslaugos teikėjo teisė teikiant paslaugas pasitelkti trečiuosius asmenis, kai to tiesiogiai nedraudžia sutartis, įtvirtinta CK 6.717 straipsnio 3 dalyje). Kai verslininkas sutartį vykdo naudodamasis trečiųjų asmenų pagalba, jis atsako už dėl jų veiksmų atsiradusius nuostolius, verslininko pareiga prisiimti neigiamų savo veiklos padarinių riziką apima ir pareigą rūpestingai pasirinkti trečiuosius asmenis, turėti galimybių kontroliuoti jų veiklą ir pan.

Spręsdamas iš vartojimo sutarties kilusios sutartinės atsakomybės ginčus teismas visų pirma turi *ex officio* patikrinti, ar sutarties sąlygos dėl atsakomybės taikymo atitinka sąžiningumo kriterijus pagal CK 6.188 straipsnio nuostatas. CK 6.188 straipsnio 2 dalies 1, 5 punktuose nustatyta, kad vartojimo sutarčių sąlygos, nustatančios neproporcingai didelę vartotojo civilinę atsakomybę už sutarties neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą, panaikinančios arba apribojančios pardavėjo ar paslaugų teikėjo civilinę atsakomybę už žalą, padarytą dėl vartotojo gyvybės atėmimo, sveikatos sužalojimo, ar už žalą, padarytą vartotojo turtui, teismo pripažintos nesąžiningomis, negalioja. Tai reiškia, kad negali būti tenkinami tokių sąlygų pagrindu reiškiami reikalavimai ar atsikirtimai. CK 6.188 straipsnyje įtvirtintas nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų sąrašas yra nebaigtinis, todėl nesąžiningomis gali būti pripažintos ir kitos vartojimo sutarčių sąlygos (plačiau žr. Teismų praktikos apžvalgą, skelbtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje *Teismų praktika* 30).

Sutartinės atsakomybės taikymo verslininkui klausimas praktikoje aktualus nagrinėjant ginčus, kylančius iš turizmo paslaugų teikimo sutarčių. Turizmo paslaugų teikimo sutartimi viena šalis – kelionės organizatorius (verslininkas) – įsipareigoja už atlyginimą kitai šaliai – turistui (turizmo paslaugų vartotojui) – užtikrinti iš anksto organizuotą turistinę kelionę, o turistai įsipareigoja kelionių organizatoriui sumokėti už suteiktas paslaugas (CK 6.747 straipsnio 1 dalis). Dėl kelionės organizatoriaus pareigos atlyginti turisto patirtą žalą, neužtikrinus tinkamų paslaugų paketo, kai tiesiogiai konkrečią paslaugą teikė trečias asmuo, kasacinis teismas pasisakė nagrinėdamas civilinę bylą pagal ieškovų G. V. J., D. J. ir K. J. ieškinį atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Novaturas“. *Šioje byloje buvo sprendžiamas ginčas, kilęs iš ieškovų (fizinų asmenų) su atsakovu (kelionės organizatoriumi) sudarytos turizmo paslaugų sutarties, kuria kelionės organizatorius įsipareigojo suorganizuoti turistams (sutuoktiniams bei jų nepilnamečiams vaikams) poilsinę turistinę kelionę į Turkiją užsakomuoju lėktuvo reisų, o ieškovai įsipareigojo už kelionę sumokėti. Turistams atvykus į Turkiją (Antalią) paaiškėjo, kad dingę jų bagažas, kuriame buvo kelionei būtini daiktai. Bagažas buvo sugrąžintas tik sugrįžus iš kelionės. Ieškovai teigė, kad dėl bagažo netekimo jų poilsis buvo sutrikdytas, faktiškai jis neįvyko, jie patyrė didelį emocinį sukrėtimą, stresą, turėjo praleisti daug laiko pirkdami pačius būtiniausias daiktus, tai sukėlė daug naujų rūpesčių ypač atsižvelgiant į tai, kad jie nežinojo, kur ieškoti reikiamų parduotuvių, nemokėjo kalbos ir kt. Ieškovai vadovaudamiesi CK 6.754 straipsnio 5 dalimi prašė priteisti trigubos penkių asmenų kelionės kainos dydžio neturtinės žalos atlyginimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, sprenddamas atsakomybės klausimą išaiškino, kad UAB „Novaturas“ yra kelionės organizatorius, t. y. asmuo, kuris įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis verčiasi turizmo verslu ir savo vardu viešai siūlo teikti turizmo paslaugas (CK 6.747 straipsnio 2 dalis). Remiantis CK 6.256 straipsnio 4 dalimi verslininko (CK 2.4 straipsnio 2 dalis) sutartinė atsakomybė atsiranda be kaltės. Verslas yra veikimas savo rizika, todėl verslininkas turi prisiimti neigiamų savo veiklos padarinių riziką. Verslininkui sutartinė civilinė atsakomybė netaikoma tuo atveju, jei jis įrodo, kad prievolės neįvykdė ar netinkamai ją įvykdė dėl nenugalimos jėgos. Kelionės organizatorius netinkamai įvykdė turizmo paslaugų teikimo sutartį, nes ieškovų bagažas su drabužiais ir kitais reikmenimis poilsiu nebuvęs atskraidintas į Antalią, dėl to šie liko nepatenkinti kelione, neišsipildė jų pagrįsti ir teisėti lūkesčiai. Ta aplinkybė, kad turizmo paslaugų sutarčiai įvykdyti – turistų ir bagažo vežimui – atsakovas pasitelkė trečiuosius asmenis (aviakompaniją „Atlasjet“) neatleidžia kelionės organizatoriaus nuo atsakomybės pagal kelionės sutartį. Sutartis su paslaugų teikėju sudaroma dėl jo turimų dalykinių savybių, todėl jis pats ir turi suteikti paslaugas, tačiau jas teikdamas gali naudotis kitų asmenų pagalba, nes ne visada vienas asmuo gali atlikti visus veiksmus. Ieškovų (turistų) ir trečiojo asmens, suteikusių kelionės organizatoriui (UAB „Novaturas“) vežimo paslaugas, nesieja teisiniai santykiai, pastarasis nėra turizmo paslaugų sutarties šalis, todėl teisinė atsakomybė – atlyginti neturtinę žalą – taikytina kelionės organizatoriui, kai turistai lieka nepatenkinti kelione dėl nevisiškai tinkamai įvykdytos sutarties, nors ta sutarties dalis ir buvo vykdoma paslaugos teikėjo pasitelkto trečiojo asmens (CK 6.747 straipsnio 1 dalis, 6.754 straipsnio 5 dalis) (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 6 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-524/2004*).*

Kelionės organizatoriaus atsakomybės už trečiojo asmens suteiktas paslaugas klausimas kasacinio teismo nagrinėtas ir civilinėje byloje pagal ieškovų A. P. ir R. D. P. ieškinį atsakovams UAB „Stella Viae“ ir UAB „Busturas“ dėl žalos atlyginimo. *Byloje nustatyta, kad ieškovės sudarė su atsakovu UAB „Busturas“ turizmo paslaugų sutartį dėl kelionės į Italiją. Kelionės metu ieškovės buvo apgyvendintos viešbutyje „Residence le Torri“ Romoje ir naktį šio viešbučio kambaryje buvo apvogtos. Kasacinis teismas, sprenddamas dėl kelionės organizatoriaus pareigos atlyginti turtinę žalą išaiškino, kad turistai renkasi konkretų turizmo paslaugų tiekėją, su kuriuo jis ketina sudaryti sutartį, pagal jo dalykines savybes, patirtį toje verslo srityje ir reputaciją, tikėdamasis atitinkamų paslaugų kokybės, turizmo paslaugų teikėjas, teikdamas paslaugas pagal sutartį, gali naudotis kitų asmenų pagalba, tačiau tokiu atveju jam tenka ir pareiga atsakyti už jų veiksmus. Ieškovų (turistų) ir viešbučio „Residence le Torri“, suteikusių apgyvendinimo viešbutyje paslaugą, nesieja turizmo teisiniai santykiai, nes viešbutis nėra turizmo paslaugų sutarties šalis, todėl teisinė atsakomybė atlyginti ieškovų patirtą žalą dėl netinkamai trečiojo asmens suteiktų apgyvendinimo paslaugų tenka kelionės organizatoriui UAB „Busturas“. Verslas yra veikimas savo rizika, todėl*

turizmo paslaugas teikianti bendrovė turi prisiimti neigiamų savo veiklos padarinių riziką, į kurią įeina ir atsakomybės už įsipareigojimąms įvykdyti pasirinktų trečiųjų asmenų netinkamus veiksmus, taikymas. Kelionės organizatorius nebuvo pakankamai rūpestingas ir atidus, pasirinkdamas viešbutį „Residence le Torri“, kaip trečiąjį asmenį savo įsipareigojimąms pagal sutartį įvykdyti. UAB „Busturas“ atsako ne už įvykusių vagystę, nes pats vagystės faktas kaip galima rizika neapima jo suteiktų paslaugų, o už tai, kad jis nenumatė tokio fakto ir neapsaugojo klientų, o jam įvykus nesuteikė būtinų paslaugų (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. balandžio 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-7-186/2005*).

Kelionės organizatoriaus atsakomybės už jo pasitelktą trečiąjį asmenį, teikusį turistų apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas, klausimas nagrinėtas civilinėje byloje pagal ieškovų B. Š., D. Š. ieškinį atsakovui UAB „Tez tour“ dėl turtinės ir neturtinės žalos už netinkamai suteiktas turizmo paslaugas atlyginimo. *Ginčas kilo atsakovui neįvykdžius įsipareigojimų, kylančių iš turizmo paslaugų teikimo sutarčių, kuriomis atsakovas įsipareigojo ieškovų šeimoms organizuoti turistinę kelionę lėktuvu į Turkiją, Alaniją, apgyvendinti penkių žvaigždučių viešbutyje „Green Hill Bay“ iš anksto rezervuotuose ir sutartyse nurodytuose kambariuose, suteikiant galimybę naudotis visomis viešbučio paslaugomis, nurodytomis kelionių kataloge, bei teikti kitas sutartyse nurodytas ar iš sutarčių kylančias paslaugas. Atsakovas savo sutartinių įsipareigojimų nevykdė (ieškovams atvykus į viešbutį, rezervuotų kambarių nebuvo, laisvų kambarių teko laukti apie keturias valandas, suteikti kambariai neatitiko sutartyje aptartų sąlygų ir ieškovų lūkesčių, vaikų žaidimų aikštelė, treniruoklių salė neatitiko saugumui ir sveikatai keliamų reikalavimų, pirtis, baseinai dirbo ribotą laiką, viešbučio restoranas ir jo teritorija buvo nešvari, maistas netinkamos kokybės, jo trūko, nebuvo specialaus meniu vaikams, viešbučio teritorija buvo nesutvarkyta, vaizdas iš kambarių buvo ne į jūrą, o į sąvartyną ir kt.). Ieškovų teigimu, dėl klaidinančios informacijos suteikimo ir sutarčių nevykdymo, atsakovo nebendradarbiavimo ir pagalbos nesuteikimo ieškovai patyrė ypatingą dvasinį skausmą ir nusivylimą, nes atostogauti kartu su visa šeima turėjo galimybę tik vieną kartą per metus. Ieškovai prašė atlyginti turtinę ir neturtinę žalą.* Kasacinis teismas, pasisakydamas kelionės organizatoriaus atsakomybės klausimu, pakartojo pirmiau nurodytose nutartyse išdėstytus motyvus, konstatuodamas, kad kelionės organizatorius yra juridinis asmuo, kuris įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis verčiasi turizmo verslu ir savo vardu viešai siūlo teikti turizmo paslaugas (CK 6.747 straipsnio 2 dalis). Turistas renkasi konkretų turizmo paslaugų tiekėją, su kuriuo jis ketina sudaryti sutartį, pagal jo dalykines savybes, patirtį toje verslo srityje, dalykinę reputaciją, ir turi pagrindą tikėtis, kad įsigys tinkamos kokybės paslaugas, atitinkančias pateiktą informaciją apie jas (Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1–3 punktai). Paslaugos teikėjas, teikdamas paslaugas, visada gali pasitelkti trečiuosius asmenis, jeigu to nedraudžia sutartis (CK 6.717 straipsnio 3 dalis). Nagrinėjamu atveju kilo šalių ginčas dėl trečiojo asmens, teikusio ieškovų apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas, suteiktų paslaugų kokybės. Kadangi ieškovų su trečiuoju asmeniu, suteikusių kelionės organizatoriui UAB „Tez Turas“ minėtas paslaugas, nesaistė jokie teisiniai santykiai, todėl teisinė atsakomybė, kai turistai lieka nepatenkinti kelione dėl netinkamai įvykdytos sutarties, nors ta sutarties dalis ir buvo vykdoma kelionės organizatoriaus pasitelkto asmens, taikoma kelionės organizatoriui (CK 6.747 straipsnio 2 dalis, 6.754 straipsnis). Nagrinėjamoje byloje atsakovas pripažintas atsakingu ieškovams dėl Turkijos viešbučio „Green Hill Bay“ suteiktų paslaugų kokybės.

Teismas, sprenddamas ginčus dėl žalos atlyginimo, turi pareigą nustatyti tikrąjį žalos dydį, kad nukentėjusio asmens teisės būtų tinkamai apgintos ir išvengta nepagrįsto praturtėjimo. Aplinkybės, jog buvo patirta turtinės žalos, įrodinėjimo našta tenka nukentėjusiam asmeniui. Kasacinis teismas šiais klausimais pasisakė pirmiau nurodytoje civilinėje byloje pagal ieškovų B. Š., D. Š. ieškinį atsakovui UAB „Tez tour“ (2008 m. liepos 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-386/2008). Teismas sprendė, kad nustačius, jog ieškovų su atsakovu sudarytos turizmo paslaugų teikimo sutartys nebuvo vykdomos atsižvelgiant į protingus turistų lūkesčius, turi būti taikoma CK 6.754 straipsnio 2 dalis, kurioje įtvirtinta kelionės organizatoriaus pareiga atlyginti turistui nuostolius. Dėl netinkamo sutarties vykdymo patirtų nuostolių dydį ieškovai turi įrodyti leistinomis įrodinėjimo priemonėmis (CPK 177, 178 straipsniai). Teismui konstatavus, kad

ieškovai nepateikė jokių įrodymų, pagrindžiančių patirtus nuostolius, kelionės kaina negali būti sutapatinama su visa kelionės kaina, nes turizmo paslauga ieškovams buvo suteikta.

Kasacinis teismas turtinės žalos dydžio klausimą nagrinėjo ir pirmiau aptartoje civilinėje byloje pagal ieškovių A. P. ir R. D. P. ieškinį atsakovams UAB „Stella Viae“ ir UAB „Busturas“ (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. balandžio 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-7-186/2005*). Reikalavimą dėl turinės žalos atlyginimo ieškovės kildino iš to, kad kelionės metu buvo apgyvendintos viešbutyje „Residence le Torri“ Romoje ir naktį šio viešbučio kambaryje buvo apvogtos. Kasacinis teismas išaiškino, kad kelionės organizatorius turi pareigą atsakyti ne už įvykusią vagystę, nes vagystės faktas kaip galima rizika neapima jo suteiktų paslaugų, o už tai, kad jis nenumatė tokio fakto ir neapsaugojo klientų, o jam įvykus nesuteikė būtinų paslaugų. Šie veiksmai padarė turistams teikiamą paslaugą nekokybiška, todėl UAB „Busturas“ už tai atsako. Atsakomybės dydis apskaičiuotinas pagal pavogtų daiktų vertę. Kadangi turistams atvykus į viešbutį jie buvo informuoti, jog vertingus daiktus, pinigus atiduotų saugoti į viešbučio administracijoje esančius seifus, konstatuota, kad ieškovių neapdairumas ir nerūpestingumas, nepasinaudojus šia paslauga, padėjo žalai atsirasti, tai ieškovėms priteistas žalos atlyginimo dydis sumažintas 50 procentų.

Dėl turtinės žalos atlyginimo, turistams suteikus netinkamos kokybės apgyvendinimo paslaugas, kasacinis teismas pasisakė ir civilinėje byloje pagal ieškovų V. P., R. P., G. P., I. P., S. B. ir A. B. ieškinį atsakovui UAB „TEZ TOUR“. *Šalių ginčas kilo dėl turizmo paslaugų teikimo sutarčių, kuriomis kasatorius (kelionių organizatorius) įsipareigojo už atlyginimą ieškovams (turistams) užtikrinti iš anksto organizuotą turistinę kelionę (kelionės paketą), vykdymo. Ieškovai sudarė su atsakovu turizmo paslaugų teikimo sutartis, pagal kurias ieškovai V. P. ir R. P. 2007 m. liepos 11 d. įsigijo turistinę kelionę į Kretą (12 nakvynių), kelionės kaina 5135 Lt, viešbutis „AKTI CORALI“ (trys žvaigždutės); ieškovai G. P. ir I. P. 2007 m. liepos 9 d. įsigijo turistinę kelionę į Kretą (7 nakvynės), kelionės kaina 3240 Lt, viešbutis „AKTI CORALI“ (trys žvaigždutės); ieškovai S. B. ir A. B. 2007 m. liepos 11 d. įsigijo turistinę kelionę į Kretą (7 nakvynės), kelionės kaina 3152 Lt, viešbutis „AKTI CORALI“ (trys žvaigždutės). Atvykus į viešbutį paaiškėjo, kad pastarasis neatitiko trijų žvaigždučių viešbučių kategorijos, elementarių higienos ir saugumo reikalavimų. Viešbutis buvo netoli pramoninio rajono, sutemus neapšviečiamas, be informacinių orientyrų, aplink viešbutį vyko statybos, dėl kurių visą dieną būnant viešbutyje ir jo teritorijoje buvo girdimas triukšmas, neleidžiantis atsipalaiduoti. Paplūdimys, priklausantis viešbučiui, buvo purvinas ir užterštas, be takų, gelbėjimosi priemonių ir budinčių gelbėtojų, visiškai nepritaikytas turistų poilsiui. Viešbučio personalas naktį triukšmavo, trukdydamas ilsėtis ieškovams. Turistai nedelsiant pareiškė pretenzijas, tačiau kelionės organizatorė su jais susitiko tik po paros. Kelionės organizatoriui neturint galimybės pasiūlyti tokios pačios (trijų žvaigždučių) kategorijos viešbučio, ieškovams buvo pasiūlyta apsigyventi penkių žvaigždučių kategorijos viešbutyje „VANTARIS PALACE“, už kurį ieškovams reikėjo papildomai sumokėti visą apgyvendinimo kainą. Ieškovai prašė atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, patirtą dėl netinkamo turizmo paslaugų sutarties vykdymo. Kasacinis teismas, pasisakydamas dėl atlygintinos turtinės žalos dydžio, konstatavo, kad CK 6.754 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jeigu sutartis vykdoma ne pagal turistų lūkesčius, kelionės organizatorius, atsižvelgdamas į konkrečias aplinkybes, privalo teikti turistui visokeriopą pagalbą ir paramą. Jeigu už netinkamą sutarties vykdymą atsako kelionės organizatorius arba asmuo, kurio pagalba jis naudojasi, tai visas išlaidas, susijusias su papildomos pagalbos ir paramos teikimu turistui, apmoka pats kelionės organizatorius. Kasacinis teismas atmetė kasacinio skundo argumentus, kad ieškovai, persikėlę į aukštesnės kategorijos viešbutį, privalėjo sumokėti už šio viešbučio apgyvendinimo paslaugas. Kelionės organizatorius yra atsakingas už tinkamą pareigų, kylančių iš turizmo paslaugų sutarties vykdymą, todėl jo sutartinėms pareigoms tinkamai vykdyti reikalingos papildomos išlaidos neturi būti perkeliamos turistui. Teisėjų kolegija konstatavo, kad ieškovams pagrįstai priteistas nuostolių, kuriuos sudaro pinigų suma, sumokėta už apgyvendinimą aukštesnės kategorijos viešbutyje „VANTARIS PALACE“, atlyginimas. Atsižvelgiant į tai, kad vienos paros apgyvendinimo paslauga viešbutyje „AKTI CORALI“ buvo suteikta netinkamai, ieškovams taip pat priteistinas nuostolių, patirtų sumokant už šią paslaugą, atlyginimas (CK 6.754*

straipsnio 2 dalis) (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-201/2010*).

Sprendžiant dėl vartotojo teisės į neturtinės žalos atlyginimą įgyvendinimo taikytinos bendrosios CK normos, reglamentuojančios civilinę atsakomybę, ir teismų praktikoje suformuluotos esminės neturtinės žalos atlyginimą reglamentuojančių įstatymų aiškinimo ir taikymo nuostatos, pagal kurias neturtinės žalos atlyginimui yra būtina nustatyti civilinės atsakomybės sąlygas, tarp jų – žalos padarymo faktą, nes ne kiekvienas teisės pažeidimas kartu reiškia ir neturtinės žalos padarymą; neturtinė žala, išreikšta pinigais, yra laikoma bendraisiais nuostoliais, kurių įrodinėjimo specifika yra ta, kad piniginės kompensacijos, reikalaujamos neturtinei žalai atlyginti, dydis kiekvienu konkrečiu atveju nustatomas teismo nagrinėjamoje byloje pagal įstatyme nustatytus ir teismo reikšmingais pripažintus kriterijus (CK 6.250 straipsnio 2 dalis, 6.251 straipsnio 2 dalis, 6.282 straipsnis), vadovaujantis sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principais, nagrinėjamos bylos aplinkybių kontekste atsižvelgiant į šiuo klausimu jau suformuotą teismų praktiką; neturtinės žalos dydį lemia, be kita ko, objektas, dėl kurio pažeidimo asmuo patiria neturtinę žalą; nustatydami neturtinės žalos atlyginimo dydį, teismai turi vadovautis ne tik teisės normose ir teismų praktikoje suformuotais neturtinės žalos dydžio kriterijais, tačiau turi atsižvelgti ir į teismų analogiškose bylose priteistus žalos dydžius. Sprendžiant dėl priteistinos neturtinės žalos dydžio itin svarbus yra proporcingumo principas, kuriuo vadovaujanti asmens atžvilgiu taikomos priemonės turi būti proporcingos siekiamam tikslui, neturi varžyti asmens labiau nei būtina.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, sprendžiant ginčą dėl neturtinės žalos atlyginimo, kilusį iš turizmo paslaugų teikimo sutarties pagal ieškovų G. V. J., D. J. ir K. J. ieškinį atsakovui uždarajai akcinei bendrovei „Novaturas“ (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 6 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-524/2004*) konstatuota, kad kelionės metu dingus turistų bagažui, kuriame buvo visi kelionei būtini daiktai ir kuris sugražintas tik sugrįžus iš kelionės, turistų poilsis buvo sutrikdytas, faktiškai jis neįvyko, dėl to jie patyrė didelį emocinį sukrėtimą, stresą, turėjo praleisti daug laiko pirkdami pačius būtiniausius daiktus. Tai sukėlė daug naujų rūpesčių ypač atsižvelgiant į tai, kad turistai nežinojo, kur ieškoti reikiamų parduotuvių, nemokėjo kalbos ir kt. Dėl netinkamo turizmo paslaugų teikimo sutarties vykdymo įstatymas atlygintinos neturtinės žalos dydį riboja maksimalia suma, negalinčia viršyti trigubos kelionės kainos (CK 6.754 straipsnio 5 dalis). Kasacinis teismas sprendė, kad už minėtus turizmo paslaugų teikimo sutarties pažeidimus priteistinas vienos kelionės kainos dydžio neturtinės žalos atlyginimas.

Dėl neturtinės žalos atlyginimo ir jos dydžio Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė ir civilinėje byloje pagal ieškovų B. Š., D. Š. ieškinį atsakovui UAB „Tez tour“ (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. liepos 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-386/2008*). Byloje konstatuota, kad kelionės organizatorius nevykdė savo sutartinių įsipareigojimų (turistams suteikti kambariai neatitiko sutartyje aptartų sąlygų ir ieškovų lūkesčių, vaikų žaidimų aikštelė, treniruoklių salė neatitiko saugumui ir sveikatai keliamų reikalavimų, pirtis, baseinai dirbo ribotą laiką, viešbučio restoranas ir jo teritorija buvo nešvari, maistas netinkamos kokybės, jo trūko, nebuvo specialaus menu vaikams, viešbučio teritorija buvo nesutvarkyta, vaizdas iš kambarių buvo ne į jūrą, o į sąvartyną ir kt.). Dėl klaidinamos informacijos suteikimo ir sutarčių nevykdymo, kelionės organizatoriaus nebendradarbiavimo ir pagalbos nesuteikimo turistai patyrė ypatingą dvasinį skausmą ir nusivylimą, nes atostogauti kartu su visa šeima turėjo galimybę tik vieną kartą per metus. Už šiuos pažeidimus kasacinis teismas priteisė turistams vienos kelionės kainos dydžio neturtinės žalos atlyginimą.

Atlygintinos neturtinės žalos dydžio klausimas nagrinėtas ir pirmiau aptartoje civilinėje byloje pagal ieškovų V. P., R. P., G. P., I. P., S. B. ir A. B. ieškinį atsakovui UAB „TEZ TOUR“ (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-201/2010*). Kasacinis teismas išaiškino, kad CK 6.754 straipsnio 5 dalyje nustatyta tik maksimali trigubos kelionės kainos dėl netinkamo turizmo

paslaugų sutarties vykdymo atlygintinos neturtinės žalos riba, tačiau ši teisės norma negali būti aiškinama taip, kad neturtinės žalos dydžio nustatymo matas būtų kelionės kaina. Neturtinės žalos dydis nustatomas įvertinant pinigais konkrečius asmens patirtus išgyvenimus, nepatogumus, kitus neturtinių vertybių pažeidimus. Kelionės organizatorius, suteikęs ieškovams nekokybišką turizmo paslaugą, o vėliau pažeidęs ir pareigą teikti jiems visokeriopą pagalbą bei paramą taip, kaip tai nustatyta CK 6.754 straipsnio 3 dalyje, t. y. pareikalavęs sumokėti už apgyvendinimą viešbutyje „Vantaris Palace“, nesuteikė ieškovams adekvačios moralinės kompensacijos. Atsižvelgdama į tai, kad kasatorius suteikė ieškovams netinkamos kokybės apgyvendinimo paslaugą ir nesiėmė priemonių kompensuoti jų patiriamos neturtinės žalos, teisėjų kolegija sutiko su bylą nagrinėjusių teismų išvada, kad, nors ieškovai viešbutyje „AKTI CORALI“ nakvojo tik vieną naktį, tačiau jų patirti išgyvenimai tęsėsi ilgiau kaip vieną parą, nes vietoje poilsio jiems teko patirti nepatogumus, finansinius rūpesčius (sutaupytas lėšas ekskursijoms, lauktuvėms jie turėjo skirti apgyvendinimui viešbutyje „Vantaris Palace“). Dėl šių priežasčių teisėjų kolegija atmetė kasacinio skundo argumentus, kad ieškovų patirti nepatogumai vertintini kaip mažareikšmiai ir smulkmeniški. Teisėjų kolegija konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai netinkamai taikė neturtinės žalos dydžio nustatymą reglamentuojančias teisės normas (CK 6.250 straipsnis, 6.754 straipsnio 5 dalis), priteisdami visiems ieškovams jų sumokėtos vienos kelionės kainos neturtinės žalos atlyginimą. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad visi ieškovai, atsižvelgiant į byloje teismų nustatytas faktines aplinkybes (CPK 353 straipsnio 1 dalis), patyrė to paties pobūdžio dvasinius išgyvenimus ir nepatogumus, todėl jiems priteistinas vienodo dydžio neturtinės žalos atlyginimas. Ieškovų patirta neturtinė žala – nepatogumai ir dvasinis sukrėtimas gyvenant vieną parą viešbutyje „AKTI CORALI“ bei priverstinis finansinių planų koregavimas sumokėjus už apgyvendinimą viešbutyje „VANTARIS PALACE“. Teisėjų kolegija konstatavo, kad ši ieškovų patirta neturtinė žala, atsižvelgiant į kompensacinę neturtinės žalos atlyginimo paskirtį, ginamos vertybės specifiką, pažeidimo sunkumą ir ieškovams priteistos turtinės žalos atlyginimo dydį, vertintina 2000 Lt kiekvienai šeimai, todėl teismų procesiniai sprendimai dėl šios reikalavimų dalies keistini.

Nagrinėdamas civilinę bylą pagal ieškovų G. N. ir L. N. ieškinį atsakovui UAB „Novaturas“ dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo kasacinis teismas sprendė nepriteisti ieškovams (turistams) nei turtinės, nei neturtinės žalos atlyginimo. *Byloje nustatyta, kad ieškovai tarpininkaujant UAB „Vestekspres“ , sudarė su atsakovu UAB „Novaturas“ turizmo paslaugų teikimo sutartį kelionei į Tenerifės salą. Turistai iš anksto išsirinko viešbutį „La Siesta/HB“, kuriame numatė apsistoti kelionės metu, tačiau kelionės išvakarėse UAB „Vestekspres“ darbuotoja pranešė ieškovams, kad kambarių rezervavimas viešbutyje „La Siesta/HB“ atšauktas, jie bus apgyvendinti kitame tos pačios kategorijos viešbutyje „Gala“. Ieškovai kelionės neatsisakė, tikėjosi, kad bus pasiūlytas ne blogesnis viešbutis. Ieškovų teigimu, pakeitus viešbutį kitu, nei buvo nustatyta sutartyje, jie negavo tų paslaugų, kurių pagal sutarties ir teikiamų paslaugų pobūdį galėjo tikėtis (kambarys rūsyje, jo plotas mažesnis, vaizdas pro langą atsivėrė į išdžiuvusį upės kanalą, viešbutis nutolęs nuo centro apie vieną kilometrą, jame nebuvo sveikatingumo centro ir kt.). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad ieškovai nepasinaudojo teise atsakyti sutarties (CK 6.752 straipsnis), jie sutiko su atsakovo pasiūlyta alternatyva – apgyvendinimu viešbutyje „Gala“. Turizmo paslaugos pakeitimas alternatyvia nelaikytinas turizmo paslaugų teikimo sutarties pažeidimu. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad viešbučiai „La Siesta/HB“ ir „Gala“ yra tapačios keturių žvaigždučių kategorijos; nurodyta aplinkybė buvo pagrindas teismų išvadai, kad neįrodyta, jog atsakovas neteisėtai veiksmais pažeidė CK 6.747–6.755 straipsnių reikalavimus ir turizmo paslaugų teikimo sutarties sąlygas, taip padarė ieškovams turtinės ir neturtinės žalos – ieškovai nepatvirtino įrodymais aplinkybės, kad patyrė turtinės žalos, tuo tarpu neturtinei žalai atlyginti būtinos visos bendrosios civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygos, kurių bylą nagrinėję teismai nenustatė (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-487/2007*).*

Deliktinė atsakomybė už žalą, padarytą netinkamos kokybės produktais arba paslaugomis

Skirtingai nei sutartinė civilinė atsakomybė, kuri atsiranda iš sutarties pažeidimo ar nevykdymo, deliktinės atsakomybės atsiradimo pagrindas – žalos padarymo faktas. Deliktinė civilinė

atsakomybė yra turtinė prievolė, atsirandanti dėl žalos, kuri nesusijusi su sutartiniais santykiais. Ši taisyklė nėra absoliuti, nes įstatymo nustatytais atvejais deliktinė atsakomybė atsiranda ir dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais (CK 6.245 straipsnio 4 dalis).

Vartojimo teisiniams santykiams aktualus CK šeštosios knygos XXII skyriaus ketvirtajame skirsnyje (CK 6.292–6.300 straipsniai) įtvirtintas žalos, padarytos netinkamos kokybės produktais ar paslaugomis, atlyginimo institutas. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šiame CK skirsnyje vartojama autonominė netinkamos kokybės produktų (paslaugų) sąvoka – ji reiškia *nesaugius* produktus ar paslaugas. CK 6.292–6.300 straipsniais nacionalinėje teisėje įgyvendinta 1985 m. liepos 25 d. Tarybos direktyva 85/374/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių atsakomybę už gaminius su trūkumais, derinimo (toliau – Direktyva 85/374/EEB), su vėlesniais pakeitimais, padarytais 1999 m. gegužės 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/34/EB dėl direktyvos 85/374/EEB pakeitimo. Direktyva 85/374/EEB klausimais, kurie joje reguliuojami, neleidžia valstybėms narėms nacionaliniuose įstatymuose tų pačių santykių reglamentuoti kitaip; tuo tarpu klausimai, kurių nereglamentuoja ši direktyva, turi būti sprendžiami pagal nacionalinę teisę (pavyzdžiui, žalos dydis ir jos apskaičiavimas, priežastinio ryšio nustatymas, įrodinėjimas ir kt.).

CK 6.292 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad gamintojas ar paslaugų teikėjas privalo atlyginti dėl netinkamos kokybės produktų ar netinkamos kokybės paslaugų atsiradusią žalą. Produktas (paslaugos) yra netinkamos kokybės, jeigu jis neatitinka *saugos* reikalavimų, kurių protingai gali tikėtis vartotojas. Nesaugūs yra tokie produktai, ar paslaugos, kurie kelia grėsmę žmogaus sveikatai, gyvybei ar turtui ir dėl kurių atsiranda CK 6.299 straipsnyje numatyta žala. CK 6.294 straipsnyje įtvirtintas nebaigtinis aplinkybių sąrašas (tokių, kaip nurodomos produkto (paslaugos) savybės, galėjimas produktą (paslaugą) naudoti tam, kam buvo tikimasi jį naudoti, laikas, kai produktas (paslauga) buvo išleistas į apyvartą ir kt.), į kurias turi būti atsižvelgiama vertinant ar produktas (paslaugos) yra tinkamos kokybės.

Saugaus gaminio ir saugios paslaugos sąvokos, įtvirtintos Produktų saugos įstatyme, savo turiniu yra siauresnės, t. y. neapima grėsmės vartotojo turtui. Šiuo įstatymu įgyvendinta 2001 m. gruodžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/95/EB dėl bendros gaminių saugos. Pagal Produktų saugos įstatymą saugus gaminys – bet koks gaminys, kurio naudojimas įprastomis, gamintojo nustatytomis ar galimomis iš anksto pagrįstai numatyti vartojimo sąlygomis, įskaitant ilgalaikį naudojimą, taip pat surinkimo, įrengimo bei priežiūros naudojant reikalavimus, nesukelia jokios rizikos arba kelia vartotojų gyvybei ir sveikatai tik minimalią riziką, kuri yra suderinama su gaminio vartojimu ir laikoma priimtina bei atitinkančia aukštą vartotojų saugos ir sveikatos apsaugos lygį (3 straipsnio 5 dalis). Atitinkamai saugi paslauga – kiekviena paslauga, kuri teikiama laikantis numatytų sąlygų ir nepažeidžiant teisės aktuose paslaugai nustatytų saugos reikalavimų ir teikimo metu ar po to nekelianti jokios rizikos arba kelianti vartotojų gyvybei ir sveikatai minimalią riziką, kuri yra būdinga paslaugai ir laikoma priimtina bei atitinkančia aukštą vartotojų saugos ir sveikatos apsaugos lygį (3 straipsnio 7 dalis).

CK, skirtingai nei Direktyva 85/374/EEB, nustato platesnės apimties civilinę atsakomybę – ne tik už žalą, padarytą nekokybiškais produktais, bet ir už žalą, padarytą nekokybiškais paslaugomis, išskyrus sveikatos priežiūros, teisinės, švietimo, šiluminės energijos, dujų, vandens tiekimo, nuotėkų šalinimo ir transporto paslaugas (CK 6.293 straipsnio 2 dalis). Žalos, padarytos nekokybiškais produktais ar paslaugomis, atlyginimo instituto normos taikomos tais atvejais, kai produktai (paslaugos) įsigijami vartojimo, o ne verslo tikslais (CK 6.292 straipsnio 5 dalis), tai yra specialios deliktinės atsakomybės normos, skirtos vartotojui ginti. Kai dėl įsigyto produkto žalos patiria asmuo, kuris nėra vartotojas CK 1.39 straipsnio prasme (verslininkas), jam padaryta žala turėtų būti atlyginama pagal bendrąsias civilinės atsakomybės taisykles. Šios teisės taikymo taisyklės suformuluotos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 19 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. 3K-3-458/2005 pagal ieškovo ūkininko V. P. ieškinį atsakovui AB „Durpeta“ ir trečiajam asmeniui A. B. individualiai įmonei. *Byloje nagrinėtas nuostolių (negautų pajamų), kilusių ūkininkui V. P. įsigijus iš trečiojo asmens A.*

B. individualios įmonės AB „Durpeta“ pagamintą netinkamos kokybės durpių substratą, kuriame perpikiavus auginamas daržoves ir dekoratyvinius augalus, pastarieji sunyko, atlyginimo klausimas. Ieškovo paskaičiavimu, jis, sunykus daržovių ir gėlių, kurių pirkimo–pardavimo sutartis su prekybos įmonėmis buvo sudaręs dar 2004 m. sausio mėnesį, daigams, patyrė 77 065,77 Lt žalą, pasireiškusių negautų pajamų forma, kurią turėtų atlyginti atsakovas, pagaminęs ir realizavęs netinkamos kokybės durpių substratą. Kasacinis teismas šioje byloje konstatavo, kad vartotojas (fizinis asmuo) turi teisę į žalos atlyginimą tiek tais atvejais, kai jis buvo prekių ar paslaugų pirkėjas ar užsakovas, tiek tais atvejais, kai jo su gamintoju nesieja jokie sutartiniai santykiai, tinkamas atsakovas yra verslininkas: produkto gamintojas ar paslaugų teikėjas. Gamintojo ar paslaugų teikėjo civilinė atsakomybė už žalą, padarytą vartotojui netinkamos kokybės produktais ar paslaugomis, grindžiama tuo, kad gamintojas turi pareigą užtikrinti produkto kokybę, imtis prevencinių priemonių, kad į apyvartą nebūtų išleidžiamos nekokybiškos prekės. Kartu teismas nurodė, kad CK šeštosios knygos XXII skyriaus ketvirtojo skirsnio normos (CK 6.292–6.300 straipsniai) gina tik vartoją, t. y. fizinį asmenį, kuris įgijo prekes ar paslaugas savo asmeniniams ar šeimos poreikiams tenkinti, o ne verslui ar savo profesinei veiklai. Dėl to ieškovas gali būti tik fizinis asmuo – vartotojas. Byloje nustatyta, kad ieškovas yra ūkininkas, ir durpių substratą, kurį pagamino atsakovas, iš trečiojo asmens jis pirkė ne vartojimo, o savo verslo – daržovių ir gėlių auginimo – tikslais, todėl žala, padaryta nekokybiškais produktais, atlyginama ne pagal CK šeštosios knygos XXII skyriaus ketvirtojo skirsnio normas (CK 6.292–6.300 straipsniai), o pagal bendrąsias civilinės atsakomybės taisykles (CK šeštosios knygos XXII skyriaus antrojo ir trečiojo skirsnių normos).

Gamintoju laikomas galutinio produkto, taip pat produkto dalies arba žaliavų gamintojas, paslaugų teikėjas ar kitas asmuo, kuris pažymėdamas produktą (paslaugas) savo vardu, prekės ženklu ar kitu skiriamuoju žymeniu nurodo save kaip gamintoją (paslaugų teikėją) (CK 6.292 straipsnio 2 dalis). Gamintoju taip pat laikomas importuotojas, t. y. asmuo, įvežęs produktą į Europos ekonominę erdvę (CK 6.292 straipsnio 3 dalis). Produktą realizavusiam asmeniui (pardavėjui) atsakomybė kyla kai produkto gamintojo neįmanoma nustatyti; kai produkto importuotojas nenurodytas; kai pardavėjas per protingą terminą neatskleidžia vartotojui gamintojo arba produktą patiekusio asmens (CK 6.292 straipsnio 4 dalis).

Gamintojo bei paslaugų teikėjo sąvokos įtvirtintos ir Vartotojų teisių apsaugos įstatyme nustatant, kad gamintojas– tai teisės aktų nustatyta tvarka Lietuvos Respublikoje ar kitoje Europos ekonominės erdvės valstybėje veikiančias (įsteigtas) asmuo, kuris: 1) pagamino gaminį arba apie tai viešai pareiškė pažymėdamas gaminį savo pavadinimu, prekių ženklu ar kitu skiriamuoju žymeniu; 2) veikia kaip gamintojo atstovas, kai gamintojas nėra įsisteigęs Europos ekonominės erdvės valstybėje, arba gaminį importuoja, kai Europos ekonominės erdvės valstybėje įsisteigęs gamintojo atstovo nėra; 3) kaip gaminio tiekimo dalyvis gali daryti poveikį rinkai tiekiamo gaminio kokybei ir saugai (Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 2 straipsnio 1 dalis). Paslaugų teikėju laikomas asmuo, kuris vykdydamas savo verslą siūlo ir atlygintinai suteikia paslaugas vartotojams (Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 2 straipsnio 8 dalis).

Produktu laikomi kilnojamieji daiktai, įskaitant elektros energiją. Produkto samprata taip pat apima ir kilnojamuosius daiktus, įeinančius į kitą kilnojamąjį ar nekilnojamąjį daiktą (CK 6.293 straipsnio 1 dalis). Jeigu žala padaroma dėl nekilnojamojo daikto defektų, žalos, padarytos nekokybiškais produktais ar paslaugomis, atlyginimo instituto normos netaikomos (tokiais atvejais žala turėtų būti atlyginama pagal sutartinės (teisiniai santykiai kilę iš rangos sutarties) arba deliktinės (CK 6.266 straipsnis) civilinės atsakomybės taisykles. Paslauga reiškia veiklą, kuria tenkinamas konkretus materialus ar nematerialus vartotojo poreikis, nustatant išimtį sveikatos priežiūros, teisinėms, švietimo, šiluminės energijos, dujų, vandens tiekimo, nuotėkų šalinimo ir transporto paslaugoms (CK 6.293 straipsnio 2 dalis).

Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. kovo 13 d. nutartyje Nr. 2A-198/2007 sprendžiant klausimą dėl žalos atlyginimo įvykus nelaimingam atsitikimui (ieškovė I. T. viešbučio „SPA Vilnius“, priklausančio atsakovui UAB „Raminora“, bare nepastebėjusi stiklinio staliuko, užkliuvo už jo ir

griuvo, dužęs stiklas sunkiai sužalojo ieškovės dešinę ranką), sprendė, kad civilinė atsakomybė atsiranda ne tik dėl netinkamos paslaugos suteikimo, bet ir pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai bei rūpestingai (CK 2.246 straipsnio 1 dalis). Atsakovo teikiama paslauga naudojant staliuką iš negrūdinto stiklo atitiko CK 6.294 straipsnio, Produktų saugos įstatymo 3 straipsnio 7 dalies bei kitų teisės aktų reikalavimus, t. y. kėlė vartotojų gyvybei ir sveikatai tik minimalią riziką, kuri būdinga paslaugai ir laikoma priimtina bei atitinkančia aukštą vartotojų saugos ir sveikatos apsaugos lygį. Pažymėtina, kad teisės aktai nustato konkrečius reikalavimus daiktams, kurie gali kelti riziką, ir teisės aktai nedraudžia teikiant paslaugas naudoti tokius stiklinius staliukus, kokius teikdamas paslaugas naudojo atsakovas. Dėl to CK 6.295 straipsnio nurodytu pagrindu atsakovui neatsirado prievolės atlyginti ieškovei žalą. Tačiau nurodytos aplinkybės neatleidžia atsakovo nuo CK 6.263 straipsnio 1 dalyje nurodytos pareigos laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais nepadarytų kitam asmeniui žalos. Civilinė atsakomybė atsiranda ir pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai (CK 6.246 straipsnio 1 dalis, 6.247 straipsnis, 6.248 straipsnio 3 dalis). Atsakovas UAB „Raminora“ yra profesionalus paslaugų teikėjas. Taigi atsakovas UAB „Raminora“, teikdamas paslaugas ir paslaugų teikimui naudodamas staliuką iš negrūdinto stiklo, kuriam dūžtant dėl šukių ir skeveldrų galimi pjautiniai sužalojimai, pažeidė bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai bei rūpestingai ir atsakovui atsirado prievolė atlyginti ieškovei žalą (CK 1.5, 6.245–6.250, 6.263, 6.283 straipsniai).

Atkeiptinas dėmesys į tai, kad atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų, yra įstatyme nurodytas civilinės deliktinės atsakomybės be kaltės atvejis (CK 6.248 straipsnio 1 dalis). Žala atlyginama, jeigu nukentėjęs asmuo (vartotojas) įrodo tris civilinės atsakomybės sąlygas: neteisėtus veiksmus (produkto (paslaugos) nekokybiškumą), žalos faktą ir jos dydį ir priežastinį ryšį tarp produkto nekokybiškumo ir atsiradusių nuostolių (CK 6.295 straipsnis). Kai žala atsiranda dėl kelių asmenų veiksmų (pvz., netinkamos kokybės – produkto gamintojo ir asmens, įkomponavusio jį į kitą daiktą), kyla solidarioji atsakomybė (CK 6.296 straipsnis).

Pagal CK 6.292–6.300 straipsniuose įtvirtintas taisykles atlyginama tik ta žala, kuri atitinka CK 6.299 straipsnyje įtvirtintus požymius. Remiantis šio straipsnio nuostatomis, terminas „žala“ reiškia: 1) dėl gyvybės atėmimo ar sveikatos sužalojimo atsiradusią žalą, įskaitant neturtinę; 2) žalą turtui ar turto sunaikinimą, kuris yra skirtas ir paprastai buvo naudojamas asmeniniams poreikiams tenkinti, išskyrus patį netinkamos kokybės produktą, nustatant atlygintinos žalos 500 eurų žemutinę ribą (ši suma netaikoma, kai žala atsirado dėl netinkamos kokybės paslaugų).

CK 6.299 straipsnio normomis įgyvendinamos Direktyvos 85/374/EEB 9 straipsnio nuostatos. Sąvokų „žala dėl gyvybės atėmimo ar sveikatos sužalojimo“ ir „žala nukentėjusio asmens turtui, išskyrus patį gaminį su trūkumu“ turinio klausimu Teisingumo Teismas pasisakė byloje *Veedefald*[11]. Teisingumo Teismas išaiškino, kad, skirtingai nuo „gamino“, „gamintojo“, „gaminio su trūkumais“ sąvokų, kurių samprata įtvirtinta atitinkamai direktyvos 2, 3 ir 6 straipsniuose, „žalos“ apibrėžtis nėra pateikiama. Vis dėlto, remiantis direktyvos 9 straipsnio nuostatomis, galima daryti išvadą, kad žala apima tiek žalą asmeniui, tiek žalą, padarytą vartotojo turtui. Teisingumo Teismas pabrėžė, kad, nepaisant to, jog sąvokų „žala dėl gyvybės atėmimo ar sveikatos sužalojimo“ ir „žala nukentėjusio asmens turtui, išskyrus patį gaminį su trūkumu“ turinys paliktas nustatyti nacionalinės teisės normomis, asmenims, nukentėjusiems nuo netinkamos kokybės produktų turi būti užtikrinamas visiškas ir tinkamas žalos atlyginimas. Nacionalinių teisės taisyklių taikymas negali sumažinti direktyvos efektyvumo, o valstybių narių teismai turi aiškinti nacionalinę teisę atsižvelgdami į direktyvos tikslus ir prasmę, o nacionalinėmis teisės normomis negali būti susiaurinami pagrindai, kuriems esant atlyginama turtinė žala, kylanti dėl gyvybės atėmimo ar sveikatos sužalojimo ar dėl vartotojo buityje naudojamo turto sunaikinimo (2001 m. gegužės 10 d. Sprendimo *Veedefald*, C-203/99, Rink. p. I-3569 23, 25, 27, 28 punktai).

Direktyvos 85/374/EEB 13 straipsnyje įtvirtinta, kad ši direktyva nedaro įtakos nukentėjusio asmens teisėms, kurias jis gali turėti pagal įstatymo reglamentuojamas sutartinės ar nesutartinės atsakomybės nuostatas arba pagal specialią atsakomybės sistemą, egzistuojančią šios direktyvos

paskelbimo metu. Šios nuostatos turinį Teisingumo Teismas aiškino byloje *González Sánchez*[12]. Teisingumo Teismas konstatavo, kad direktyvos 13 straipsnio nuostata iš esmės reiškia tai, kad teisės normų, reguliuojančių atsakomybę už žalą, padarytą nekokybiška produkcija, harmonizavimas nedaro įtakos papildomoms nukentėjusio asmens teisėms, kurias jis gali turėti pagal sudarytą sutartį arba pagal bendrąsias nacionalinės teisės normas, reglamentuojančias civilinę atsakomybę. Tačiau ši nuostata neleidžia valstybėms narėms nustatyti bendrąją atsakomybę už nekokybišką produkciją sistemą skirtingai, negu nustato Direktyva. Direktyvos 85/374/EEB tikslas yra visiškai atsakomybės už žalą, padarytą nekokybiška produkcija, harmonizavimas, todėl nacionalinė teisė šioje srityje gali nukrypti nuo Direktyvos tik tais atvejais ir ta apimtimi, kurie nustatyti Direktyvoje (2002 m. balandžio 25 d. Sprendimo *González Sánchez*, C-183/00, Rink. p. I-3901 25, 27, 29, 30, 31 punktas).

Minėta, kad, be žalos asmeniui, atlyginama ir žala, padaryta vartotojo turtui (vartotojo butyje naudojamo turto sunaikinimas). Turtinė žala sunaikinus vartotojo turtą turi būti ne mažesnė kaip 500 eurų (žalos minimalaus dydžio ribojimai netaikomi, kai atsiranda civilinė atsakomybė dėl nekokybiškų paslaugų). Žala turi būti padaryta nukentėjusio asmens (vartotojo) turtui, kuris skirtas ir paprastai buvo naudojamas asmeniniams poreikiams tenkinti. Kai žala neatitinka CK 6.299 straipsnyje įtvirtintų kriterijų, jos atlyginimui netaikomi CK 6.292–6.300 straipsniai, žalą atlyginant pagal bendrąsias civilinės atsakomybės taisykles. CK 6.292–6.300 straipsniai taip pat netaikomi žalos, padarytos netinkamos kokybės produkto sugadinimu, atlyginimui, tokiu atveju vartotojui gali reikšti reikalavimus pardavėjui remdamasis nuostatomis dėl vartojimo pirkimo–pardavimo santykių (CK 6.334, 6.363 straipsniai).

Įstatyme nustatyta, kad nukentėjusiojo kaltė gali būti pagrindas sumažinti žalos atlyginimo dydį arba žala gali būti apskritai neatlyginama (CK 6.297 straipsnis). Gamintojas gali būti atleistas nuo civilinės atsakomybės, jeigu įrodo bent vieną CK 6.298 straipsnyje nurodytą aplinkybę. Tai specialieji civilinės atsakomybės netaikymo pagrindai (CK 6.253 straipsnio 9 dalis).

Viena iš aplinkybių, galinčių nulemti gamintojo atleidimą nuo atsakomybės, yra atvejis, kai gamintojas įrodo, kad jis neišleido produkto į apyvartą (CK 6.298 straipsnio 1 dalies 1 punktas, Direktyvos 85/374/EEB 7 a straipsnis). Direktyva 85/374/EEB „išleidimo į apyvartą“ sąvokos neapibrėžia, todėl šis klausimas keltas Teisingumo Teismo byloje *Veedfald*[13]. Teisingumo Teismas, aiškindamas sąvokos „išleidimas į apyvartą“ turinį, vadovavosi Direktyvos 85/374/EEB paskirtimi ir tikslais bei konstatavo, kad „išleidimo į apyvartą“ sąvoka apima ir tuos atvejus, kai produktas buvo naudojamas išimtinai specifinių medicininių paslaugų, kurias sudaro organo paruošimas transplantacijai, teikimui.

Toje pačioje byloje buvo aiškinamas ir kito atleidimo nuo atsakomybės pagrindo – gamintojui įrodžius, kad gaminys buvo pagamintas neturint tikslo jį parduoti ar kitaip platinti ekonominiais tikslais, arba kad jis gaminį pagamino ir platino ne užsiimdamas verslu (CK 6.298 straipsnio 1 dalies 3 punktas, Direktyvos 85/374/EEB 7 c straipsnis) turinys. Teisingumo Teismas konstatavo, kad aplinkybė, jog netinkamos kokybės produktas buvo pagamintas ir naudojamas specialios medicininės paslaugos, už kurias pacientas tiesiogiai nesumoka ir kurios yra finansuojamos išimtinai iš valstybinių fondų, suteikimo tikslu, nepaneigia gaminio ekonominio ir komercinio pobūdžio. Tokia veikla nėra labdaringo pobūdžio, todėl nepatenka į 7 (c) straipsnyje įtvirtintos išimties taikymo sritį (2001 m. gegužės 10 d. Sprendimo *Veedfald*, C-203/99, Rink. p. I-3569, 11, 14, 18, 19, 21 punktai).

CK 6.300 straipsnio 1 dalyje nustatytas trejų metų ieškinio senaties terminas ieškiniams dėl žalos, atsiradusios dėl netinkamos kokybės produktų (paslaugų) pareikšti (tai specialioji norma, atitinkanti CK 1.125 straipsnio 8 dalyje įtvirtintą bendrąją taisyklę). Šis terminas skaičiuojamas nuo tos dienos, kai nukentėjusysis sužinojo ar turėjo sužinoti apie jam padarytą žalą, trūkumą ir kas yra gamintojas (priklausomai nuo to, kuris įvykis ankstesnis). CK 6.300 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas dešimties metų naikinamasis terminas nustatant, kad teisė pareikšti ieškinį dėl žalos,

atsiradusios dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų išnyksta suėjus dešimties metų terminui nuo tos dienos, kurią produkto gamintojas išleido žalos padariusį produktą į apyvartą.

Apibendrinamosios pastabos

1. Teismas *ex officio* privalo identifikuoti vartojimo sutartis ir taikyti tiek bendrus visoms vartojimo sutartims, tiek sutarties rūšies nulemtus vartotojo teisių gynimo būdus. Bendruosius vartojimo sutarties požymius atitinkančios sutartys pagal dalyką gali būti priskiriamos atskirai vartojimo sutarčių rūšiai (vartojimo pirkimo–pardavimo, vartojimo rangos ir kt.).

Vartojimo pirkimo–pardavimo sutartis

2. Vartojimo pirkimo–pardavimo sutartimis Civilinio kodekso šeštosios knygos IV dalies XXIII skyriaus ketvirtojo skirsnio „Vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčių ypatumai“ (CK 6.350–6.370 straipsniai) prasme kvalifikuojamos pirkimo–pardavimo sutartys, kurios: *pirma*, atitinka bendruosius vartojimo sutarties požymius: prekes ar paslaugas perka fizinis asmuo; fizinis asmuo prekes ir paslaugas perka savo asmeniniams (ne verslo ar profesiniams poreikiams); prekes ar paslaugas parduoda verslininkas; *antra*, kurių dalykas yra kilnojamasis daiktas.

3. Kai vartotojas asmeninių poreikių tenkinimui iš verslininko perka nekilnojamąjį daiktą, tokiems santykiams taikomos Civilinio kodekso šeštosios knygos IV dalies XXIII skyriaus aštuntojo skirsnio „Nekilnojamojo daikto pirkimo–pardavimo sutartys“ (CK 6.392–6.401 straipsniai) normos ir bendrosios vartojimo sutarčių instituto nuostatos (CK 1.39 straipsnio 1 dalis, 6.188 straipsnis, kt.).

4. Pirkimo–pardavimo sutartį kvalifikavus vartojimo sutartimi, jos sąlygos teismo *ex officio* turi būti vertinamos pagal CK 6.188 straipsnyje nustatytus sąžiningumo kriterijus.

5. Pardavėjas, sutarties sudarymo metu pateikęs netinkamą informaciją apie prekę, atsako už neaptartus daikto trūkumus, dėl kurių daikto negalima naudoti tam tikslui, kuriam jį naudoti ketino pirkėjas, arba dėl kurių pirkėjas nebūtų daikto pirkęs arba nebūtų mokėjęs tokios kainos.

6. Vartojimo pirkimo–pardavimo sutartinių santykių atveju taikomi CK 6.363 straipsnio 4–8 dalyse įtvirtinti, palankesni pirkėjui nei pagal CK 6.334 straipsnį, pažeistų teisių gynimos būdai.

7. CK 6.363 straipsnio 8 dalies nuostata, kad vietoj kitų gynimos būdų pirkėjas gali vienašališkai nutraukti sutartį yra specialus vartotojo teisių gynimo būdas, todėl CK 6.217 straipsnyje įtvirtinti reikalavimai dėl esminio sutarties pažeidimo tiesiogiai netaikytini, tačiau būtina įvertinti, ar sutarties nutraukimas yra proporcinga teisių gynimo priemonė.

8. Ginčą nagrinėjantis teismas, įvertindamas vartotojo pasirinkto teisių gynimo būdo taikymo galimybę, turi atsižvelgti į konkrečias teisiškai reikšmingas aplinkybes ir siekti civilinių teisinių santykių reguliavimui būdingo proporcingumo principo įgyvendinimo, kad vartotojo teisių gynimo būdas būtų proporcingas prievolių pažeidimo mastui ir nesukeltų pažeidimui neadekvačių teisinių padarinių.

9. Pažeistos vartotojo teisės turi būti ginamos laikantis *restitutio in integrum* principo; be CK 6.363 straipsnio 4 ir 8 dalyse nurodytų pirkėjų teisių gynimo būdų, vartotojas turi teisę ir į kitus civilinių teisių gynimo būdus, *inter alia*, nuostolių, turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą.

10. Vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo faktas teisme gali būti įrodinėjamas visomis leistinomis įrodinėjimo priemonėmis pagal bendrąsias įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisykles, įtvirtintas CPK II dalies XIII skyriuje, bei CK ar kitų įstatymų normose įtvirtintus įrodinėjimo ypatumus, nulemtus sandorių rūšies ar formos (pvz., CK 1.93 straipsnio 2 dalis, kt.).

11. Sprendžiant dėl CK 6.363 straipsnio 6 dalyje įtvirtintos pirkėjo teisės reikalauti pakeisti techniškai sudėtingą ir brangią prekę esminę reikšmę turi daikto kokybės trūkumų dydis. Nedideli daikto trūkumai pagal įstatymą nėra pagrindas tenkinti tokį pirkėjo reikalavimą.

12. Pirkėjas, pasinaudojęs CK 6.363 straipsnio 4 dalies 3 punkte įtvirtintu teisių gynbos būdu – perdavęs daiktą pardavėjui, kad šis per protingą terminą pašalintų trūkumus, ir pardavėjui daikto trūkumus pašalinus, negali reikalauti taikyti kitą teisių gynbos būdą – reikalauti pakeisti daiktą tinkamu.

13. Pardavėjas atsako už parduoto daikto trūkumus, jeigu pirkėjas apie juos pareiškia per tam tikrą terminą. Pagal CK 6.363 straipsnio 4 dalį vartotojo reikalavimams pardavėjui dėl netinkamos kokybės daiktų pareikšti taikomi CK 6.338 straipsnyje nustatyti bendrieji pirkimo–pardavimo sutartims terminai.

14. Ieškinys dėl daikto ar paslaugos trūkumų, nustatytų pasibaigus garantijos terminui, atmetamas dėl jo nepagrįstumo (išnykus pardavėjo atsakomybei ir atitinkamai pirkėjo teisei), o ne dėl ieškinio senaties termino pasibaigimo, nes ieškinio senaties termino eiga prasideda tik esant teisės pažeidimui.

Vartojimo rangos sutartis

15. CK šeštosios knygos IV dalies XXXIII skyriaus antrojo skirsnio (CK 6.672–6.680 straipsniai) „Vartojimo ranga“ normų reglamentuojami tie rangos santykių ypatumai, kurie susiję su jos, kaip vartojimo sutarties pobūdžiu. Rangos sutarties kvalifikavimui vartojimo rangos sutartimi būtina konstatuoti šių požymių visetą: a) darbai atliekami fiziniam asmeniui; b) fizinis asmuo darbų rezultatą įsigyja savo asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams tenkinti; c) prekes ar paslaugas teikia verslininkas ar asmuo, vykdamas profesinę veiklą.

16. Pagal CK 6.672 straipsnio 2 dalies normą vartojimo rangos santykiams *mutatis mutandis* turibūti taikomi CK 6.350–6.370 straipsniai, reglamentuojantys vartojimo pirkimo–pardavimo santykius.

17. Vartojimo rangos santykiams, kurių CK normos nenustato, taikomi vartotojų teisių gynimo ir kiti su šių teisių gynimu susiję įstatymai (CK 6.672 straipsnio 3 dalis).

18. Vartojimo statybos rangos sutartis gali būti apibrėžta kaip sutartis, kuria rangovas, kuris verčiasi statybos verslu, įsipareigoja per nustatytą terminą pastatyti pagal užsakovo–fizinio asmens užduotį statinį arba atlikti kitus statybos darbus, skirtus tenkinti buitinius ar asmeninius užsakovo ir jo šeimos poreikius, o užsakovas įsipareigoja sudaryti rangovui būtinas statybos darbams atlikti sąlygas, priimti rezultatą ir sumokėti sutartyje nustatytą kainą.

19. Vartojimo statybos rangos sutartims taikomos CK šeštosios knygos IV dalies XXXIII skyriaus antrojo skirsnio „Vartojimo ranga“ ir trečiojo skirsnio „Statybos ranga“ normos. Esant statybos rangos ir vartojimo rangos normų konkurencijai, prioritetiškai taikomos vartojimo rangos normos.

20. Esant vartojimo rangos sutartiniams santykiams vartotojo teisių apsaugos lygis turi būti toks pats kaip ir vartojimo pirkimo–pardavimo santykiuose, todėl užsakovas ne tik disponuoja teisėmis, įtvirtintomis CK 6.678, 6.680 straipsniuose, bet ir 6.363 straipsnio 8 dalyse įtvirtinta teise nutraukti sutartį bei pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą.

21. Kilus ginčui, ar rangos darbai atlikti tinkamai, turi būti sprendžiama, ar vartojimo rangos darbo rezultatas yra tinkamos kokybės, o nustačius, kad jis yra netinkamos kokybės, vertintina, ar nustatyti nukrypimai nuo kokybės reikalavimų yra tokie, jog sudaro pagrindą taikyti vartotojo pasirinktą teisių gynimo būdą, tarp jų ir įtvirtintą CK 6.363 straipsnio 8 dalyje.

22. Įstatyme įtvirtintas reikalavimas rangos darbų priėmimą įforminti abiejų šalių pasirašytu perdavimo–priėmimo aktu neturi būti suabsoliutintas; užsakovo pareiga sumokėti už atliktą darbą gali atsirasti ir jam nepasirašius darbų priėmimo akto, jeigu jis faktiškai darbų rezultatą priėmė ir juo naudojasi savo poreikių tenkinimui.

23. Rangovas, įrodinėjantis, kad darbo rezultatą užsakovui (vartotojui) perdavė ne šalių sutartyje įvardytu dokumentu (arba, jeigu šalių sutartyje toks dokumentas neįvardytas, ne paprastai įforminamu aktu, pavyzdžiui, perdavimo–priėmimo aktu), taip pat turi pareigą įrodyti, kad užsakovui (vartotojui), prieš pasirašant tą dokumentą, buvo išaiškinta to dokumento paskirtis, teisinė reikšmė, taip pat užsakovo (vartotojo) teisė tame dokumente nurodyti priimamo darbo rezultato trūkumus, jeigu tokių yra.

Atsakomybės taikymas vartojimo teisiniuose santykiuose

24. Be CK 6.363 straipsnio 4 ir 8 dalyse nurodytų vartotojo teisių gynimo būdų, visais atvejais vartotojas turi teisę į nuostolių, atsiradusių dėl netinkamos kokybės prekės pardavimo, atlyginimą (CK 6.363 straipsnio 5 dalis). Įstatymo įtvirtinta vartotojo teisė tiek į turtinės, tiek į neturtinės žalos, padarytos netinkamos kokybės prekės pardavimu, atlyginimą. Vartotojo teisė į neturtinės žalos atlyginimą įtvirtinta Vartotojų teisių apsaugos įstatymo (2007 m. sausio 12 d. įstatymo Nr. X-1014 redakcija) 3 straipsnio 1 dalies 5 punkte.

25. Spręsdamas ginčus dėl iš vartojimo sutarties kilusios sutartinės atsakomybės teismas visų pirma pagal CK 6.188 straipsnio nuostatas turi *ex officio* patikrinti, ar sutarties sąlygos dėl atsakomybės taikymo atitinka sąžiningumo kriterijus.

26. Kelionės organizatorius turizmo paslaugų teikimo sutartyje veikia kaip verslininkas – asmuo, kuris įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis verčiasi turizmo verslu ir savo vardu viešai siūlo teikti turizmo paslaugas, todėl turi prisiimti neigiamų savo veiklos padarinių riziką CK 6.256 straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka.

27. Kelionės organizatorius atsako prieš turistą ir už trečiuosius asmenis, kuriuos jis buvo pasitelkęs turizmo paslaugų sutarties vykdymui (pvz., viešbučio administraciją).

28. CK 6.754 straipsnio 5 dalyje nustatyta maksimali trigubos kelionės kainos dėl netinkamo turizmo paslaugų sutarties vykdymo atlygintinos neturtinės žalos riba, ši teisės norma negali būti aiškinama taip, kad neturtinės žalos dydžio nustatymo matas būtų kelionės kaina.

29. Turisto patirtos turtinės žalos negalima sutapatinti su kelionės kaina, todėl turistas turi įrodyti konkretų dėl netinkamo sutarties vykdymo patirtų nuostolių dydį.

30. Kelionės organizatorius yra atsakingas už tinkamą paslaugų vykdymą, todėl jo sutartinėms pareigoms tinkamai vykdyti reikalingos papildomos išlaidos (pvz., apgyvendinimas aukštesnės kategorijos viešbutyje, kai sutartyje numatytas pasirodė esąs netinkamas) neturi būti perkeliamos turistui.

31. Kai turizmo paslauga turistui sutikimu pakeičiama analogiška alternatyvia paslauga (turistas nepasinaudoja teise atsisakyti sutarties, o sutinka su siūlomu pakeitimu), tai nelaikoma turtinės ar neturtinės žalos padarymu.

32. Žalos, padarytos netinkamos kokybės (nesaugiais) produktais ar paslaugomis, atlyginimo instituto normos (CK 6.292–6.300 straipsniai) taikomos tik tais atvejais, kai produktai (paslaugos) įsigijami vartojimo, o ne verslo tikslais; tai yra specialios deliktinės atsakomybės normos, skirtos vartotojui ginti, netaikomos, kai produktas ar paslauga įgyjami verslo tikslais.

2010 m. birželio 28 d.

Svarstyta Civilinių bylų skyriaus teisėjų pasitarimuose. Pritarta spausdinti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje *Teismų praktika* 33.

[1] Šioje byloje Teisingumo Teismas sprendė dėl vartotojo teisės atsisakyti sutarties, sudarytos ne prekybai skirtose patalpose, remiantis Direktyvos 85/577/EEB nuostatomis tiesiogiai. Byloje nustatyta, kad tarp *Paola Faccini Dori* (ieškovė) ir *Recreb* Milano centrinėje traukinių stotyje (t. y. ne prekybai skirtose patalpose) buvo sudaryta nuotolinio anglų kalbos mokymo kurso pirkimo–pardavimo sutartis. Po kelių dienų pirkėja informavo pardavėją, kad ji atsisako sudarytos sutarties remdamasi Direktyvos 85/577/EEB nuostatomis. Byloje buvo ginčijama pirkėjo teisė atsisakyti ne prekybai skirtose patalpose sudarytos sutarties remiantis išimtinai Direktyvos 85/577/EEB 5 straipsnyje įtvirtinta sutarties atsisakymo teise. Pažymėtina, kad kilus ginčui Italija nebuvo perkėlusį į nacionalinę teisę Direktyvos 85/577/EEB nuostatų, nors perkėlimo terminas jau buvo pasibaigęs.

[2] Ginčaskilo dėl pardavėjo teisės reikalauti, kad sutarties neatitinkančios prekės pakeitimo atveju vartotojas sumokėtų kompensaciją už naudojimąsi šia preke. Nustatyta, kad 2002 m. rugpjūčio mėn. *Quelle* pateikė S. Brüning (pirkėjai) asmeniniam naudojimui skirtą „viryklės komplektą“. 2004 m. pradžioje ši nustatė, kad prietaiso kokybė neatitinka sutarties. Kadangi pataisyti prietaiso nebuvo įmanoma, tai S. Brüning jį grąžino *Quelle*, o ši jį pakeitė nauju. Tačiau ši bendrovė pareikalavo, kad S. Brüning sumokėtų 69,97 euro sumą kaip kompensaciją už naudą, kurią ji gavo dėl naudojimosi iš pradžių pristatytu prietaisu.

[3] Byloje nustatyta, kad bendrovė *easyCar* teikė automobilių nuomos be vairuotojo paslaugas. Šią veiklą ji vykdė Jungtinėje Karalystėje ir daugelyje kitų valstybių narių. Šios bendrovės klientai galėjo rezervuoti nuomai skirtus automobilius tik internetu. Pagal bendrovės *easyCar* siūlomos ir sudaromos automobilio nuomos sutarties sąlygas, sutarties panaikinimo atveju vartotojas negalėjo susigrąžinti sumokėtų sumų, išskyrus „netikėtas ir nenumatomas aplinkybes, nepriklausančias nuo (jo) valios, pavyzdžiui: rimta vairuotojo liga, neleidžianti jam vairuoti transporto priemonės; gaivalinės nelaimės <...>; vyriausybių ar valdžios institucijų veiksmai ar nustatyti apribojimai; karas, neramumai; sukilimai ar teroristų veiksmai ir kt.“

[4] Ginčas kilo tarp vartotojos P. Messner, internetu nusipirkusios naudotą nešiojamąjį kompiuterį, ir nuotolinę prekybą internetu vykdančios įmonės *Stefan Krüger*. Atsiradus kompiuterio ekrano defektui P. Messner pareiškė apie pirkimo sutarties atsisakymą ir pasiūlė nusiųsti *Stefan Krüger* nešiojamąjį kompiuterį, šiai grąžinant sumokėtą pirkimo kainą. *Stefan Krüger* pateikė prieštaravimą teigdama, kad P. Messner bet kuriuo atveju turi atlyginti naudojimosi nešiojamuoju kompiuteriu apie 8 mėnesius vertę (t. y. reikalavo kompensacijos už daikto naudojimą, vartotojui nutraukus nuotolinę prekybą sutartį).

[5] Remiantis bylos aplinkybėmis nustatyta, kad p. Antelm Sanchis sudarė su Travel-Vac teisės tam tikru laiku naudotis gyvenamosiomis patalpomis pirkimo sutartį, kurios pagrindu p. Antelm Sanchis įgijo išimtinę teisę metų 19 savaitę naudotis 1/51 dalimi gyvenamojo komplekso. Remiantis sutartimi Travel-Vac taip pat įsipareigojo suteikti ir kitas paslaugas tokias kaip pastato priežiūra, administravimas ir kt. Sutartyje taip pat buvo numatyta, kad pirkėjas turi teisę atsisakyti sutarties per septynias dienas nuo jos pasirašymo, raštu informuodamas apie tai pardavėją ir sumokėdamas 25 proc. kainos dydžio nuostolių atlyginimą. Šalys sutarė, kad p. Antelm Sanchis per tris dienas po sutarties pasirašymo turės atvykti į banką pasirašyti dokumentus, patvirtinančius sutarties sudarymą, tačiau p. Antelm Sanchis į banką per numatytą laiką neatvyko, užuot nuvykęs į pardavėjo biurą žodžiu nutraukė šalių sudarytą sutartį.

[6] Byloje ginčas kilo tarp *EDP Editores SL* (toliau – *EDP*) ir Eva Martín Martín dėl šios atsisakymo vykdyti įsipareigojimus, prisiimtus pagal jos gyvenamojoje vietoje su *EDP* atstovu pasirašytą sutartį. 2003 m. gegužės 20 d. E. Martín Martín savo gyvenamojoje vietoje pasirašė sutartį su *EDP* atstovu dėl penkiolikos knygų, penkių DVD ir DVD grotuvo įsigijimo. Šios prekės jai buvo pristatytos 2003 m. birželio 2 d., tačiau už prekes nebuvo sumokėta.

[7] Byloje nustatyta, kad tarp Paola Faccini Dori ir Recreb Milano centrinėje traukinių stotyje (t. y. ne prekybai skirtose patalpose) buvo sudaryta nuotolinio mokymo kurso pirkimo–pardavimo sutartis. Po kelių dienų pirkėja informavo pardavėją, kad ji atsisako sudarytos sutarties remdamasi Direktyvos 85/577/EEB nuostatomis. Byloje buvo ginčijama pirkėjo teisė atsisakyti ne prekybai skirtose patalpose sudarytos sutarties remiantis išimtinai Direktyvos 85/577/EEB 5 straipsnyje įtvirtinta sutarties atsisakymo teise. Pažymėtina, kad kilus ginčui Italija nebuvo perkėlusį į nacionalinę teisę Direktyvos 85/577/EEB nuostatų, nors perkėlimo terminas jau buvo pasibaigęs.

[8] Byloje nustatyta, kad 1993 m. sutuoktiniai Heininger kredito sutarties pagrindu pasiskolino iš banko 150 000 Vokietijos markių. Kreditas buvo skirtas buto pirkimui finansuoti. Kredito sutartis užtikrinta hipoteka. 1998 m. sutuoktiniai Heininger kreipėsi dėl kredito sutarties nutraukimo, argumentuodami tuo, kad sutartis buvo sudaryta jų namuose keletą kartų apsilankius nekilnojamojo turto agentui, kuris įtikino juos įsigyti butą ir sudaryti kredito sutartį. Ieškovai teigė, kad nekilnojamojo turto agentas neinformavo jų apie teisę atsisakyti sutarties. Sutuoktiniai reikalavo atlyginti sutarties sudarymo bei kitas patirtas išlaidas.

[9] Byloje nustatyta, kad ginčas kilo tarp A. Hamilton ir *Volksbank Filder eG* (toliau – *Volksbank*) dėl prašymo panaikinti paskolos sutartį ir grąžinti sumokėtas palūkanas. A. Hamilton 1992 m. lapkričio 17 d. savo gyvenamojoje vietoje pasirašė paskolos sutartį su banku, kurio teisių perėmėjas yra *Volksbank*, ketindama finansuoti nekilnojamojo turto fondo akcijų įsigijimą (toliau – ginčijama paskolos sutartis). 1992 m. gruodžio 16 d. banko, kurio teisių perėmėjas yra *Volksbank*, tarnautojai pasirašė šią sutartį, ir bankas išmokėjo paskolos sumą A. Hamilton, kuri pradėjo mokėti palūkanas už šią paskolą. Kadangi bendrovė, valdanti nekilnojamąjį fondą, kuriame A. Hamilton buvo įsigijusi akcijų, 1997 m. paskelbė bankrotą, labai sumažėjo mėnesinės fondo išmokos, kurios padengdavo didžiąją palūkanų, mokamų pagal nagrinėjamą paskolos sutartį, dalį. Dėl to A. Hamilton nusprendė perfinansuoti savo skolą sudarydama taupomosios sąskaitos nekilnojamajam turtui įsigyti sutartį ir paimdama tarpinę paskolą, šitaip ji 1998 m. balandžio pabaigoje grąžino visą paskolą bankui, kurio teisių perėmėjas yra *Volksbank*, o pastarasis grąžino už paskolą suteiktas garantijas. 2002 m. gegužės 16 d. A. Hamilton nutraukė ginčijamą paskolos sutartį ir 2004 m. gruodžio 27 d. pareiškė ieškinį *Volksbank*, pirma, dėl pagal ginčijamą paskolos sutartį sumokėtų palūkanų ir pagal sutartį suteiktos paskolos sumos grąžinimo, antra, bankui, su kuriuo ji buvo sudariusi taupomosios sąskaitos nekilnojamajam turtui įsigyti sutartį, dėl sumokėtų palūkanų atlyginimo.

[10] Sujungtose bylose nustatyta, kad 1990 m. pradžioje teritorijos užstatymo bendrovė Štutgarto regione pastatė apartamentų kompleksą, kurie turėjo būti nuomojami verslininkams. Ši apartamentų kompleksą kaip viešbutį turėjo administruoti administruojanti bendrovė, veikianti kaip nuomotojas. Apartamentai, kaip fiskaline prasme naudinga investicija, bendraturčių teisėmis buvo parduoti ir fiziniams asmenims, tarp jų ir paskolos gavėjams. Teritorijos užstatymo bendrovė šiam tikslui pasinaudojo jos kontroliuojamos pardavimų bendrovės paslaugomis, kuri parengė „tvarkaraštį“, numatantį būtinus pirkimo ir jo finansavimo įvykdymo etapus. Minėta pardavimų bendrovė į šią veiklą įtraukė nepriklausomus tarpininkus, tarp jų ir agentą m. W. (toliau – agentas), tarpininkavusį įsigyjant turtą, kuris yra pagrindinių bylų dalykas. Apartamentų pirkimas daugeliu atvejų buvo finansuojamas taip: dalį išlaidų (su pirmo lygio garantija) padengė vienas bankas (*DSL-Bank*), o likusią dalį (su antro lygio garantija) – Bankas, jau suteikęs teritorijos užstatymo bendrovei finansavimą pastato statybai. Trijose pagrindinėse bylose agentas veikė susitikdamas, kartais keletą kartų, su paskolos gavėjais jų gyvenamojoje patalpoje, kad pateiktų jiems „skaičiavimo pavyzdžius“ ir surinktų prašymui dėl finansavimo parengti reikalingus asmeninius duomenis bei informaciją apie jų mokumą. Agentas grįždavo po kelių savaitių ir pateikdavo

pasirašyti per tą laiką Banko parengtą paskolos sutartį. Tuo pat metu atitinkamos nekilnojamojo turto pirkimo sutartys arba tokios sutarties sudarymui suteiktas įgaliojimas buvo patvirtinami notariškai. 1993 m. vasario mėnesį pastatas buvo baigtas statyti. Po penkių mėnesių administravimo bendrovė nutraukė nuomos mokesčio mokėjimą ir 1994 m. pradžioje tapo nemokia. Teritorijos užstatymo bendrovė nustatytą nuomos mokesčių mokėjo iki 1993 m. pabaigos ir 1995 m. bankrutavo. Planuotas viešbučio užimtumas niekada nebuvo pasiektas. Fizinė pajamos iš investicijų buvo nepakankamos. Susitarime dėl pasidalijimo numatyti apribojimai trukdė apartamentus eksploatuoti atskirai, nes nebuvo jokios privataus naudojimo arba individualios nuomos galimybės. Paskolos gavėjams nutraukus paskolos sutartį, Bankas kiekvienam iš jų pareiškė ieškinį dėl skolos bei delspinigių mokėjimo.

[11] Byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produkto (medicininio tirpalo) naudojimo. Žala kilo dėl to, jog ruošiant pacientą inksto transplantacijos operacijai, organas buvo išimtas iš donoro ir perplautas specialiai tam tikslui paruoštu medicininiu tirpalu, kurio naudojimas sukėlė inksto arterijos užkimšimą, organo sugadinimą ir netinkamumą transplantacijai. Į Teisingumo Teismą buvo kreiptasi dėl Direktyvos 85/374/EEB 9 straipsnio normų aiškinimo iš esmės klausiant ar Europos Sąjungos teisė nustato reikalavimus kaip valstybės narės savo nacionalinėje teisėje turėtų apibrėžti sąvokas „žala dėl gyvybės atėmimo ar sveikatos sužalojimo“ ir „žala nukentėjusio asmens turtui, išskyrus patį gaminį su trūkumu“.

[12] Byloje buvo sprendžiamas žalos atlyginimo klausimas po to, kai perpylus kraują medicinos įstaigoje pacientė buvo užkrėsta hepatito C virusu.

[13] Šioje byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl ligoninės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produkto (medicininio tirpalo) pagaminimo ir naudojimo. Žala kilo dėl to, kad, ruošiant pacientą inksto transplantacijos operacijai, organas buvo išimtas iš donoro ir perplautas specialiai tam tikslui paruoštu medicininiu tirpalu, kurio naudojimas sukėlė inksto arterijos užkimšimą ir organo sugadinimą. Byloje Teisingumo Teismo iš esmės buvo klausama ar Direktyvos 85/374/EEB 7 a straipsnis, kuriame nustatyta, kad gamintojas nėra laikomas atsakingu pagal šią direktyvą, jei jis įrodo, kad jis neišleido gaminio į apyvartą, turėtų būti aiškinamas kaip reiškiantis tai, kad gaminio išleidimu į apyvartą nelaikomi atvejai, kai produkto gamintojas jį pagamina ir naudoja specifinių medicininių paslaugų (organo paruošimo transplantacijai) teikimui.